

נייר עמדה 2 | יוני 2020 - תמוז תש"ף

החלת המשפט, השיפוט והמנהל הישראליים על בקעת הירדן ואזורים מסוימים ביהודה ושומרון: היבטים משפטיים

חגי ויניצקי

פורום
שילה

כל הזכויות שמורות לפורום שילה (ע"ר)
הודפס בירושלים. תמוז תש"ף, יולי 2020

עריכה: שמואל מרצבך
עיצוב גרפי: סטודיו אמונה כרמל
צילום תמונת עטיפה: ידידיה גונזלס

ניירות העמדה של פורום שילה משמשים, בין היתר, במה לחוקרים
עצמאיים העוסקים בתחומים הקשורים לפיתוח וחיזוק ההתיישבות.
הדברים המתפרסמים בהם הם באחריות המחבר ואינם משקפים
בהכרח את עמדת פורום שילה.

החלת המשפט, השיפוט
והמנהל הישראליים
על בקעת הירדן ואזורים
מסוימים ביהודה ושומרון:

היבטים משפטיים

חגי ויניצקי

תוכן עניינים

5 מבוא
7 פרק ראשון אופן החלת המשפט הישראלי
24 פרק שני מעבר בין שיטות משפט
35 סיכום
36 נספחים

”לא ארץ נכרייה לקחנו ולא
ברכוש נכרים משלנו, כי אם
נחלת אבותינו, אשר בידי
אויבינו בעת מן העיתים בלא
משפט נכבשה. ואנחנו כאשר
הייתה לנו עת, השיבנו את
נחלת אבותינו.”¹

מבוא

התאם להודעת ראש הממשלה, בנימין נתניהו, בתקופה הקרובה עתידה מדינת ישראל להחיל את המשפט הישראלי על בקעת הירדן ואזורים מסוימים ביהודה ושומרון. החלטה זו עתידה להשוות את המשפט, השיפוט והמנהל הנוהגים באזורים אלה לנוהגים ביתר אזורי המדינה, ובכך לפתור - בין השאר - מגוון בעיות הכרוכות במצב הנוהג עתה באזורים אלה, כאשר החוק המחייב בהם הוא מעשה מרקחת של דינים עות'מאניים, מנדטוריים, ירדניים וצווי חקיקה צבאיים ישראלים.²

להחלת המשפט, השיפוט והמנהל הישראליים (להלן: החלת המשפט הישראלי) ביהודה, שומרון ובקעת הירדן, שלושה מרכיבים עיקריים: (א) אופן החלת המשפט הישראלי; (ב) מעבר ממערכת החוקים שנהגה באזורים אלה עד החלת המשפט הישראלי למערכת החוקים הנוהגת במדינת ישראל כולה; (ג) ההכרה בריבונותה של מדינת ישראל באזורים אלה מבחינת המשפט הבינלאומי. בנייר עמדה זה אדון בנושאים הקשורים

1 מקבים א', טו, לג-לד. תשובתו של שמעון התרסי, נשיא המדינה החשמונאית ומי ששחרר את מצודת החקרא בירושלים, את יפו ואת גזר, לאתינוביוש, שליח אנטיוכוס השביעי, שבא אליו בדרישות להחזיר את הערים ששחררו.

2 בעיות אלו הוצגו בהרחבה על ידי בניצי ליברמן, יחיאל לייטר וענת רוט **נייר עמדה מס' 1: ריבונות ישראלית ביהודה, שומרון ובקעת הירדן**, 7-12 (תש"ף). כן ראו: חגי ויניצקי ודניאל קרמר "מרשמי המקרקעין ביהודה ושומרון" **דיני מקרקעין והמשפט הבינלאומי ביהודה ושומרון** 113, 115-122, 127-128, 132-133 (הראל ארנון וחגי ויניצקי עורכים, תשע"ד).

למשפט הפנימי במדינת ישראל.³ לא אדון כאן במישרין בסוגיות הקשורות במשפט הבינלאומי, מלבד ההיבטים שיוזכרו בקשר לאופן החלת המשפט הישראלי (כתב המנדט וכיוצא בזה).⁴

חלקו הראשון של נייר העמדה יעסוק באופן החלת המשפט הישראלי, יעמוד על האופנים שבהם החילה מדינת ישראל את חוקיה על שטחים שנוספו לה מאז הוקמה, ויציע בהתאם את הדרך המומלצת להחלת המשפט הישראלי בבקעת הירדן, יהודה ושומרון בעת הזו. חלקו השני של נייר העמדה יעסוק בהסדרי מעבר בין מערכות החוק ובהיבטים משפטיים פנימיים דומים.

3 הרחבה על היבטי משפט בינלאומי ראו ליברמן, לייטר ורוט, לעיל ה"ש 2, בעמ' 36-44.

4 להבחנה בין שני נושאים אלה ראו אמנון רובינשטיין וברק מדינה **המשפט החוקתי של מדינת ישראל: רשויות השלטון ואזרחות** פס' 15.7-15.15 (מהד' שיטת, 2005).

פרק ראשון: אופן החלת המשפט הישראלי

בשלוש הזדמנויות שונות, מאז הוקמה, החילה מדינת ישראל את המשפט, השיפוט והמנהל הישראליים (להלן: המשפט הישראלי) על חבלי ארץ נוספים מעבר לאלה שהיו כלולים בתחומיה המקוריים: ב־1948 החיל דוד בן־גוריון, ראש הממשלה ושר הביטחון דאז, את המשפט הישראלי על שטחים ששחררו במלחמת השחרור ולא נכללו בתחומי מדינת ישראל על פי תוכנית החלוקה; ב־1967 החילה ממשלת ישראל את המשפט הישראלי על ירושלים המזרחית והעיר העתיקה; וב־1981 החילה הכנסת את המשפט הישראלי על רמת הגולן. בכל אחת מן ההזדמנויות הללו הוחל המשפט הישראלי בדרך שונה: ב־1948 באמצעות מנשר של שר הביטחון; ב־1967 באמצעות צו ממשלתי; וב־1981 באמצעות חקיקה. להלן נציג כל אחת מן הדרכים הללו בהקשרה ההיסטורי־משפטי ונבחן מהי הדרך ההולמת ביותר להחלת המשפט הישראלי ביהודה, שומרון ובקעת הירדן. תחילה נעמוד על כמה עובדות יסוד היסטוריות.

1. החלת המשפט הישראלי על חבלי ארץ נוספים: 1948, 1967 ו־1981

מבוא: כתב המנדט ותחומי ישראל המנדטורית

בנובמבר 1917 חתם שר החוץ הבריטי, הלורד בלפור, על הצהרה שלפיה בריטניה תתמוך בהקמת בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל. בקיץ 1918 השלימו הבריטים את כיבוש ארץ ישראל מידי האימפריה העות'מאנית, וכוננו בה שלטון צבאי. כשנתיים לאחר מכן, באפריל 1920, קבעה המועצה העליונה של מדינות ההסכמה בוועידת סן־רמו כי ארץ ישראל תימסר כמנדט לבריטניה כדי שזו תגשים את הצהרת בלפור ותכונן מחדש בארץ

במבוא לכתב המנדט הודגש שמטרת המנדט היא לכוון מחדש את הבית הלאומי של העם היהודי בארץ ישראל, לאור הקשר ההיסטורי של העם היהודי לארץ זו.

ישראל את הבית הלאומי של העם היהודי. בעקבות החלטה זו, ביולי 1920 החילו הבריטים שלטון אזרחי בארץ. שנתיים לאחר מכן, ביולי 1922, אישר חבר הלאומים את המנדט הבריטי על ארץ ישראל והגדיר את תנאיו במסמך המשפטי הבינלאומי: "כתב המנדט הבריטי על פלשתינה"⁵. במבוא לכתב המנדט (וכן בסעיף 2 בו) הודגש שמטרת המנדט היא לכוון מחדש את הבית הלאומי של העם היהודי בארץ ישראל, לאור הקשר ההיסטורי של העם היהודי לארץ זו.⁶ כאשר נוסד האו"ם בשנת 1945

(במקום "חבר הלאומים"), אימצה מגילת האו"ם בסעיף 80 זכויות אלו של העם היהודי שנקבעו בכתב המנדט; מבחינת המשפט הבינלאומי, זכויות אלה תקפות עד היום.⁷

תחומי ארץ ישראל שהוגדרו בכתב המנדט המקורי, בשנת 1922, כללו את עבר הירדן המזרחי ואת כל תחומי ארץ ישראל שממערב לירדן, אלא שמאז נעשו כמה שינויים בגבולות אלה. בשנת 1922 הוציאה בריטניה את עבר הירדן המזרחי מגבולות המנדט של המדינה היהודית העתידית, והעבירה אותו לאמיר עבדאללה. בשטח זה התכוננה בשנת 1946 ממלכת ירדן. תוכנית החלוקה של האו"ם שהתקבלה ברוב קולות בעצרת הכללית של האו"ם ב־29 בנובמבר 1947 הוסיפה והוציאה חלקים נרחבים מגבולותיה של המדינה היהודית, ובכללם הערים באר שבע, נצרת, רמלה, לוד, אשדוד ואשקלון. הנהגת היישוב היהודי בארץ ישראל הודיעה כי תסכים לחתום על הצהרה המאמצת את תוכנית החלוקה, אולם מכיוון שלא מדובר בהחלטה מחייבת והיא הותנתה בקבלתה על ידי הצדדים, ומכיוון שערביי ארץ ישראל דחו את ההצעה ופתחו במלחמה, הרי שגם נכונותה של ישראל לחתום על ההצהרה בטלה.

5 טליה איינהורן "מעמדם של שטחי יהודה ושומרון וההתיישבות בהם במשפט הבינלאומי" דיני מקרקעין והמשפט הבינלאומי פס" 3.1 (הראל ארנון וחגי ויניצקי עורכים, תשע"ד); דוח ועדת לוי על "מעמד הבניה באזור יהודה ושומרון" פס" 9 (2012).

6 במבוא לכתב המנדט נאמר במפורש כי הוא מבוסס על ההכרה הבינלאומית שניתנה בזאת "לקשר ההיסטורי שבין העם היהודי לארץ ישראל (Palestine בנוסחו האנגלי של כתב המנדט) וליסודות לכינון מחדש של ביתו הלאומי בארץ זו". על פי סעיף 2 לכתב המנדט, היה על בריטניה לדאוג לקיומם של תנאים מדיניים, מנהליים וכלכליים שיבטיחו את הקמתו של הבית הלאומי היהודי בארץ ישראל. על פי סעיף 6, היה השלטון המנדטורי אמור לעודד עליית יהודים לשטח המנדט והתיישבות יהודית צפופה בארץ, לרבות על אדמות מדינה ואדמות בור שאינן נחוצות לצורכי ציבור (איינהורן, לעיל ה"ש 5, בעמ' 17). ראוי לציין שהכרה בינלאומית זו בזכותו של העם היהודי להקים בית לאומי בכל שטחי ארץ ישראל (לרבות עבר הירדן המזרחי) שעליו נוסדה בסופו של דבר ממלכת ירדן) נשענה בראש ובראשונה על זכויותיו ההיסטוריות והדתיות של העם היהודי בארץ ישראל. לרקע הדתי של הצהרת בלפור שנשענה על מקורות תנכיים והאמונה שהציונות מממשת את ההבטחה האלוהית ליישב מחדש את העם היהודי בארץ אבותיו, ראו: [The Rothschild Archive's website](http://www.rothschild-archiv.de) and the Balfour Declaration, [Charter of the United Nations \(1945\), Article 80](http://www.un.org/Charter of the United Nations (1945), Article 80). ראו גם איינהורן, לעיל ה"ש 5, בעמ' 18.

א. 1948: מנשרים, פקודת שטח השיפוט והסמכויות ופקודת שטח נטוש

ב־2 בספטמבר 1948, כשלושה חודשים לאחר הקמת המדינה, הוציא ראש הממשלה ושר הביטחון דאז, דוד בן־גוריון, מנשר מס' 1 על "שלטון צבא הגנה לישראל בארץ ישראל" שתכליתו החלת המשפט הישראלי על כל השטחים שבהם החזיק צה"ל באותה עת. סעיף 1 למנשר הגדיר את המונח "שטחים מוחזקים" באופן הבא:

השטחים בארץ ישראל, הכול כנתון בתחומי השטחים המסומנים בצבע אדום במפת ארץ ישראל החתומה על־ידי, והנושאת את תאריך היום, יום כ"ח באב תש"ח (2 בספטמבר 1948) או בכל מפה אחרת שתבוא במקומה אשר תהא חתומה על־ידי ותהא מסומנת כנ"ל.⁸

סעיף 2 למנשר החיל את משפט מדינת ישראל על השטחים המוחזקים. סעיף 5 קבע כי המנשר יהא תקף באופן רטרואקטיבי למן ה־15 במאי 1948 (ו' באייר תש"ח, למחרת הכרזת העצמאות) וכי יהא תקף גם לגבי "שטחים שחזקתם עברה לידי צבא־הגנה לישראל לאחר כך", אך "רק החל מאותו הזמן". למנשר זה קדם מנשר זהה, מיום 2 באוגוסט 1948, שהחיל את המשפט הישראלי בשטחי ירושלים וסביבותיה, שהוחזקו בידי צה"ל בשנת 1948.⁹

8 "שלטון צבא הגנה לישראל בארץ ישראל", מנשר מס' 1, ע"ר תש"ח, מס' 19, בעמ' 114 (2.9.1948), שפורסם על ידי דוד בן־גוריון. ראו נספח מס' 2. המונח "על ידי" אינו מכוון לדוד בן־גוריון בלבד אלא לכל מי שישמש בתפקיד שר הביטחון. ראו הווארד גרין "המנשר הנשכח של דוד בן־גוריון מ־1948 על סיפוח יהודה ושומרון" **נתיב** 6 (119), 53, 55 והיש" 5 (תשס"ח).

9 "שלטון צבא־הגנה לישראל בירושלים, מנשר מס' 1" (ע"ר תש"ח, 66 [2.8.1948]; ראו נספח מס' 3). בדומה למנשר שהתפרסם חודש מאוחר יותר, הגדיר מנשר זה את ירושלים וסביבותיה כ"שטח מוחזק" והחיל בו את המשפט הישראלי. סעיף 1 למנשר זה קבע כי "המונח 'השטח המוחזק' פירושו השטח הכולל את מרביתה של ירושלים העיר, חלק מסביבותיה, ומבאותיה המערביים והדרכים המחברות את ירושלים עם השפלה, הכול כנתון בתחומי הקו אדום המסומן במפת ארץ ישראל החתומה על־ידי והנושאת את תאריך היום, יום כ"ו בתמוז תש"ח (2 באוגוסט 1948)...". סעיף 2 קבע כי "משפט מדינת ישראל חל על השטח המוחזק", כלומר החיל את המשפט הישראלי על שטחי ירושלים וסביבותיה שהוחזקו בידי צה"ל בשנת 1948 (גרין, לעיל ה"ש 8, בעמ' 55). סעיף 5 למנשר קבע כי הוא יחול באופן רטרואקטיבי למן ה־15 במאי 1948, מלבד "אותם החלקים מהשטח המוחזק שחזקתם עברה לידי צבא־הגנה לישראל לאחר כך" שלגביהם "יהא המנשר בר תוקף רק החל מאותו הזמן". החלת המשפט הישראלי באמצעות המנשר לא מנעה הקמת ממשל צבאי בירושלים בתקופה הראשונה שטיפל בעיקר בצורכי המיעוט הערבי. הממשל הצבאי בירושלים בוטל במנשר מס' 3, "שלטון צבא הגנה לישראל בארץ ישראל", מנשר מס' 3, ע"ר תש"ט, מס' 48, בעמ' 376 (2.2.1949). על פי תוכנית החלוקה, הייתה אמורה ירושלים להיות עיר בשליטה בינלאומית, אך כאמור תוכנית זו אינה מחייבת. אין כאן המקום להאריך בתיאור השתלשלות האירועים עד לקביעת מעמדה של ירושלים כבירתה הרשמית של מדינת ישראל, למן הצעתו בכנסת של ח"כ מנחם בגין בתאריך 16.2.1949 לקבוע בחוק שירושלים היא עיר הבירה של מדינת ישראל, עבור בהכרזתו של ראש הממשלה דוד בן־גוריון בישיבת הכנסת מיום ה־5 בדצמבר 1949 כי ירושלים היא "בירת הנצח של ישראל" ו"לב לבה של מדינת ישראל", עבור לחקיקת חוק יסוד: ירושלים בירת ישראל, ועד להכרתו של נשיא ארצות הברית דונלד טראמפ בירושלים כבירת ישראל, בדצמבר 2017, והעברת השגרירות האמריקנית אליה במאי 2018 (בהתאם לחוק שנחקק בקונגרס האמריקני - The Jerusalem Embassy Act of 1995).

ב־26 בספטמבר 1948, כשלושה שבועות לאחר הוצאת המנשר על ארץ ישראל על ידי שר הביטחון, חוקקה מועצת המדינה הזמנית את "פקודת שטח השיפוט והסמכויות, תש"ח-1948"¹⁰, אשר הוחלה כמוהו, באופן

רטרואקטיבי, למן ה־15 במאי 1948. סעיף 1 לפקודה החיל את המשפט הישראלי על כל שטח מארץ ישראל ששר הביטחון הגדיר במנשר כמוחזק על ידי צבא הגנה לישראל. סעיף 2 הרחיב את סמכויות המנהל הישראלי לאזורים החדשים שהתווספו לשטחה של מדינת ישראל לפי סעיף 1.

הפקודה והמנשרים אפשרו לראש הממשלה ושר הביטחון דאז, דוד בן־גוריון, להרחיב את גבולותיה של מדינת ישראל ולהחיל את המשפט הישראלי על שטחים נוספים של ארץ ישראל אשר יועדו לבית הלאומי היהודי בכתב המנדט אך לא נכללו בתוכנית החלוקה של האו"ם.¹¹ מבחינה משפטית, המהלך התאפשר משום שתוכנית החלוקה הייתה כאמור החלטה לא מחייבת שמדינות ערב וערביי ארץ ישראל דחו, ופתחו בעקבותיה במלחמה, ולפיכך תוכנית זו אינה מחייבת על פי המשפט הבינלאומי.¹² החלת המשפט הישראלי באמצעות שני המנשרים

והפקודה לא מנעה הקמת ממשל צבאי למשך תקופה מוגבלת שטיפל בעיקר בצורכי המיעוט הערבי.¹³

מן הראוי לציין כי הן פקודת שטח השיפוט והסמכויות, הן המנשר על ארץ ישראל, לא הגדירו את המונח "ארץ ישראל". אומנם ניתן היה לטעון כי הכוונה לגבולותיה המקראיים של הארץ, לגבולות ההיסטוריים של ממלכת ישראל הקדומה או של מדינת החשמונאים, אך בספרות המשפטית מקובל לומר שכוונת המונח היא לשטח שהיה כלול במנדט הבריטי על ארץ

10 ראו נספח מס' 1.

11 ראו: ת"פ 82/51 **היועץ המשפטי לממשלה נ' פלוני**, פ"מ ה' 122, 127 ("על כל פנים אפשרי לומר, כי בשעת מתן פקודת שטח השיפוט והסמכויות היה לנגד עיני המחוקק שטח המדינה, כפי שהוגדר בהחלטה עצרת או"ם, ולזה צרף את השטחים המוחזקים. ויצר משתי יחידות אלו יחד יחידה חדשה שהיא "השטח בו חל משפט מדינת ישראל"); רובינשטיין ומדינה, לעיל ה"ש 4, בעמ' 331.

12 איינהורן, לעיל ה"ש 5, פס' 3.2.

13 בהקשר זה ראו "שלטון צבא הגנה לישראל בארץ ישראל", מנשר מס' 2, ע"ר תש"ח, מס' 19, בעמ' 115 (2.9.1948).

הפקודה והמנשרים אפשרו לראש הממשלה ושר הביטחון דאז, דוד בן־ גוריון, להרחיב את גבולותיה של מדינת ישראל ולהחיל את המשפט הישראלי על שטחים נוספים של ארץ ישראל אשר יועדו לבית הלאומי היהודי בכתב המנדט אך לא נכללו בתוכנית החלוקה של האו"ם.

ישראל ערב הקמת המדינה.¹⁴ מוסכמה זו נובעת ככל הנראה מן העובדה שזוהי ההגדרה המשפטית המודרנית לשטחה של ארץ ישראל. עם זאת, כפי שנראה בהמשך, גם הגדרה זו אינה כה בהירה, שכן לא ברור מדוע יש להתייחס לגבולותיו הסופיים של המנדט הבריטי, כפי שהיו בשנת 1948, ולא לגבולות ששורטטו בכתב המנדט המקורי בשנת 1922.¹⁵ כך או כך, כיום כמעט לא נשמעת טענה לגבי ריבונותה של ישראל בשטחים ששחררו על ידה במלחמת השחרור ואשר על פי תוכנית החלוקה לא היו אמורים ליפול בתחומיה.

המנשרים ופקודת שטח השיפוט והסמכויות לא היו המסמכים היחידים שעניינם החלת המשפט הישראלי על שטחים ששחררו במלחמת השחרור. עוד קודם פרסום הפקודה והמנשרים, ב-24 ביוני 1948, פורסמה פקודת שטח נטוש.¹⁶ סעיף 1 לפקודה זו הגדיר "שטח נטוש" במילים הבאות:

כל שטח או מקום שנכבש על ידי כוחות מזוינים, או נכנע להם, או שנעזב על ידי תושביו או חלק מתושביו, ואשר הוכרז עליו בצו כשטח נטוש.

סעיף 2ב' קבע כי:

לצרכי פקודה זו רשאית הממשלה להטיל בצו על כל שטח נטוש את החוק הקיים או כל חלק הימנו, תוך שמירה על זכויות הפולחן והדת של התושבים במידה שאין הדבר פוגע בביטחון ובסדר הציבורי, וכן למלא ידי ראש הממשלה או כל שר אחר להתקין תקנות ככל אשר יראה לו בענייני הגנת המדינה, בטחון הצבור, אספקה ושירותים חיוניים, בתי ספר ובתי מרפא, בריאות, עבודה, משטרה או משטרת ישובים ערביים, בתי דין ומינוי שופטים בסמכות מוגבלת או מלאה, בתי סוהר, בתי כלא ומעצר, הפקעה והחרמה לגבי נכסים נדים ושאינם נדים, בתוך כל שטח נטוש.

14 רובינשטיין ומדינה, לעיל ה"ש 4, פס' 15.11-15.12.

15 לסוגיה זו הייתה השלכה על אופן החלת החוק על רמת הגולן; וראו עוד להלן.

16 פקודת שטח נטוש, מס' 12, תש"ח-1948, ע"ר מס' 7, 30.6.1948, תוס' א', בעמ' 19. בהתאם לסעיף 4 לפקודה נקבע כי "תקפה של פקודה זו הוא למפרע מיום ז' באייר תשי"ח (16 במאי 1948)". ראו נספח מס' 4.

**ניתן להשתמש
בפקודת שטח נטוש
בכל הנוגע לאזורים
בארץ ישראל הנתונים
בשליטת צה"ל ואשר
מדינת ישראל טרם
החליטה האם ברצונה
להחיל בהם את
המשפט הישראלי
בכללותו, אך היא
מעוניינת להחיל
בהם - או בחלקים
מהם - דברי חקיקה
ישראליים מסוימים.**

לכאורה, מאחר שפקודת שטח נטוש נחקקה לפני פקודת השטח והסמכויות, ייתכן שגם היא נועדה לשמש להחלת המשפט הישראלי. אלא שאם כן, לא ברור מדוע נדרשה פקודת שטח השיפוט והסמכויות. לא זו אף זו: אם אכן, זה היה תפקידה של פקודת שטח נטוש, הרי שפקודת שטח השיפוט והסמכויות אמורה הייתה לבטל את פקודת שטח נטוש.

טענתי היא שפקודת שטח נטוש נועדה לפתוח אפשרות נוספת, של החלת המשפט הישראלי גם באופן חלקי ו/או התקנת תקנות בנושאים מסוימים בלבד,¹⁷ בשטחים שיוגדרו על פיה כ"נטושים"; זאת בשעה שפקודת שטח השיפוט והסמכויות עניינה החלה מלאה של המשפט הישראלי על השטח המוכרז. אם אכן כך הוא, הרי שגם כיום ניתן להשתמש בפקודת שטח נטוש בכל הנוגע לאזורים בארץ ישראל הנתונים בשליטת צה"ל ואשר מדינת ישראל טרם החליטה האם ברצונה להחיל בהם את המשפט הישראלי בכללותו, אך היא מעוניינת להחיל בהם - או בחלקים מהם - דברי חקיקה ישראליים מסוימים.

ב. 1967: פקודת סדרי השלטון והמשפט

במהלך מלחמת ששת הימים, ביוני 1967, שחרר צה"ל את חלקה המזרחי של ירושלים (לרבות העיר העתיקה), את יהודה, שומרון ובקעת הירדן, את רמת הגולן, ואת רצועת עזה וחצי האי סיני. לכאורה, כדי להחיל את המשפט הישראלי בכלל האזורים הללו - למעט חצי האי סיני, שלא היה כלול בשטח המנדט, ואולי גם למעט רמת הגולן (ראו להלן) - די היה בהוצאת מנשר מאת שר הביטחון דאז שבו היה מודיע כי צה"ל מחזיק במזרח ירושלים, באזורי יהודה ושומרון ובקעת הירדן, וברצועת עזה. אם היה נוהג כך, היה חל המשפט הישראלי על אזורים אלה באופן אוטומטי,

17 למשל בענייני ביטחון-חוץ וביטחון-פנים (לרבות כליאה), אספקה, חינוך, בריאות, עבודה, שפיטה, הפקעת נכסים נדים ושאינם נדים.

על פי פקודת שטח השיפוט והסמכויות.¹⁸ למצער, יכולה הייתה מדינת ישראל להשתמש בפקודת שטח נטוש.

אחת השאלות המרכזיות בעניין זה היא האם פקודת שטח השיפוט והסמכויות מקנה לשר הביטחון שיקול דעת בשאלה האם להוציא מנשר שבו יודיע כי שטח מסוים מארץ ישראל מוחזק על ידי צה"ל, כאשר צה"ל אכן מחזיק בו, או שהיא מחייבת אותו לעשות כן. לדעת האוורד גריף, אופיו של סעיף 1 לפקודת שטח השיפוט והסמכויות אינו מותיר שיקול דעת של ממש בשאלה זו, משום שעולה ממנו כי בכל שטח ששוחרר מקובל להוציא מנשר שמכריז שהשטח מוחזק על ידי צה"ל. לפיכך, אם במקרה זה מדובר בשטח שהוא חלק מארץ ישראל, משפט מדינת ישראל מוחל לגביו באופן אוטומטי.¹⁹

ברם, מדינת ישראל החליטה לפעול בדרך שונה.²⁰ ב-7 ביוני 1967 הוציא מפקד האזור, אלוף פיקוד המרכז (ולא שר הביטחון), שני מנשרים באשר ליהודה ושומרון: מנשר מס' 1, "בדבר נטילת השלטון בידי צה"ל", הודיע על נטילת השלטון באזור; ומנשר מס' 2, "מנשר בדבר סדרי שלטון ומשפט", הודיע כי לגבי אזור "הגדה המערבית", המשפט שהיה קיים ביום כ"ח באייר תש"ח (7 ביוני 1967) "יעמוד בתוקפו, עד כמה שאין בו משום סתירה למנשר זה או לכל מנשר או צו, שיינתן על ידי, ובשינויים הנובעים מכינונו של שלטון צבא הגנה לישראל באזור".²¹

במקום להחיל את המשפט הישראלי על אזורי יהודה ושומרון, הוחל בו אפוא המשפט שנהג עד אז באזורים הללו ואשר הורכב מרובד עות'מאני, מרובד מנדטורי ומרובד ירדני.²² מנשרים דומים פורסמו גם לגבי רמת

18 גריף, לעיל ה"ש 8, בעמ' 53-55. הפקודה והמנשרים מעולם לא בוטלו; ראו שם, בעמ' 56, וראו גם רובינשטיין ומדינה, לעיל ה"ש 4, בעמ' 932.

19 גריף, לעיל ה"ש 8, בעמ' 53-55.

20 הווארד גריף ביקר בחריפות את איי-השימוש בפקודת שטח השיפוט והסמכויות (כפי שנהג ראש ממשלת ישראל ושר הביטחון במהלך מלחמת העצמאות) ואת העברת הסמכות להחיל את המשפט הישראלי באזורים אלה לשיקול דעתה של הממשלה. גריף סבר כי הדבר נעשה אם משום שפקודת שטח השיפוט והסמכויות נשתכחה מקברניטי המדינה, אם משום שהם ביקשו להימנע מהחלת המשפט הישראלי על כל אזורי יהודה ושומרון - כדי לאפשר משאומתן עם מדינות ערב וכדי לא להגדיל את היקף האוכלוסייה הערבית במדינה; ראו גריף, לעיל ה"ש 8, בעמ' 56-57. לדעתו, האפשרות של שכחה אינה סבירה משום שכבר ביוני 1967 קרא ח"כ לשעבר אליעזר שוסטק (מפלגת המרכז החופשי) לפרסם ללא דיחוי מנשר חדש לפי "פקודת שטח השיפוט והסמכויות", אך קריאתו נדחתה על ידי הממשלה (שם, בעמ' 57).

21 מנשר בדבר נטילת השלטון ע"י צה"ל (יהודה ושומרון) (מס' 1) תשכ"ז-1967; מנשר בדבר סדרי השלטון והמשפט (יהודה ושומרון) (מס' 2) תשכ"ז-1967. ראו נספחים 5-6.

22 לרבידים אלה, ראו ויניצקי וקרמר, לעיל ה"ש 2.

מלבד המנשרים הללו הודיעה מדינת ישראל כי אין היא רואה באזורים אלה שטחים כבושים, אך היא תפעל בהם מרצונה על פי ההוראות ההומניטריות הכלולות באמנת ז'נבה הרביעית. גישה זו זכתה לתמיכה מצד משפטנים בינלאומיים שסברו כי יש לישראל זכות עדיפה לקבלת הריבונות באזורים הללו.²⁴ מאידך גיסא, גישה דואלית זו הובילה לכך שבתי המשפט בישראל הפעילו לעיתים סעיפים שונים מאמנת ז'נבה הרביעית, עד שלעיתים נדמה לרבים, בארץ ומחוצה לה, כי אלה הם שטחים הנתונים דה יורה תחת דיני הכיבוש - ותפיסה זו שגויה כאמור מעיקרה.²⁵

אומנם ממשלת ישראל לא פעלה על פי פקודת שטח השיפוט והסמכויות (וכן לא החילה את חוקיה באמצעות פקודת שטח נטוש), וחלף זאת הכירה

23 מנשר בדבר נטילת השלטון ע"י צה"ל (רמת הגולן) (מס' 1) תשכ"ז-1967; מנשר בדבר נטילת השלטון ע"י צה"ל (רצועת עזה) (מס' 2) תשכ"ז-1967; מנשר בדבר נטילת השלטון ע"י צה"ל (רצועת עזה) (מס' 1) תשכ"ז-1967; מנשר בדבר נטילת השלטון ע"י צה"ל (רצועת עזה) (מס' 2) תשכ"ז-1967; מנשר בדבר נטילת השלטון ע"י צה"ל (סיני) (מס' 1) תשכ"ז-1967; מנשר בדבר נטילת השלטון ע"י צה"ל (מס' 2) תשכ"ז-1967. ראו גם גריף, לעיל ה"ש 8, בעמ' 56. ביחס לרמת הגולן, המשפט שקדם להחלת הממשל הצבאי הישראלי היה המשפט הסורי. לגבי רצועת עזה, המשפט שקדם היה המשפט של הממשל הצבאי המצרי (מצרים לא החילה את המשפט המצרי על רצועת עזה) שכלל את הרובד של המשפט המנדטורי והמשפט העות'מני, ראו: Chagai Vinizky "Intellectual Property Registries in Judea and Samaria and the Gaza Strip" 98 IPTOS 266, 274-275 (2016); איינהורן, לעיל ה"ש 5, פס' 4.1. לגבי חצי האי סיני, המשפט שקדם היה המשפט המצרי.

24 ראו איינהורן, לעיל ה"ש 5, פס' 4.1, 5.2, 9, והאסמכתאות המצוטטות שם: Stephen Schwebel, What Weight to Conquest? 64 American Journal of International Law 344 (1970), reprinted in Stephen Schwebel, Justice in International Law: Selected Writings 521 (1994); Elihu Lauterpacht, Jerusalem and the Holy Places 51-53 (1968); Julius Stone, The Middle East under Cease-Fire, in The Arab-Israeli Conflict, vol. II: Readings 47, 68-71 (J.N. Moore ed.); id., No Peace-No War in the Middle East 38-41 (Sydney: Maitland Publications for the International Law Association - Australia Branch 1969 (Ilian Branch)). ראו גם: אליאב שוחטמן "זכות ההתיישבות היהודית בחבל ים" העלייה אל הרה: ההתיישבות היהודית המתחדשת ביהודה ושומרון 207, 210 (אברהם שבות, עורך, 2002) Meir; Shamgar, The Observation of International Law in the Administered Territories, 1 Isr. Y.B. Hum. Rts. (1971) 262, 263, 266. בהקשר זה ראו גם: עמנואל גרוס מאבקה של דמוקרטיה בתור - היבטים משפטיים ומוסריים 461-457 (תשס"ד); אמנון סטרשנוב צדק תחת אש 37-38 (1994); בג"ץ 7015/02 עגורי נ' מפקד כוחות צה"ל, פ"ד נו 6 (352, 364. בעניין זה ראו גם: משה דרורי "סמכות שיפוט פיליתית מקבילה בשטחים המוחזקים" הפרקליט לב 386 (תשל"ט-תש"מ); בג"ץ 390/79 דויקא נ' ממשלת ישראל, פ"ד לד (1) 13, 29 (1979); בג"צ 61/80, העצני נ' מ"י, פ"ד לד (3) 595 (1980).

25 להסבר מדוע לא מדובר בשטחים כבושים, ראו: ליברמן, לייטר ורוט, לעיל ה"ש 2, בעמ' 36-44; איינהורן, לעיל ה"ש 5, פס' 4.1; חגי ויניצקי, תקנת השוק בעסקאות עם הממונה על הרכוש הממשלתי ביהודה ושומרון 5-1 (התקבל לפרסום בכרך נ' בכתב העת משפטים). לחלופין, אילו חפצה מדינת ישראל באותה עת שלא להחיל את המשפט הישראלי על האזורים הללו, היא הייתה יכולה לעשות שימוש בפקודת שטח נטוש; וכך הייתה נמנעת תפיסה שגויה ובעייתית זו. בהקשר זה ראו לציין כי בפסה"ד בעניין העצני נאמר - ביחס לאפשרות להפעיל את פקודת שטח נטוש בשטחים ששומרו במלחמת ששת הימים - כי "גם בפקודה זו ניתנה להפעלה רק בדרך מתן הכרזה של הממשלה, לפי סעיף 2(ב) ממנה, והכרזה כזאת מעולם לא ניתנה לגבי יהודה והשומרון (ואין תימה שלא ניתנה, כי האיזור לא ניטש על ידי היושבים בו)" (עניין העצני, לעיל ה"ש 24, בעמ' 599). ספק אם ניתוח זה מדויק. כאמור, סעיף 1 לפקודה מגדיר כי "שטח נטוש", "פירושו כל שטח או מקום שנכבש על ידי כוחות מזוינים, או נכנע להם, או שנעזב על ידי תושביו או חלק מתושביו, ואשר הוכרז עליו בצו כשטח נטוש". החלופה של נטישת תושבי האזור היא רק אחת מן החלופות המביאות להכרזה על שטח כשטח נטוש. החלופה הראשונה הוא "מקום שנכבש ע"י כוחות מזוינים", ואכן אזורי יהודה ושומרון שוחררו ע"י צה"ל במסגרת מלחמה.

בדין שנהג באזורים הללו עד למלחמת ששת הימים; אולם תוך זמן קצר, ב-28 ליוני 1967, תיקנה הכנסת את פקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948 והוסיפה לה את סעיף 11ב' הקובע כי: "המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה יחולו בכל שטח של ארץ-ישראל שהממשלה קבעה בצו".²⁶ בסעיף זה, הכנסת מסמיכה אפוא את הממשלה להחיל את המשפט, השיפוט והמנהל הישראליים על כל שטח של ארץ ישראל ומאפשרת לה לקבוע

את היקף המהלך ואת עיתויו בהתאם לשיקול דעתה. ואכן, עוד באותו יום שבו תוקנה פקודת סדרי השלטון והמשפט, ב-28 ליוני 1967, הוציאה ממשלת ישראל את צו סדרי השלטון והמשפט (מס' 1), תשכ"ז-1967 שלפיו "השטח של ארץ-ישראל המתואר בתוספת נקבע בזה כשטח שבו חלים המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה"; "ב"תוספת" מפורטות עשרות נקודות ציון המקיפות למעשה את מזרח ירושלים.²⁷ בעקבות הצו הנ"ל, מזרח ירושלים והעיר העתיקה נכללות בתחומי מדינת ישראל מבחינת הדין הפנימי.²⁸ נוסף על הצו הנ"ל, הורחב גם תחום השטח המוניציפאלי של העיר ירושלים באמצעות פקודת העיריות.²⁹ אחדות ירושלים שנקבעה בצו זכתה להכרה חוקתית בישראל בחוק יסוד: ירושלים בירת ישראל,³⁰ וכן בחוק יסוד: ישראל -

**אחדות ירושלים
שנקבעה בצו זכתה
להכרה חוקתית
בישראל בחוק יסוד:
ירושלים בירת ישראל,
וכן בחוק יסוד: ישראל
- מדינת הלאום של
העם היהודי, אשר
קבעו כי "ירושלים
השלמה והמאוחדת
היא בירת ישראל".**

26 פקודת סדרי שלטון ומשפט, תש"ח-1948. ראו נספח מס' 7.

27 צו סדרי השלטון והמשפט (מס' 1), תשכ"ז-1967. ראו נספח מס' 8.

28 "על-ידי שני חיקוקים אלה לא רק המשפט של המדינה, אלא גם השיפוט והמינהל שלה הוחל על ירושלים המזרחית, וכתוצאה מכך שטח זה מהווה חלק משטח ישראל". ראו: בג"צ 283/69 רוידי נ' בית המשפט הצבאי, פ"ד כד (2) 419, 424 (1970); רובינשטיין ומדינה, לעיל ה"ש 4, בעמ' 933 והאסמכתאות הנוספות שם. אך השוו דעת השופט ח' כהן בעניין רוידי, שם, בעמ' 423.

29 שר הפנים חתם על אכרזת ירושלים, שהעבירה את השטח שסומן בצו מס' 1 לתחומי עיריית ירושלים ושינתה את תחומי העיר. האכרזה נסמכה על תיקון לפקודת העיריות שהכנסת חוקקה יום קודם לכן. התיקון לחוק פטר את שר הפנים מהצורך לערוך "חקירה" כדי לשנות את השטח המיועד להרחבת ירושלים. ראו נדב שרגאי - "כך חוקקנו - ירושלים של חוקים" המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה (4.2.2018).

30 בשנת 2000 תוקן חוק היסוד כך שיהיה בו שריון חוקתי לגבולותיה של ריבונות מדינת ישראל בירושלים. סעיף 5 לחוק היסוד קובע את שטח תחום ירושלים ומגדירו: "תחום ירושלים כולל, לענין חוק-יסוד זה, בין השאר, את כל השטח המתואר בתוספת לאכרזה על הרחבת תחום עיריית ירושלים מיום כי בסיון תשכ"ז (28 ביוני 1967), שניתנה לפי פקודת העיריות". סעיף 6 לחוק היסוד אוסר העברת סמכויות קובע כי "לא תועבר לגורם זר, מדיני או שלטוני, או לגורם זר אחר בדומה לכך, בין דרך קבע ובין לתקופה קצובה, כל סמכות המתייחסת לתחום עיריית ירושלים, ובכלל זה השטח המתואר בתוספת לאכרזה על הרחבת תחום עיריית ירושלים מיום כי בסיון התשכ"ז (28 ביוני 1967), שניתנה לפי פקודת העיריות, והכול כפי שהיה בתוקף ביום תחילתו של חוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל (תיקון מס' 2)". סעיף 7 לחוק היסוד משריין אותו מפני שינויי חקיקה קובע כי "אין לשנות את הוראות סעיף 6 אלא בחוק-יסוד שנתקבל ברוב של שמונים חברי הכנסת; אין לשנות את הוראות סעיף זה אלא בחוק-יסוד שהתקבל ברוב של חברי הכנסת".

מדינת הלאום של העם היהודי, אשר קבעו כי "ירושלים השלמה והמאוחדת היא בירת ישראל".

מובן כי החלת המשפט הישראלי על אזור מסוים מצריכה גם הוראות פרטניות למעבר בין השלטון הקודם לשלטון הנוכחי. הוראות אלו נכללו בחוק הסדרי משפט ומינהל, תשכ"ח-1968, ששולב לאחר מכן עם הוראות נוספות בחוק הסדרי משפט ומינהל [נוסח משולב], תש"ל-1970. נוסף לחוק זה, קיימות גם תקנות הסדרי משפט ומינהל (רציפות הליכים אזרחיים, אכיפת פסקים והכרה במסמכים), תשכ"ט-1968. החוק מתייחס לאזורים הכלולים בצו שהוצא מכוח סעיף 11ב' לפקודת סדרי השלטון והמשפט, ומסדיר סוגיות כגון: נפקדות; נכסים שהוקנו בשלטון הקודם לאפוטרופוס לנכסי אויב; והסדרתן ורישומן של חברות ואגודות שיתופיות שפעלו בשטח (לרבות רישום שעבודים שחלים על נכסיהם). הוראות אלו הוחלו בשינויים המחויבים גם על שותפויות. החוק מסדיר גם את תחום רישיונות העיסוק, לרבות עורכי דין שפעלו באזור זה; הסדרת רישום של פטנטים, מדגמים וסימני מסחר שהיו רשומים במרשמים של השלטון הקודם; חידוש היתרי בנייה שניתנו תחת השלטון הקודם; הסדרת כללים ביחס לרציפות של הליכים משפטיים, וכן הכרה במסמכים שהוצאו תחת רשויות השלטון הקודם; והכללת מקרקעי הריבון בשטח זה במסגרת נכסי המדינה.³¹

ככלל, זוהי דרך המלך עתה להחלת המשפט הישראלי על אזורים נוספים ביהודה, שומרון ובקעת הירדן.

לסיכום, במהלך מלחמת ששת הימים נפלו בחלקה של מדינת ישראל שטחים נרחבים, בכללם כאלה הכלולים בתחומי ארץ ישראל המנדטורית. מדינת ישראל לא נהגה בהם כפי שנהגה ב־1948 לגבי שטחים שלא היו כלולים בתוכנית החלוקה, ולא השתמשה בפקודת שטח השיפוט והסמכויות. תחת זאת, הסמיכה הכנסת את הממשלה להחיל את המשפט הישראלי באמצעות צו ממשלתי, מנהלי בעיקרו (וזאת, בהתבסס על העובדה שאזורים אלה היו כלולים בתחומי ארץ ישראל

31 ראו להלן נספחים מס' 9-10. ביחס לצורך לחדש רישומי פטנטים, מדגמים וסימני מסחר, כאשר מתרחשת העברת שלטון, ראו: Vinizky, לעיל ה"ש 23; חגי ויניצקי "מרשמי הקניין הרוחני ביהודה ושומרון ורצועת עזה" **משפט מסחרי ביהודה ושומרון** (חגי ויניצקי והראל ארגון עורכים, תש"ף). ביחס להכרה בהליכי הסדר מקרקעין שנעשו ע"י השלטון הירדני במזרח ירושלים וביהודה ושומרון, ראו: ויניצקי וקרמר, לעיל ה"ש 2, בעמ' 167-175; חיים זנדברג **הסדר זכויות במקרקעין בארץ ישראל ובמדינת ישראל** 357-353 (2000); חיים זנדברג "ירושלים - הסדר והפקעת זכויות במקרקעין" **המשפט** ח 505 (תשס"ג).

המנדטורית).³² וכך אכן נהגה הממשלה ביחס לירושלים המזרחית ולעיר העתיקה. ככלל, זוהי דרך המלך עתה להחלת המשפט הישראלי על אזורים נוספים ביהודה, שומרון ובקעת הירדן - אם משום שמדובר בעניין הדורש הסכמה ציבורית רחבה (ולא החלטה של אדם יחיד - שר הביטחון), אם משום שהשימוש בפקודת סדרי השלטון והמשפט מבטל, הלכה למעשה, את אפשרות השימוש בפקודת שטח השיפוט והסמכויות.³³

ג. 1981: חוק רמת הגולן

הפעם השלישית שבה החילה מדינת ישראל את המשפט הישראלי על חבל ארץ נוסף אירעה ב־1981. הפעם בדרך שונה לחלוטין מקודמותיה: באמצעות חוק של הכנסת. ב־15 בינואר 1981 עבר במליאת הכנסת חוק רמת הגולן, תשמ"ב-1981.

הפעם השלישית שבה החילה מדינת ישראל את המשפט הישראלי על חבל ארץ נוסף אירעה ב־1981. הפעם בדרך שונה לחלוטין מקודמותיה: באמצעות חוק של הכנסת.

סעיף 1 לחוק קבע כי "המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה יחולו בשטח רמת הגולן כמתואר בתוספת" - שכללה מפה של רמת הגולן. סעיף 2 לחוק קבע ש"תחילתו של חוק זה ביום קבלתו בכנסת" (כלומר להבדיל מהחלת המשפט הישראלי ב־1948, כאן החלת החוק לא נעשתה באופן רטרואקטיבי). סעיף 3 לחוק הסמיך את שר הפנים, בהתייעצות עם שר המשפטים, "להתקין תקנות בכל הנוגע לביצועו ולקבוע בתקנות הוראות מעבר והוראות בדבר המשך תקפם של תקנות,

צווים, הוראות מינהל וזכויות וחובות אשר היו בתוקף ברמת הגולן ערב תחילתו של חוק זה".³⁴ החוק הפך למעשה את רמת הגולן לחלק ממדינת

32 פרופ' אליאב שוחטמן עמד על כך שדרך זו - החלת ריבונות בצו מנהלי - היא ייחודית במשפט הבינלאומי; לדעתו, הכנסת אישרה לממשלה להחיל את ריבונותה על שטחי ארץ ישראל בצו מנהלי גרידא משום שהזכות לריבונות ישראלית באזורים הללו הייתה קיימת זה שנים רבות אף שרק אז ניתנה למימוש, ולכן אפשר לממש בה באמצעות צו מנהלי בלבד. ראו שוחטמן, לעיל ה"ש 24, בעמ' 213.

33 פרופ' אמנון רובינשטיין ופרופ' ברק מדינה עומדים על כך שאומנם חקיקת סעיף 111 לפקודת סדרי שלטון ומשפט לא ביטלה באופן פורמלי את פקודת שטח השיפוט והסמכויות, אך הם סוברים שמבחינה מהותית חקיקת סעיף 111 הביטלה את סמכותו של שר הביטחון להחיל את המשפט הישראלי באמצעות מנשר. לאחר שהסמכות הוקנתה לממשלה לא סביר שתישאר סמכות מקבילה לשר הביטחון; ראו רובינשטיין ומדינה, לעיל ה"ש 4, בעמ' 932. לגישה דומה ביחס לנפקותה המשפטית של פקודת השטח והסמכויות לאחר ההוספה של סעיף 111 לפקודת סדרי שלטון ומשפט ראו שלמה גוברמן "ספר אורי ידן - ביקורת ספרים" משפטים כא 175, 177 (תשנ"א).

34 לחוק רמת הגולן תשמ"ב-1981. ראו נספח מס' 12.

בנקודה חשובה אחת נבדלה החלת המשפט הישראלי ברמת הגולן מזו שנהגה ב־1948 ו־1967. מאז שחרור רמת הגולן במלחמת ששת הימים ועד החלת המשפט הישראלי בה, כעבור כ־14 שנה, השטח נוהל בידי ממשל צבאי ישראלי. מציאות משפטית זו דרשה התייחסות לסוגיות של רכוש ממשלתי (אדמות מדינה בממשל צבאי) ונכסים נטושים (מקרה מיוחד של נפקדות בשטח תחת ממשל צבאי), מונחים שהיו קיימים באזור זה תחת הממשל הצבאי, וכן התייחסות למעמדן של הרשויות המקומיות שכבר פעלו באזור זה. ואכן, מכוחו של חוק רמת הגולן הותקנו תקנות מעבר שהמשיכו את תוקפם של צווי תפיסה וסגירה צבאיים, פקודות מעצר ומאסר, זכויות וחובות, רישיונות והיתרים ורישום התושבים. תקנות אלו הסדירו גם את ההתייחסות לרכוש ממשלתי, נכסים נטושים, ענייני מיסים תכנון ובנייה, ומענק לידה. עוד הסדירו התקנות את הליכי המשפט הקיימים ואת תפקודן של הרשויות המקומיות.³⁶

בדיון בכנסת בעקבות יוזמת החקיקה, נשאל ראש הממשלה דאז, מנחם בגין, שיזם את החקיקה הנ"ל, על ידי ח"כ אמנון רובינשטיין: מדוע החלת המשפט הישראלי נעשית בחוק של הכנסת ולא בצו ממשלתי על פי סעיף 11ב' לפקודת סדרי השלטון והמשפט? בגין השיב במילים הבאות:

אתה משתמש במילה "סיפוח". אני לא משתמש בה. כך כתוב בחוק. כך כתבנו ב־1967, כשאתה לא היית בכנסת, שהממשלה רשאית בצו להחיל את המשפט, השיפוט, והמינהל של המדינה על כל שטח של ארץ ישראל, כפי שייקבע בצו. יידי, אבל על רמת הגולן החוק הוא לא חל, כי מבחינה משפטית, ארץ ישראל זה כמובן השטח המנדטורי. ולכן הבאנו הצעת חוק מיוחדת. זו הסיבה.³⁷

35 בג"צ 205/82 אבו צאלח נ' שר הפנים, פ"ד לו (2) 718, 720 (1983); רובינשטיין ומדינה, לעיל ה"ש 4, בעמ' 933; אשר מעוז "רמת הגולן - חלק ממדינת ישראל? הפרקליט מא 50 (תשנ"ג-תשנ"ד). אך השוו ליאון שלף "בשולי החקיקה (באיחור מה) ובטרם פסיקה (אולי): חוק רמת הגולן - החלת המשפט ולא סיפוח" הפרקליט מא 35 (תשנ"ג-תשנ"ד).

36 ראו: תקנות רמת הגולן (הוראות מעבר), תשמ"ב-1981; תקנות רמת הגולן (הוראות מעבר) (מס' 2), תשמ"ב-1982; תקנות רמת הגולן (הוראות מעבר) (מס' 3), תשמ"ב-1982; תקנות רמת הגולן (רשויות מקומיות) (הוראות מעבר), תשמ"ב-1981; תקנות רמת הגולן (הליכי משפט) (הוראות מעבר), תשמ"ב-1981. לתקנות ראו נספחים 13-17.

37 ד"כ הישיבה ה־32 של הכנסת העשירית, ישיבות ל"ב-ל"ד, 14-16 בדצמבר 1981, בעמ' 782; רובינשטיין ומדינה, לעיל ה"ש 4, בעמ' 933.

בעניין זה ראוי לציין כי שטח המנדט הבריטי המקורי, שנועד לכינון מחדש של בית לאומי לעם היהודי, ואשר עליו הוחלט בוועידת סן-רמו ואשר אושר על ידי חבר הלאומים, כלל את רוב רמת הגולן. אולם זמן לא רב לאחר מכן, ב־1923, נחתם ההסכם הדו־צדדי, הסכם הגבול הפרנקו־בריטי (הוא הסכם ניוקומב־פולה), שהעביר את רמת הגולן מהמנדט הבריטי למנדט הצרפתי - תמורת שטח באזור כורדיסטן.³⁸ נוכח עובדה זו, ניתן לטעון כי המונח "ארץ ישראל" בסעיף 11ב' לפקודת סדרי השלטון והמשפט, שמיחס לשטח המנדט הבריטי, כוונתו לשטח המנדט המקורי, הכולל את רוב רמת הגולן, ולכן ניתן היה להחיל ביחס אליו את המשפט הישראלי בצו ממשלתי ולא רק באמצעות חוק של הכנסת. אלא שאין מדובר בעניין מובהק למדי, שכן ניתן לטעון שהכוונה היא לשטח המנדט הבריטי ערב קום המדינה. ראש הממשלה בגין ביקש למנוע ספקות משפטיים בדבר תקפות המהלך ועל כן החליט להחיל את המשפט הישראלי על רמת הגולן בחקיקה מיוחדת ולא בהסתמך על צו ממשלתי.³⁹

38 Agreement Between His Majesty's Government and the French Government Respecting the Boundary Between Syria and Palestine from the Mediterranean to El Hamme, 7 March 1923, 364 LNTS 22, 1923. ד"ר גיא בכור מבקר את ההסכם בחריפות רבה, משום שאף שהגולן היה חלק מהשטח שיועד לבית הלאומי של העם היהודי במסגרת כתב המנדט, ההסכם לא אושר על ידי חבר הלאומים. באופן דומה, לא ניתנה לנציגות היהודית אפשרות לטעון נגד ההסכם. ועדת ניוקומב־פולה הייתה אמורה להיות ועדה טכנית שמדייקת את הגבול ולא ועדה שמעבירה שטחים עצומים בין המנדטים; ראו גיא בכור "לשבור את קיר הזכוכית" אתר Gplanet. לביקורת נוספת ראו "מחלוקת הגבול" יחדה למען הגולן: "חילופי השטחים שביצעו הבריטים והצרפתים בוצעו בניגוד לרוח הדברים שנקבעו בוועידת סן־רמו משנת 1920, ושהלכה למעשה - בשל שיקולים פנימיים ששירתו מצב זמני - העבירו הבריטים לצרפתים, בניגוד לתנאי המנדט שהוענק להם, שטחים בגולן שהיו מיועדים להקמת הבית היהודי והיו חלק מן המנדט הבריטי במשך שלוש השנים הראשונות שלו". אך השוואה אבישי בן־פורת "בעיות המים בין ארץ ישראל לסוריה במבט של 80 שנה" **מים והשקיה** 19-24 (1999), הטוען שההסכם אושר על יד חבר הלאומים בשנת 1935. ראו גם רובי סיבל "סוגיות משפטיות הכרוכות בשטחה וגבולותיה של מדינת ישראל" **משפט בינלאומי**, 783, 786 (רובי סיבל ויעל רונן עורכים, מהד' שלישית, 2016).

39 מסקנה דומה קיימת גם ביחס לפקודת שטח השיפוט והסמכויות, שכן גם היא מתייחסת (בסעיף 1) למונח "ארץ ישראל". עם זאת ניתן היה להשתמש בפקודת השטח הנושם המאפשרת להחיל את החוק הקיים על כל שטח "שנכבש על ידי כוחות מזוינים" מבלי לסייגו לשטח "ארץ ישראל" בלבד.

2. החלת המשפט הישראלי ביהודה, שומרון ובקעת הירדן: המלצות

החלת המשפט הישראלי ביהודה, שומרון ובקעת הירדן באמצעות צו ממשלתי

בשנים האחרונות החל דיון נרחב בהחלת המשפט הישראלי על בקעת הירדן, יהודה ושומרון - או על חלקים מאזורים אלה - והסוגיה עמדה במוקד עניינן של כמה הצעות חוק שהועלו בשנים האחרונות. הדיון בה קיבל תאוצה לאחרונה בעקבות "תוכנית המאה" של הנשיא טראמפ, הכוללת הכרה בהחלת החוק הישראלי ובריבונות מדינת ישראל על 30% משטח יהודה ושומרון, ובהם כל ההתיישבות הישראלית ובקעת הירדן.⁴⁰

כאמור, בהתאם לסעיף 11ב' לפקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948, ממשלת ישראל יכולה להחיל את המשפט הישראלי על כל שטח הכלול בארץ ישראל המנדטורית - באמצעות צו ממשלתי. בקעת הירדן, יהודה ושומרון היו כלולים במנדט הבריטי, ולפיכך הלכה למעשה אין כל בעיה חוקית מלהחיל בהם את המשפט הישראלי בדרך זו - כשם שהוחל המשפט הישראלי ביוני 1967 על מזרח ירושלים.

הסיבה המרכזית להחלת המשפט הישראלי ביהודה ושומרון באמצעות צו ממשלתי היא שהכנסת כבר קבעה בחוק שהממשלה מוסמכת לעשות זאת, ועל כן אין צורך בחקיקה נוספת בעניין. יתרה מכך, החלת המשפט הישראלי בצו ממשלתי מבהירה כי אין מדובר במעשה חדש אלא במימוש דה־פקטו של הריבונות הישראלית בכל שטחי ארץ ישראל המנדטורית אשר מעוגנת במשפט הבינלאומי.⁴¹

בהקשר זה ראוי לציין כי בהתאם לחוק סדרי השלטון והמשפט (ביטול החלת המשפט, השיפוט והמינהל), תשנ"ט-1999,⁴² ובהתאם לחוק יסוד: משאל עם,⁴³ כדי לבטל את המשפט הישראלי באזורים שבהם הוא כבר חל, דרוש רוב של 61 חברי כנסת ומשאל עם, או רוב מיוחס של 80 חברי כנסת.

40 [Peace of Prosperity: A vision of improve the Lives of the Palestinian and Israeli People.](https://www.shiloh.org.il/post/trump-program-28-1-2020) לניוסח העברי ראו: <https://www.shiloh.org.il/post/trump-program-28-1-2020>.

41 שוחטמן, לעיל ה"ש 24, בעמ' 213.

42 ראו נספח מס' 18.

43 ראו נספח מס' 19.

החלה חלקית: יתרונות וחסרונות

בהסכם הביניים בדבר הגדה המערבית ורצועת עזה (הסכם אוסלו ב'), שנחתם ב-28 בספטמבר 1995, חולקו אזורי יהודה, שומרון ובקעת הירדן לשלושה סוגים: שטחי A - שטחים הנתונים בשליטה אזרחית וביטחונית של הרשות הפלסטינית; שטחי B - שטחים הנתונים בשליטה אזרחית של הרשות הפלסטינית ובשליטה ביטחונית ישראלית; שטחי C - שטחים הנתונים בשליטה ישראלית מלאה, אזרחית וביטחונית. שטחי A ו-B כוללים כ-40% מאזור יהודה ושומרון ומתגוררים בהם כ-1.5-2 מיליון פלסטינים (לפי הערכות שונות). בשטחי C, שהם כ-60% מאזור יהודה ושומרון, נמצאת כל ההתיישבות הישראלית (המונה כיום כ-450 אלף איש), אזורי התעשייה והמסחר, שטחי האש של צה"ל ומחנות הצבא. בשטחים אלה מתגוררים גם כ-200 אלף פלסטינים.

נוכח מצב עניינים זה, הצעות החוק השונות בעניין הריבונות עסקו בהחלת המשפט הישראלי על שטחי C לבדם או על שטחי היישובים והדרכים המובילות אליהם.⁴⁴ שכן, החלת המשפט הישראלי על כל תחומי יהודה, שומרון ובקעת הירדן - משמעה מתן תושבות ישראלית לכל תושבי האזור עם אופציה לקבלת אזרחות ישראלית בשלב השני, בכפוף לעמידה בתנאי ההתאזרחות (בדומה לסטטוס של ערביי מזרח ירושלים והדרוזים ברמת הגולן).

מבחינה מעשית, ההצעה להחיל את המשפט הישראלי בכל שטחי C מתאימה יותר מאשר ההצעה להחיל את המשפט הישראלי רק על ההתיישבות היהודית וצירי התנועה המובילים אליה; שכן אילו יוחל המשפט הישראלי בתחומי יישובים מסוימים בלבד, ובצירי התנועה המובילים אליהם, ייווצרו מובלעות קטנות שבתוכן תחול שיטת המשפט הישראלית ומחוצה להן יחול הדין הנוהג כיום ביהודה ושומרון. עם זאת, לאור העובדה שארצות הברית

44 הצעות חוק שונות הועלו בעניין זה. כמה מהן ביקשו להחיל את המשפט הישראלי על בקעת הירדן בתוספת צפון ים המלח או יישובים נוספים; ראו הצעת חוק החלת ריבונות על בקעת הירדן, גוש עציון, גבעת זאב, מעלה אדומים, ביתר עילית ועפרה, תש"פ-2019; הצעת חוק החלת ריבונות ישראל בשטח בקעת הירדן וצפון ים המלח, תש"פ-2019. אחדות מהצעות החוק הציעו להחיל את המשפט הישראלי על גושי התיישבות מסוימים. ראו: הצעת חוק גוש מנשה, תשע"ד-2014; הצעת חוק גוש מרכז בנימין, תשע"ד-2014; הצעת חוק גוש עציון, תשע"ד-2014; הצעת חוק חברון ובנותיה, תשע"ד-2014; הצעת חוק מעלה אדומים, תשע"ד-2014; הצעת חוק גוש מערב השומרון, תשע"ד-2014; הצעת חוק בקעת הירדן, תשע"ד-2014; הצעת חוק גוש אריאל, תשע"ד-2014; הצעת חוק גוש לב השומרון, תשע"ד-2014; הצעת חוק גוש מודיעין, תשע"ד-2014. הצעות נוספות ביקשה להחיל את המשפט הישראלי רק על היישובים היהודיים ועל צירי התנועה המובילים אליהם (הצעת חוק החלת החוק הישראלי על כל היישובים היהודיים בשטחי יהודה ושומרון, תשע"א-2011); על ירושלים רבתי או על מעלה אדומים לבדה (הצעת חוק ירושלים רבתי, תש"ע-2010; הצעת חוק ריבונות מעלה אדומים, תשע"ו-2016). ההצעה הנרחבת היותר ביקשה להחיל את המשפט הישראלי על כל שטחי C; ראו הצעת חוק החלת ריבונות ישראלית על שטחי C, תשס"ז-2007. אין כאן המקום להרחיב על תולדותיהן של ההצעות הללו ודומותיהן.

מוכנה להכיר כעת רק בהחלה חלקית של המשפט הישראלי - בבקעת הירדן ובכל היישובים הישראליים ביהודה ושומרון - הרי שבעת הזו יש להחיל את המשפט הישראלי בתחומים אלה, אף שכך תיווצרנה כאמור כמה מובלעות קטנות (לרבות צירי התנועה אליהם). יש לשאוף להחיל בעתיד את המשפט הישראלי גם בשאר שטחי C.

החלת המשפט הישראלי על דרכי תחבורה בלבד אינה דבר טבעי, שכן המשמעות המעשית שלה היא שבצידי הדרך חלה שיטת משפט שונה - מה שעלול ליצור קשיים רבים בכל הנוגע להרחבת דרכי התחבורה, לשינוי התוואי שלהן, או ליצירת מרכיבי ביטחון בצידיהן. לדוגמה, הרחבת המקובל של דרך ציבורית משתנה לאורך השנים. ניסיון להכשיר דרכים ביהודה ושומרון על פי מתרוכות (דרכים) שקיימות במשפט העות'מאני - והוסדרו בעבר - עורר לעיתים קושי, נוכח היותן צרות ביחס לרוחב הנדרש כיום מדרך ציבורית. בעקבות מניעה זו, הסתמכו המתכננים על חוק הדרכים הירדני, שלפיו הגדרת דרך כוללת גם את שולי הדרך.⁴⁵ אם אין אפוא ברירה אלא להחיל את המשפט הישראלי על הדרכים המובילות ליישובים הישראליים - ולא על השטח כולו - הרי שיש להגדיר כי מדובר גם בשוליים רחבים מאוד של תוואי הדרך.

החלת המשפט הישראלי על אזורים מסוימים בשטחי C מחייבת שימת לב למעמדו המיוחד של הישוב היהודי בחברון, שאינו כלול בשטחי C ומתקיים לגביו הסדר מיוחד. במסגרת הסכם חברון (1997), חולקה חברון לשני אזורים: אזור H1, המשתרע על כ-85% משטח העיר, נתון בשליטה ביטחונית ואזרחית פלסטינית וחיים בו כ-160 אלף פלסטינים; ואזור H2, המשתרע על כ-15% משטח העיר, נתון בשליטה ביטחונית ישראלית, וכולל את כל הישוב היהודי בחברון. בשטח זה חיים גם כ-40 אלף פלסטינים. מבחינת האחריות האזרחית, באזור H2, בניגוד לשטחי C, קיימת אבחנה בין התושבים הפלסטינים לתושבים היהודיים: האחריות האזרחית על התושבים הפלסטינים נתונה בידי הרשות הפלסטינית בהגבלות שונות, והאחריות האזרחית על ההתיישבות היהודית ורכושה נתונה בידי הממשל הצבאי הישראלי.⁴⁶

45 ד"ח הצוות המקצועי לגיבוש מתווה להסדרת בניה באיו"ש 99-96 (15.2.1918).

46 פרוטוקול בדבר הערכות מחדש בחברון (1997).

מכיוון שיהודים וערבים באזור H2 מתגוררים בצמוד האחד לשני, לעיתים אפילו באותו בנין מגורים, ההפרדה בין שתי האוכלוסיות בשטח זה והחלת המשפט הישראלי רק על הציבור היהודי היא בלתי מעשית. יתרה מכך, מכיוון שבין השכונות היהודיות בחברון אין רצף טריטוריאלי, אלא רק תחבורתי, החלת המשפט הישראלי רק על אזורי ההתיישבות היהודית עלולה ליצור קשיים משמעותיים במרקם החיים. לפיכך, המהלך הנכון, עבור שתי האוכלוסיות, הוא להחיל את המשפט הישראלי על כל אזור H2.

עם זאת, במידה והממשל האמריקני יהיה מוכן להכיר כעת רק בהחלה של המשפט הישראלי על אזורי ההתיישבות היהודית, אזי מן ההכרח אפוא לנצל את ההזדמנות הזו ולהחיל את המשפט הישראלי כשלב ראשון על כלל שכונות הישוב היהודי בחברון - ובכללן על האוכלוסייה הערבית המתגוררת בשכונות הללו ובצמוד אליהן, המונה כ־15 אלף נפש - על דרכי התחבורה המחברות בין השכונות הללו לבין עצמן, ובינן לבין קריית ארבע, וכן על שטח מערת המכפלה, המקומות הקדושים בחברון, בתי העלמין והאתרים הארכיאולוגיים. יש לשאוף לכך שבשלב השני יוחל המשפט הישראלי על יתרת אזור H2. פתרון דומה יש להציע גם ביחס למתחם קבר רחל, שבו גם גרות משפחות יהודיות, וכן ביחס לקבר יוסף.

תיאור השטח: מפה ורשימת נקודות ציון

תיאור השטח שעליו יוחל המשפט הישראלי יוכל להיעשות באמצעות רשימה של נקודות ציון כפי שנעשה בצו הממשלתי ב־1967 (ביחס למזרח ירושלים) או באמצעות מפה מצורפת כפי שנעשה במנשרים שהוצאו בשנת 1948 ובחוק רמת הגולן בשנת 1981. לכל אחת מן האפשרויות הללו יתרון וחסרון. תיאור באמצעות נקודות ציון מדויק יותר, אך למתבונן ברשימה זו בלבד לא ברור היטב היכן עוברים גבולות החלת המשפט. לעומת זאת, תיאור באמצעות מפה ממחיש למתבונן מהם גבולות החלת המשפט, אך מפה בקנה מידה גדול (כפי שנעשה ברמת הגולן) אינה יכולה להיות מדויקת דיה. ייתכן שרצוי להשתמש בשתי השיטות: לפרט נקודות ציון, ולצרף מפה להמחשה.

פרק שני: מעבר בין שיטות משפט

כאשר מחילים את המשפט, השיפוט והמנהל הישראליים (להלן: המשפט הישראלי) על אזור מסוים, יש להסדיר את המעבר משיטת המשפט הקודמת שנהגה באזור זה, לשיטת המשפט הישראלי. הצורך בהסדרים ממין זה קיים סביב נושאים רבים ובכללם: זכויות ביחס למקרקעין; המשך תהליכי תכנון ובנייה; המשך פעולתם של תאגידים ורשויות מקומיות; מעמדם של בעלי מקצועות הטעונים רישוי;

זכויות ביחס לקניין רוחני; רציפות של משפטים; זכויות וחובות והמעמד האישי של התושבים באזור שאינם אזרחי המדינה. הסדרי מעבר מעין אלה נדרשו גם בעבר: ב־1967 וב־1981, עם החלת המשפט הישראלי על מזרח ירושלים ועל רמת הגולן בהתאמה.

כאשר מחילים את המשפט, השיפוט והמנהל הישראליים על אזור מסוים, יש להסדיר את המעבר משיטת המשפט הקודמת שנהגה באזור זה, לשיטת המשפט הישראלי.

לאחר שממשלת ישראל תחיל את המשפט הישראלי על בקעת הירדן ועל אזורים מסוימים מיהודה ושומרון - באמצעות צו ממשלתי, מכוח סעיף 11ב' לפקודת סדרי השלטון והמשפט - יחול באופן אוטומטי חוק הסדרי משפט ומינהל [נוסח משולב], תש"ל-1970, משום שסעיף 1 לחוק זה מגדיר את המונח "צו החלת המשפט", כ"צו לפי סעיף 11ב' לפקודת סדרי השלטון

והמשפט, תש"ח-1948". למרות זאת, תקנות הסדרי משפט ומינהל (רציפות הליכים אזרחיים, אכיפת פסקים והכרה במסמכים), תשכ"ט-1968 - תקנות המסדירות את המשך ההליכים שהחלו והמסמכים שניתנו - אינן חלות אלא על מזרח ירושלים, שכן סעיף 1 לתקנות מגדיר את המונח "הצו" כ"צו סדרי השלטון והמשפט (מס' 1), תשכ"ז-1967" (היינו הצו שהחיל את המשפט הישראלי על מזרח ירושלים). כדי להחיל את התקנות הללו גם על השטחים החדשים שיוחל בהם המשפט הישראלי, יידרש אפוא שר המשפטים, הממונה על ביצוע החוק, להרחיב את תקנות הסדרי משפט ומינהל גם לשטחי הצו החדש.

יתרה מכך, בדומה להחלת המשפט הישראלי ברמת הגולן - ובשונה מהחלת המשפט הישראלי במזרח ירושלים שהתרחשה לאחר שחרור השטח במלחמת ששת הימים - החלת המשפט בעת הזו נדרשת להתייחס גם לממשל הצבאי הישראלי שנהג באזורים המדוברים למן 1967 ועד החלת המשפט הישראלי. בין יתר הסוגיות הכרוכות במעבר זה: רכוש ממשלתי שמנוהל על ידי הממונה על הרכוש הממשלתי; שטחים שנתפסו בצווי תפיסה צבאיים ועליהם קמו יישובים רבים; נכסים נטושים שיש להם מעמד מיוחד בדין החל ביהודה ושומרון; רשויות מקומיות שמנוהלות בצווים של מפקד האזור ונושאים נוספים שיש להסדירם ביחס לבקעת הירדן, יהודה ושומרון.

להלן אציג בקצרה את הנושאים העיקריים שיש להסדיר במהלך החלת המשפט הישראלי, ובכלל זאת השוואה להסדרים דומים המצויים בתקנות שהוחלו ביחס לרמת הגולן.⁴⁷

1. רכוש ממשלתי ונכסי מדינה

חוק הסדרי משפט ומינהל אינו מתייחס למצב שקיים בבקעת הירדן, יהודה ושומרון והוא קיומו של רכוש ממשלתי, מונח הקיים באזורים אלה בלבד ואינו קיים במשפט הישראלי. סעיף 1 לצו בדבר רכוש ממשלתי (יהודה והשומרון) (מס' 59), תשכ"ז-1967 מגדיר מהו רכוש ממשלתי והוא כולל: (1) "רכוש שהיה שייך למדינת אויב"; (2) "מקרקעין שנרכשו לצורכי ציבור... על ידי רשות מרשויות צה"ל ועבור רשות מרשויות צה"ל"; (3) "רכוש שבעליו ביקש מאת הממונה לנהל אותו והממונה קיבל עליו את ניהולו". למעשה, מדובר בכל הרכוש שאינו רכוש פרטי ולכן היה בשליטת ממשלת ירדן, במקרקעין שהופקעו ע"י צה"ל, או בנכסים שבעליהם ביקש מהממונה לנהל אותם.⁴⁸

הסדר מתאים נקבע ביחס לרמת הגולן שבה התקיים ממשל צבאי ישראלי

47 ראוי לציין כי לגבי אותם חלקים מאזור C שבהם לא יוחל בשלב זה המשפט הישראלי, הרי שייטכן כי ניתן בהם להפעיל את פקודת שטח נטוש, שחלה כאמור לעיל פרק א' על כל שטח שנכבש באמצעות כוחות מזוינים. פקודה זו מאפשרת למדינת ישראל להחיל חלקים מהחוק הישראלי לצרכים שונים - בהתאם לנסיבות.

48 בעניין הסיבות המביאות אדם פרטי לבקש מהממונה על הרכוש הממשלתי לנהל את רכושו ראו ויניצקי וקרמר, לעיל ה"ש 2, בעמ' 189-190.

הרכוש הממשלתי צריך לעבור לניהול רשות מקרקעי ישראל.

עד להחלת המשפט הישראלי בה בשנת 1981. בהתאם להסדר זה, כל הרכוש הממשלתי עבר לניהול של מנהל מקרקעי ישראל (בשמו הנוכחי: רשות מקרקעי ישראל).⁴⁹ בחוק הסדרי משפט ומינהל לא קיים הסדר דומה ביחס לרכוש הממשלתי ביהודה ושומרון, ולכן יש ליצור הסדר דומה, שלפיו רכוש זה

יעבור לניהול רשות מקרקעי ישראל.⁵⁰ לאור סעיף 26 לחוק הסדרי משפט ומינהל, מקרקעין אלו ייחשבו מיום תחילתו של צו החלת המשפט לנכסי המדינה - על פי סעיף 2 לחוק נכסי המדינה, תשי"א-1951.⁵¹

2. שטחים בצווי תפיסה וסגירה צבאיים

חוק הסדרי משפט ומינהל אינו מתייחס למצב ייחודי הקיים ביהודה, שומרון ובקעת הירדן: שטחים שנתפסו בצו תפיסה צבאי או בצו סגירה צבאי (שכן מצב זה לא התקיים במזרח ירושלים).⁵² בראשיתה של ההתיישבות הישראלית בבקעת הירדן, ביהודה ובשומרון משלה בכיפה הסברה כי אם ההתיישבות הישראלית תורמת לביטחון, המפקד הצבאי מוסמך לתפוס חזקה במקרקעין בעבורה. בהתאם לעמדה זו, יישובים ישראליים בבקעת

49 סעיף 1 לתקנות רמת הגולן (הוראות מעבר) (מס' 3), תשמ"ב-1982 קובע כי "הרכוש שעבר תחילת החוק היה נתון לניהולו של הממונה על הרכוש הממשלתי לפי צו בדבר רכוש ממשלתי (רמת הגולן) (מס' 21), תשכ"ז-1967, שהוציא מפקד כוחות צה"ל באזור רמת הגולן, יאה נתון מתחילת החוק, לניהולו של מינהל מקרקעי ישראל". ראו נספח מס' 15.

50 בהקשר זה ראוי לחוקק בדין הישראלי גם את תקנת השוק על פי סעיף 5 לצו בדבר רכוש ממשלתי (יהודה ושומרון) (מס' 59), תשכ"ז-1967. בהתאם לתקנת השוק, אם אדם עשה עסקה עם הממונה על הרכוש הממשלתי בתום לב, העסקה לא תיפגע גם אם יתברר שלא מדובר ברכוש ממשלתי. אומנם, ביחס לתאונות המשפטיות שאירעו עובר להחלת צו המשפט יחול הדין הקודם, ולכן תקנת השוק תחול ביחס למקרים אלו. אכן, ראוי בכל זאת לכלול בדין הישראלי את תקנת השוק - גם לאחר החלת צו המשפט - ביחס לעסקאות עם רמ"י, נוכח הקשיים המיוחדים שקיימים ביהודה ושומרון הנובעים מכך שרק כשליש מאזורים אלו רשום במרשם המקרקעין. בהקשר זה ראוי ויניצקי, לעיל ה"ש 25. חוות הדעת שהייתה בסיס למאמר זה אומצה בעיקרה על ידי היועץ המשפטי לממשלה ב"סיכום הדיון בראשות היועץ המשפטי לממשלה בעניין סעיף 5 לצו בדבר רכוש ממשלתי" (7.12.2016), נספח מש/2 לתגובה מטעם היועץ המשפטי לממשלה בבג"ץ 1308/17 עיריית סילוואד נ' הכנסת (מיום 22.11.2017).

51 סעיף 26 לחוק הסדרי משפט ומינהל קובע כי ההוראה ביחס להיות נכס מסוים נכס מדינה לא תחול על מקרקעין שהיו בהחזקת האפוטרופוס לנכסי אויב הירדני. ביחס למקרקעין אלו ינהגו על פי סעיף 5 לחוק.

52 צו תפיסה צבאי הוא תפיסה של זכות החזקה והשימוש בקרקע, ואילו עניינו של צו סגירה הוא מניעת כניסתם לשטח של מי שלא הורשו לכך. לעיתים צו התפיסה ניתן בעל-פה ולכן בא לידי ביטוי פומבי בתפיסת חזקה בפועל - על ידי סימון השטח התפוס וגידורו, בנייה בשטח התפוס, תכנון וכדומה. תפיסה זו מכונה "תפיסה בפועל". לעיתים קיים עירוב תחומים בין תפיסה בפועל לבין צו סגירה; ראו דו"ח הצוות המקצועי, לעיל ה"ש 45, בעמ' 36-40.

הירדן, ביהודה ובשומרון הוקמו על-גבי מקרקעין שנתפסו לצורכי צבא.⁵³ עמדה זו אושרה על ידי בית המשפט העליון בעניין איוב.⁵⁴ במקרים שהמקרקעין התפוסים הם בבעלות פרטית, משולם לבעל המקרקעין פיצוי בגין התפיסה. זמן קצר לאחר פסק-הדין בעניין איוב ניתן פסק הדין בעניין דויקא.⁵⁵ בית המשפט העליון קבע כי לא הוכח שצו התפיסה לצורך הקמת היישוב הנידון אכן נועד לכתחילה לצרכים צבאיים, ולכן העתירה התקבלה ותפיסת השטח בוטלה. בעקבות פסק-הדין, החליטה ממשלת ישראל ב-11 בנובמבר 1979 (החלטת ממשלה מס' 145) כי הרחבת ההתיישבות היהודית ביהודה, שומרון, בקעת הירדן, חבל עזה ורמת

הגולן, תיעשה אך ורק על אדמות שנמצאות בבעלות המדינה, ולא באמצעות צווי תפיסה צבאיים. עם זאת, עד היום מצויים יישובים ישראלים (או חלקים מיישובים) שבנויים על מקרקעין בתפיסה צבאית. הסדר בעניין זה קיים ביחס לרמת הגולן שבה התקיים כאמור ממשל צבאי ישראלי עד להחלת המשפט הישראלי.⁵⁶ ההסדר קבע כי צווי התפיסה והסגירה הצבאיים ימשיכו לעמוד בתוקף. הסדר זה עשוי להתאים לשטחים תפוסים למחנות צה"ל או לשטחי אש שקיימים בשטחים סגורים. ברם, הוא אינו הולם שטחים תפוסים שעליהם הוקמו יישובים ובעבורם נדרש הסדר שישנה את מעמדם לנכסי המדינה, ובמקרים שישנם בעלי זכויות פרטיים - יפצה אותם בדומה לפיצוי שניתן לקבל במקרה של הפקעה.

שטחים תפוסים שעליהם הוקמו יישובים נדרש

בעבורם הסדר שישנה
את מעמדם לנכסי
המדינה, ובמקרים
שישנם בעלי זכויות
פרטיים - יפצה אותם
בדומה לפיצוי שניתן
לקבל במקרה של
הפקעה.

53 לסקירה ראו שם, בעמ' 38-39.

54 בג"ץ 606/78 איוב נ' שר הביטחון, פ"ד לג (2) 113, 118 (1979). פס"ד זה דן בעתירה של בעלי מקרקעין פלסטיניים נגד הוצאת צו תפיסה לצרכים צבאיים. לטענת העותרים, מטרת התפיסה הייתה הקמת יישוב, בית אל, ולכן לא מדובר בצורך צבאי והדבר אף מנוגד לכללי המשפט הבינלאומי. בית המשפט דחה את העתירה בקובעו כי הקמת היישוב תורמת להיבטים הביטחוניים ואינה נוגדת את כללי המשפט הבינלאומי.

55 עניין דויקא, לעיל ה"ש 24. פס"ד זה - המכונה בשיח הציבורי "בג"צ אלון מורה" - דן בעתירה של בעלי מקרקעין פלסטיניים נגד הוצאת צו תפיסה לצרכים צבאיים לצורך הקמת היישוב אלון מורה. בית המשפט לא השתכנע שהקמת היישוב אלון מורה נועדה לצרכים צבאיים תחילה אלא נבעה לדעתו "מתעמים שבהשקפת עולם ציונית על ישובה של ארץ ישראל כולה", ולכן העתירה התקבלה וצו התפיסה הצבאית בוטל. בעקבות פסיקת בג"צ פונו המתיישבים היהודים מהקרקע ועברו למיקומו הנוכחי של היישוב אלון מורה. בסמוך לשטח שפונה הוקם כעבור חמש שנים היישוב איתמר.

56 סעיף 1 לתקנות רמת הגולן (הוראות מעבר), תשמ"ב-1981 קובע כי "צווי סגירת שטחים, צווי תפיסת מקרקעין לצרכי צבא, פקודות מעצר, פקודות מאסר, צווי הגבלה, צווי פיקוח והוראות מינהל שנעשו על-פי תחיקת הבטחון ברמת הגולן ושעמדו בתוקף ערב תחילתן של תקנות אלה, ימשיכו לעמוד בתקפן". ראו בספח מס' 13. ראו בהקשר זה גם ע"א 8117/14 חוסין נ' מינהל מקרקעי ישראל (פורסם בנבו, 2016).

3. נכסי נפקדים ונכסים נטושים

בהתאם לחוק נכסי נפקדים, תש"י-1950 כאשר אדם הוא בעל מקרקעין, נהנה או החזיק בהם בשטח מדינת ישראל, אך הוא אזרח או נתין של לבנון, מצרים, סוריה, סעודיה, עבר הירדן, עיראק או תימן, או שהוא נמצא באחת הארצות הללו או בחלק של ארץ ישראל שמחוץ לשטח מדינת ישראל - הנכס נחשב לנכס של נפקד והוא מוקנה לאפוטרופוס לנכסי נפקדים.⁵⁷ האפוטרופוס אמור למכור את המקרקעין לרשות הפיתוח, אורגן של מדינת ישראל שקרקעותיו מנוהלות על ידי רשות מקרקעי ישראל.⁵⁸ בהתאם לסעיף 3 לחוק הסדרי משפט ומינהל, כאשר אדם פלוני נמצא ביום תחילתו של צו החלת המשפט בשטח תחולתו והיה תושב בו, אין לראותו מאותו יום כ"נפקד" לגבי נכס הנמצא באותו שטח. במילים אחרות: סעיף זה קובע כי אם אדם הוא תושב שטח הכלול בצו החלת המשפט, ויש לו נכס הנמצא בתחום צו החלת המשפט, הוא לא ייחשב כ"נפקד", משום שהן הוא והן הנכס נמצאים בתחום המשפט הישראלי.

חוק הסדרי משפט ומינהל אינו מתייחס למצב שבו הנכס נמצא בתחום החלת המשפט אך בעליו נמצא בשטח המגדיר אותו כ"נפקד". מצב מעין זה עתיד להתקיים במקרה של החלת המשפט הישראלי על חלקים משטחי יהודה, שומרון ובקעת הירדן. בהקשר זה, יידרש המחוקק ליצור הסדר שיבחין בין מצב שבו האדם נמצא באחת מהמדינות המנויות בחוק נכסי נפקדים, ובמקרה זה מדובר בנכס של נפקד, לבין מצב שבו האדם נמצא ביהודה ושומרון אך לא בתחום החלת המשפט הישראלי. האפשרות השנייה דומה למצב הנוהג עתה במקרה שבו נכס פלוני נמצא במזרח ירושלים אך בעליו נמצא ביהודה ושומרון. לאור פסיקת בית המשפט העליון, במקרה זה חוק נכסי נפקדים חל אך יש לממשו רק במקרים נדירים/חריגים ובתנאים מסוימים.⁵⁹ לפיכך, ראוי להסדיר את המקרים שחוק נכסי נפקדים ימומש במקרים אלו.

חוק הסדרי משפט ומינהל אינו מתייחס למצב ייחודי נוסף הקיים ביהודה, שומרון ובקעת הירדן: קיומם של נכסים נטושים. חוק הסדרי משפט ומינהל

57 סעיפים 1, 4 לחוק נכסי נפקדים, תש"י-1950.

58 סעיף 19 לחוק נכסי נפקדים, תש"י-1950; חוק רשות פיתוח (העברת נכסים) תש"י-1950; חוק יסוד: מקרקעי ישראל; חוק רשות מקרקעי ישראל, תש"ך-1960.

59 ע"א 5931/06 חסיין נ' כהן (2015).

הוחל עד היום רק לגבי שטח שעבר משלטון זר (ירדני) לשלטון ישראלי - ללא מצב ביניים של ממשל צבאי, ובהקשר זה יש להבחין בין "נכס נפקד" כאמור לעיל ל"נכס נטוש".⁶⁰ בדין הנוהג כיום ביהודה ושומרון אין מעמד של "נכס נפקד", ותחתיו עומד מושג אחר - "נכס נטוש". צו בדבר נכסים נטושים (רכוש הפרט) (יהודה והשומרון) (מס' 58) תשכ"ז-1967 מגדיר "נכס נטוש" כנכס המצוי ביהודה ושומרון אך בעליו נמצא מחוץ לשטח זה.⁶¹ "נכס נטוש" מוקנה ל"ממונה על הנכסים הנטושים",⁶² גורם המוסמך לנהל את הנכסים הנטושים ביהודה ושומרון.⁶³

יש ליצור הסדר שלפיו הנכסים הנטושים ביהודה ושומרון יועברו גם הם לידי האפוטרופוס לנכסי נפקדים ויהיו כפופים לשיקול דעתו, כנהוג במדינת ישראל לגבי נכסי נפקדים.

קיימים הבדלים חשובים בין "נכס נפקד" בישראל ל"נכס נטוש" ביהודה ושומרון. האפוטרופוס לנכסי נפקדים מוסמך כאמור להעביר את הבעלות בנכסי המקרקעין הנפקדים לרשות הפיתוח. לעומת זאת, הממונה על הרכוש הנטוש ביהודה ושומרון אינו מוסמך להעביר את הבעלות בנכסי מקרקעין נטושים.⁶⁴ כמו כן, בכל הנוגע ל"נכסי נפקד" הרי שכאשר הנפקד שב ארצה, לאפוטרופוס לנכסי נפקדים נתון שיקול דעת רחב בשאלה אם להשיב לו את נכסיו.⁶⁵ לעומת זאת, ביהודה ושומרון כאשר בעל נכס נטוש שב ליהודה ושומרון, הממונה - ככלל - חייב להשיב לו את הנכס.⁶⁶ לאחר החלת המשפט

הישראלי על שטח מסוים לא יהיה עוד צורך בהבחנה בין "נכס נפקד" ל"נכס נטוש". לפיכך, יש ליצור הסדר שלפיו הנכסים הנטושים ביהודה ושומרון יועברו גם הם לידי האפוטרופוס לנכסי נפקדים ויהיו כפופים לשיקול דעתו, כנהוג במדינת ישראל לגבי נכסי נפקדים.

הסדר מתאים נקבע בהקשר של רמת הגולן, שבה התקיים כאמור ממשל צבאי ישראלי עד להחלת המשפט הישראלי. בהסדר זה נקבע כי כאשר

60 לסקירה ראו דו"ח הצוות המקצועי, לעיל ה"ש 45, בעמ' 42-43.

61 סעיף 1 לצו בדבר נכסים נטושים (רכוש הפרט) (יהודה והשומרון) (מס' 58) תשכ"ז-1967.

62 סעיף 4א(1) לצו בדבר נכסים נטושים (רכוש הפרט) (יהודה והשומרון) (מס' 58) תשכ"ז-1967.

63 סעיפים 3-4, 8 לצו בדבר נכסים נטושים (רכוש הפרט) (יהודה והשומרון) (מס' 58) תשכ"ז-1967.

64 סעיף 3 סיפה וסעיף 9א' לצו בדבר נכסים נטושים (רכוש הפרט) (יהודה והשומרון) (מס' 58) תשכ"ז-1967.

65 סעיף 28 לחוק נכסי נפקדים, תשי"ו-1950.

66 סעיף 13א לצו בדבר נכסים נטושים (רכוש הפרט) (יהודה והשומרון) (מס' 58) תשכ"ז-1967. אולם ראו החריג המסוים הקבוע בסעיף 10ב' לצו בעניין התקשרות בהסכם עם צד שלישי.

האדם והן הנכס נמצאים ברמת הגולן לא יחול חוק נכסי נפקדים.⁶⁷ הסדר זה דומה לאמור בסעיף 3 לחוק הסדרי משפט ומינהל, שהרי אם תושב דרוזי (שלא היה אזרח ישראלי) ברמת הגולן הוא בעל נכס שנמצא ברמת הגולן, אין כל סיבה להחשיבו כנפקד, שכן גם האדם וגם הנכס נמצאים בתחום המשפט הישראלי.⁶⁸ לעומת זאת, באותו הסדר נקבע כי אם עד להחלת המשפט היה זה נכס נטוש - הוא יהפוך להיות נכס נפקד.⁶⁹ כל עוד הנכס היה תחת שלטון צבאי, הממונה עליו לא רשאי היה למכור אותו; ברם, משעה שהנכס נמצא בשטח ישראלי מעמדו מושווה למעמד של נכס של נפקד (המוקנה כאמור לאפוטרופוס לנכסי נפקדים הרשאי למכור לרשות הפיתוח). יש לאמץ הסדר דומה בעבור האזורים מיהודה, שומרון ובקעת הירדן שבהם יוחל המשפט הישראלי.

4. שחרור מקרקעין שבידי הממונה על נכסי אויב

אדמות היהודים שנרכשו עד לשנת 1948 בבקעת הירדן, יהודה ושומרון הוקנו לאפוטרופוס על נכסי האויב הירדני. לאחר מלחמת ששת הימים, עברו נכסים אלה לניהול הממונה על הרכוש הממשלתי במנהל האזרחי ולא שוחררו לבעליהם הישראליים עד היום.⁷⁰ ההערכה היא

67 ראו: סעיף 2 לתקנות רמת הגולן (הוראות מעבר) (מס' 3), תשמ"ב-1982: "א) נכס הנמצא בשטח רמת הגולן וערב תחילת החוק לא חל עליו צו בדבר נכסים נטושים (רכוש הפרט) (רמת הגולן) (מס' 20), [נוסח משולב] (מס' 265), תשל"ב-1972, שהוציא מפקד כוחות צה"ל באזור רמת הגולן (להלן - צו נכסים נטושים), והוא של אדם שעבר תחילת החוק נמצא בשטח זה והיה תושב בו, לא יחול עליו חוק נכסי נפקדים, תשי"ו-1950". ראו נספח מס' 15.

68 ראו בהקשר זה ת"א (נצ') 11-11-25792 סמיר נ' סלמאן יוסף אבו סאלח (פורסם בנבו, 2014).

69 סעיף 2 לתקנות רמת הגולן (הוראות מעבר) (מס' 3), תשמ"ב-1982: "(ב) נכס שעבר תחילת החוק היה מוקנה לממונה שמונה לפי צו נכסים נטושים, מוקנה מיום תחילת החוק לאפוטרופוס על נכסי נפקדים לפי חוק נכסי נפקדים, תשי"ו-1950". ראו נספח מס' 15. ראו בהקשר זה: ת"א (נצ')-8682-07 עומידאת נ' אבו סאלח (פורסם בנבו, 2017). קיים ערעור בבית המשפט העליון.

70 זאת על פי פקודת המסחר עם האויב, 1939 וצו המסחר עם האויב (אפוטרופוס), 1939. בשנת 1950 פורסם מנשר 55 אשר הכריז על תושבי מדינת ישראל כאויב. מנשר זה אפשר את החלת פקודת המסחר עם האויב על רכוש הישראליים בתחומי האזור (בג"צ 3103/06 שלמה ולירו נ' מדינת ישראל פס' 17 [2011]). בשנת 1967, עם תפיסת האזור על ידי צה"ל, פורסם צו בדבר רכוש ממשלתי (יהודה ושומרון) (מס' 59), תשכ"ז-1967. סעיף 2 לצו הסמיך את הממונה על הרכוש הממשלתי ליטול חזקה בכל רכוש ממשלתי באזור ולנקוט כל צעד הנראה לו נחוץ לשם כך; בגדר רכוש ממשלתי נכלל, לפי סעיף 1 לצו, גם רכוש שהיה שייך למדינת אויב או הוקנה לה או היה רשום על שמה. לפי סעיף 1א' לצו שכותרתו "הסרת ספק", רכוש אשר עובר ליום 7.6.1967 חלו עליו הוראות סעיפים 9(ד)(i) או 9(iii) לפקודת המסחר עם האויב או כל צו שהוצא או שניתן היה להוציא מכוחן או כל רכוש שחל על בעליו מנשר 55 הוא רכוש ממשלתי. ראו: רע"א 6684/13 הרן נ' היועץ המשפטי לממשלה פס' ג' (6.7.2014). בעניין ולירו נפסק (פס' 25 ר-32), כי גם רכוש שנוהל על ידי הממונה הירדני, אף אם לא הוקנה לו בצו הקנייה, ייחשב רכוש ממשלתי ירדני שהועבר לחזקת המפקד הצבאי ולניהולו לפי הצו בדבר רכוש ממשלתי (מס' 59). ראו בעניין זה גם: שמואל לביא ודוד אמסל "פתרונות אפשריים לסוגיית הרכוש היהודי בחברון", דיני מקרקעין והמשפט הבינלאומי ביהודה ושומרון 291, 294-296 (הראל ארנון וחגי ויניאקי עורכים, תשע"ד); איל זמיר ואיל בבבנשתי, אדמות היהודים ביהודה, שומרון, חבל עזה ומזרח ירושלים (1993).

אדמות היהודים שנרכשו עד לשנת 1948, יהודה ושומרון הוקנו לאפוטרופוס על נכסי האויב הירדני. לאחר מלחמת ששת הימים, עברו נכסים אלה לניהול הממונה על הרכוש הממשלתי במנהל האזרחי ולא שוחררו לבעליהם הישראליים עד היום.

שמדובר בכ־30-40 אלף דונמים של אדמות יהודים שעברו בעקבות מלחמת העצמאות לשליטת ממשלת ירדן.⁷¹ באופן אבסורדי, בעליהם היהודיים של אדמות אלו נחשבים בעיני הממשל הצבאי הישראלי כאויב. למרות האבסורד דלעיל, בתי המשפט פסקו שאין להשיב את האדמות הללו לבעליהם עד להסדר כולל עם הפלסטינים, וזאת אף שכבר קיים הסדר שלום עם ממלכת ירדן - הגורם שבעלי אדמות אלו נחשבו לאויב בעבורו.⁷²

חלק ניכר מחוק הסדרי משפט ומינהל הוקדש להסדרת זכויותיהם של ישראלים שהמקרקעין שלהם מצויים בשטח שבו הוחל צו החלת המשפט ואשר בעת שהיו בשליטה ירדנית הוקנו לממונה על נכסי האויב הירדני, ומצויים כעת בהחזקת הממונה על הרכוש הממשלתי במנהל האזרחי. סעיף 5 לחוק קבע כי מקרקעין

אלו יוקנו לאפוטרופוס הכללי מיום תחילתו של צו החלת המשפט,⁷³ וכי האפוטרופוס הכללי ישחרר את המקרקעין לבעלים הישראליים שלהם או לחליפיהם (רוכש או יורש). עד לשחרורם, האפוטרופוס הכללי ינהל אותם כנכס עזוב.⁷⁴ אם הופקעו מקרקעין אלה לאחר תחילתו של צו החלת המשפט, וטרם שוחררו, ישולמו פיצויי ההפקעה לאפוטרופוס הכללי.⁷⁵ נוסף על כך, מקרקעין אלה יהיו לנכסי המדינה אם נתמלא בהם אחד מן התנאים הבאים: (1) הם הופקעו על ידי הממלכה הירדנית (או שהחלו הליכי הפקעתם); (2) לפני שנת 1973 הוקם עליהם (או הוחלט להקים עליהם) בניין או מתקן המיועדים לשמש לצורכי ציבור (למעט בניין ומתקן ארעיים בלבד) או הושלמו בהם עבודות אחרות שהכשירום לשימוש לצורכי ציבור, ושר האוצר אישר שביום תחילתו של חוק הסדרי משפט ומינהל (תיקון), תשל"ג-1973,

71 עניין ולירו, לעיל ה"ש 70, בפס" 9.

72 בבג"ץ 1285/93 **עזבון שכטר נ' מפקד אזור יהודה ושומרון** פס" 17-18 (1996) השיקול היה שהחזרת המקרקעין ליהודים תעורר תביעות הדדיות של פלשתיניים, שאם לא ייענו - יערערו את ביטחון האזור. בעניין ולירו (לעיל ה"ש 126) עלה השיקול שטרם תם הסכסוך עם הפלשתינים. ראו גם לביא ואמסל, לעיל ה"ש 71, המבקרים את הטענות הנ"ל.

73 סעיף 5א' לחוק הסדרי משפט ומינהל [נוסח משולב], תש"ל-1970. ראו בהקשר זה: עתי"מ (י-ם) 459/07 **קינג נ' האפוטרופוס הכללי** (פורסם בנבו, 2008).

74 סעיף 5ב' לחוק הסדרי משפט ומינהל [נוסח משולב], תש"ל-1970.

75 סעיף 5ג' לחוק הסדרי משפט ומינהל [נוסח משולב], תש"ל-1970.

עדיין נועדו לשמש לצורכי ציבור שפורטו באישורו של שר האוצר.⁷⁶

בתצורתו הנוכחית, חוק הסדרי משפט ומינהל אינו מתייחס למצב המיוחד בחברון, בגוש עציון וביישובים סביב ירושלים - שאדמותיהם שייכות ליהודים. במקומות אלה מצויים מקרקעין שהיו בבעלות יהודית לפני שנת 1948 ונוהלו על ידי האפוטרופוס הירדני לנכסי אויב, ומשנת 1967 עברו לניהול הממונה על הרכוש הממשלתי. חלק מהמקרקעין הללו הוקצו להתיישבות יהודית או ניתנו ליהודים להתיישב בהם. רוב המקרקעין הללו לא נכללים בהסדר האמור בסעיף 75' לחוק הסדרי משפט ומינהל, משום שלא הופקעו לצורכי ציבור על ידי הירדנים ולא נבנו בהם בתים לצורכי ציבור לפני שנת 1973. נוכח מצב עניינים זה, יידרש המחוקק ליצור הסדר שיקבע כי במקרים אלה ייחשבו המקרקעין הללו כמקרקעין שהופקעו לטובת המדינה, ובעלי הזכויות המקוריים יהיו זכאים לפיצוי שניתן למקרקעין מופקעים.

5. המשך פעולות תכנון ובנייה

סעיף 22 לחוק הסדרי משפט ומינהל מסדיר את המעבר בין מערכות החוק בכל הנוגע לסוגיית היתרי בנייה. הסעיף מבחין בין דינו של הליך בנייה ששלב היסודות בו הסתיים על-פי היתר בנייה ירדני, לבין מצב שבו שלב היסודות לא הסתיים. במקרה הראשון, בעל ההיתר זכאי להוצאת היתר בנייה ישראלי, אך בסמכותה של הוועדה המחוזית לתכנון ולבנייה לתקן את ההיתר, לשנותו, לקבוע בו תנאים (לרבות הקלות) או לבטלו. הסדר זה תואם מצב שבו השלטון עבר ישירות מהשלטון הירדני לישראלי, כפי שהתרחש במזרח ירושלים. ברם, בבקעת הירדן, ביהודה ובשומרון קיימים הליכי תכנון ובנייה שדומים בעיקרם להליכי התכנון הישראליים, ולכן מתבקש הסדר שונה.

76 סעיף 75' לחוק הסדרי משפט ומינהל [נוסח משולב], תש"ל-1970. בהתאם לס"ק (ה), אם רק חלק מסוים מהמקרקעין נועד לשמש לצורכי ציבור והוא ניתן להפרדה מיתרת השטח של המקרקעין לצורכי רישום בפנקסי המקרקעין, תבוצע ההפרדה, ורק השטח שאושר על ידי שר האוצר ייחשב לשטח המדינה. בהתאם לס"ק (ו), אם המקרקעין או חלק מהם כבר אינם משמשים לצורכי ציבור, אחרי שהיו לנכס המדינה, רשאי מי שהיה זכאי להם לקנות את המקרקעין או את חלקם, לפי העניין, במחיר שלא יעלה על הפיצויים ששולמו בעדם לפי סעיף זה או על החלק היחסי שלהם ששולמו בעד החלק, בצירוף שווייה של כל השבחה במקרקעין הנובעת מביצועה של המטרה הציבורית ששימשו אותה. על המדינה להודיע בכתב לזכאי על שינוי הייעוד ולפרט בהודעה את ברירת הקנייה שלו. אם ברצונו של הזכאי לקנות את המקרקעין, עליו להודיע למדינה בכתב על הקנייה בהתאם לזמנים הנקובים בחוק. החוק גם מסדיר את צורת התשלום. באין הסכמה על מחיר המקרקעין יכריע בית המשפט. בכל מקרה לא יבוא בחשבון הפיצויים שווים של הבניין או המיתקן או ההשבחה עקב העבודות. ראו בהקשר זה ת"א (י-ם) 5251-06-14 אטון נ' עיריית ירושלים (פורסם בנבו, 2019).

הסדר מתאים קיים בסעיף 4 לתקנות רמת הגולן (הוראות מעבר) (מס' 3), תשמ"ב-1982. ברמת הגולן כאמור התקיים ממשל צבאי ישראלי מאז 1967 ועד 1981, ובעת החלת המשפט הישראלי אפשרו את המשך הליכי התכנון והבנייה באופן רציף.⁷⁷ יש לאמץ הסדר דומה גם ביהודה, שומרון ובקעת הירדן.

6. המשך פעילותם של תאגידיים ורשויות מקומיות

חוק הסדרי משפט ומינהל אינו מתייחס כלל להסדרי מעבר בהקשר של רשויות מקומיות (נוכח המעבר הישיר מהשלטון הירדני לישראלי ב-1967), ולפיכך נדרשת התייחסות למעמדן של הרשויות המקומיות ביהודה, שומרון ובקעת הירדן. הסדר מתאים מצוי בסעיפים 2-3 לתקנות רמת הגולן (רשויות מקומיות) (הוראות מעבר), תשמ"ב-1981 (שבה כאמור התקיים שלב ביניים של ממשל צבאי ישראלי). הם קובעים כי הרשויות המקומיות ובעלי התפקידים בהן ימשיכו את פעולתם כבתחילה, וכי חוקי עזר ותקנות עזר שהיו בתוקף בעת החלת המשפט ימשיכו לעמוד בתוקפם.⁷⁸ ראוי ונכון להוסיף סעיפים דומים בחוק הסדרי משפט ומינהל.

הרשויות המקומיות ובעלי התפקידים בהן ימשיכו את פעולתם כבתחילה, וחוקי עזר ותקנות עזר שהיו בתוקף בעת החלת המשפט ימשיכו לעמוד בתוקפם.

חוק הסדרי משפט ומינהל מקדיש חלק ניכר מסעיפיו להמשך פעולתן של חברות, שותפויות ואגודות שיתופיות. ההסדרים ביחס לחברות עשויים להתאים לחברות הרשומות במרשם החברות במנהל האזרחי או

77 (א) היה הליך תלוי ועומד ערב תחילת החוק במוסד תכנון שהוקם לפי צו תכנון ובניה (רמת הגולן) (מס' 252), תשל"א-1971, שהוציא מפקד כוחות צה"ל באזור רמת הגולן (להלן - צו התכנון) תדון בו הועדה המחוזית לתכנון ובניה - מחוז הצפון, והיא רשאית לדון בו מן השלב שאליו הגיע מוסד התכנון. (ב) תכנית תכנון ובניה שאושרה לפי צו התכנון יראו אותה כתכנית מיתאר מקומית שהופקדה לפי חוק התכנון והבניה, תשכ"ה-1965, וכאילו יום פרסום תקנות אלה ברשומות הוא יום הפרסום ברשומות של ההודעה על הפקדתה; אין בהוראה זו כדי לפגוע בתקפם של היתרי בניה שניתנו לפי צו התכנון ועמדו בתוקף ערב תחילת החוק". ראו נספח מס' 15. בהקשר זה ראו עזר (הצפון) 13/08 חברת הר חרמון שירותי נופש וספורט נ' ועדה מקומית לתכנון ולבניה גולן (פורסם בנבו, 2008).

78 סעיף 2 קובע כי "כל אחת מן הרשויות המקומיות החדשות תהיה לענין זכויות, חובות, פעולות משפטיות, מסים ותשלומי חובה, ולכל דבר וענין אחר, חליפתה של הרשות המקומית הקודמת שהיתה קיימת בתחומה; ראש המועצה המקומית החדשה, סגניו, חברי המועצה, חברי הועדות, בתי הדין ועובדי המועצה יהיו מי שמילאו תפקידים אלה ברשות המקומית הקודמת". סעיף 3 קובע כי "תקנות עזר וחוקי עזר שהותקנו בידי רשות מקומית קודמת ועמדו בתוקפם ערב תחילת החוק יראו אותם מיום תחילת החוק כאילו הותקנו בידי הרשות המקומית החדשה". ראו נספח מס' 17.

לשותפיות.⁷⁹ ברם, בכל הקשור לאגודות שיתופיות יש להציע הסדר שונה, וכן ליצור הסדר לעמותות שלגביהן אין הסדר כלל בחוק הנוכחי.

לפי החוק הקיים, אגודות שיתופיות ועמותות הפועלות בבקעת הירדן, ביהודה ובשומרון נרשמות במרשמים הישראליים. תופעה זו לא הייתה קיימת במעבר השלטוני במזרח ירושלים. ההתייחסות לאגודות שיתופיות חיונית במיוחד להתיישבות נוכח העובדה שחלק ניכר מהיישובים מאוגדים כאגודות שיתופיות.⁸⁰ סעיף 3ג' לחוק להארכת תקפן של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון - שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשכ"ז-1967 קובע כי יראו מען באזור יהודה ושומרון של אגודה שיתופית או עמותה, שכל חבריה הם אזרחי ישראל, כאילו הוא מען בישראל. נוסף על כך, סעיף זה קובע כי רשם האגודות השיתופיות ורשם העמותות מוסמכים להפעיל את סמכויותיהם גם באזורים אלה (ביחס לאגודות השיתופיות ולעמותות הרשומות במרשמים הישראליים).⁸¹

לאור זאת המחוקק נדרש ליצור הסדר שיקבע כי אגודות שיתופיות ועמותות הרשומות במרשמים הישראליים ופעלו ערב החלת צו המשפט בבקעת הירדן, ביהודה ובשומרון ימשיכו לפעול בדומה לאגודות שיתופיות או עמותות שהוקמו מתחילה בשטח שבו חל המשפט הישראלי.

79 לדיני חברות ביהודה ושומרון, ראו: אודליה מינס "דיני חברות באזור יהודה ושומרון" **משפט מסחרי ביהודה ושומרון** 221 (חגי ויניצקי והראל ארנון, עורכים, תש"ף). לדיני שותפויות ביהודה ושומרון, ראו דוד א' פרנקל "דיני שותפויות באזור יהודה ושומרון" **משפט מסחרי ביהודה ושומרון** 343 (חגי ויניצקי והראל ארנון, עורכים, תש"ף).

80 לטבלת היישובים שמאוגדים כאגודות שיתופיות ראו דוד א' פרנקל ואפרת ואש "דיני אגודות שיתופיות באזור יהודה ושומרון" **משפט מסחרי ביהודה ושומרון** 289, 299 (חגי ויניצקי והראל ארנון, עורכים, תש"ף).

81 זו לשונו המלאה: (א) לענין סעיף 18 לפקודת האגודות השיתופיות, וסעיף 2 לחוק העמותות, התש"ם-1980 (בסעיף זה - חוק העמותות), יראו מען באזור של אגודה שיתופית או עמותה, שכל חבריה הם אזרחי ישראל, כאילו הוא מען בישראל. (ב) רשם האגודות השיתופיות, רשם העמותות וכל מי שהוקנו לו סמכויות לפי פקודת האגודות השיתופיות או לפי חוק העמותות, מוסמך להפעיל את סמכויותיו גם באזור, ביחס לאגודה שיתופית או ביחס לעמותה, לפי העניין. (ג) בסעיף זה - "עמותה" - עמותה רשומה בפנקס העמותות לפי חוק העמותות; "אגודה שיתופית" - אגודה רשומה ברשם האגודות השיתופיות לפי פקודת האגודות השיתופיות". באופן דומה חוקק מפקד האזור צו שהוא תמונה מקבילה לחקיקה הישראלית הנ"ל. סעיף 3ג' לצו בדבר עזרה משפטית (יהודה ושומרון) (מס' 348) תשל"ו-1969 קובע כי "רשם האגודות השיתופיות בישראל, רשם העמותות בישראל וכל מי שהוקנו לו סמכויות לפי פקודת האגודות השיתופיות או לפי חוק העמותות, התש"ם-1980 כנוסחו בישראל מעת לעת, מוסמך להפעיל את סמכויותיו גם באזור, ביחס לאגודה שיתופית הרשומה במרשם האגודות השיתופיות בישראל או ביחס לעמותה הרשומה בפנקס העמותות בישראל, לפי העניין". לדיני אגודות שיתופיות ביהודה ושומרון, ראו פרנקל ואש, לעיל הש" 81. לדיני עמותות ביו"ש, ראו דוד א' פרנקל "דיני אגודות ועמותות באזור יהודה ושומרון" **משפט מסחרי ביהודה ושומרון** 325 (חגי ויניצקי והראל ארנון, עורכים, תש"ף).

החלת המשפט הישראלי על אזורים בארץ ישראל התרחשה באמצעות כמה מודלים חקיקתיים: מנשר של שר הביטחון, צו ממשלתי, וחוק של הכנסת. מדינת ישראל עומדת כיום בפני החלת המשפט הישראלי על בקעת הירדן ועל כל היישובים הישראליים ביהודה ושומרון. כאמור, הדבר ניתן להיעשות בצו ממשלתי ואין צורך באישור של הכנסת. נוסף על כך, לאור קיומו של ממשל צבאי באזורים אלו יותר מיובל שנים, החלת המשפט הישראלי תדרוש תיקוני חקיקה לחוק הסדרי המשפט והמינהל. תיקונים אלה נדרשים בכל הקשור לנושאים כגון: רכוש ממשלתי, צווי תפיסה וסגירה, התאמות ביחס לנכסי נפקדים, נכסים נטושים, התאמות ביחס לשחרור נכסי אויב, התאמות ביחס לתהליכי תכנון ובנייה והמשך פעילותם של רשויות מקומיות ותאגידי מסוימים.

נספחי חקיקה*

1. פקודת שטח השיפוט והסמכויות (מס' 29) תש"ח-1948.
2. שלטון צבא הגנה לישראל בארץ ישראל, מנשר מס' 1 (2.9.48).
3. שלטון צבא-הגנה לישראל בירושלים, מנשר מס' 1 (2.8.48).
4. פקודת שטח נטוש, מס' 12, תש"ח-1948.
5. מנשר בדבר נטילת השלטון ע"י צה"ל (יהודה והשומרון) (מס' 1) תשכ"ז-1967.
6. מנשר בדבר סדרי השלטון והמשפט (יהודה והשומרון) (מס' 2) תשכ"ז-1967.
7. פקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948.
8. צו סדרי השלטון והמשפט (מס' 1), תשכ"ז-1967.
9. חוק הסדרי משפט ומינהל [נוסח משולב], תש"ל-1970.
10. תקנות הסדרי משפט ומינהל (רציפות הליכים אזרחיים, אכיפת פסקים והכרה במסמכים), תשכ"ט-1968.
11. חוק יסוד: ירושלים - בירת ישראל.
12. חוק רמת הגולן, תשמ"ב-1981.
13. תקנות רמת הגולן (הוראות מעבר), תשמ"ב-1981.
14. תקנות רמת הגולן (הוראות מעבר) (מס' 2), תשמ"ב-1982.
15. תקנות רמת הגולן (הוראות מעבר) (מס' 3), תשמ"ב-1982.
16. תקנות רמת הגולן (הליכי משפט) (הוראות מעבר), תשמ"ב-1981.
17. תקנות רמת הגולן (רשויות מקומיות) (הוראות מעבר), תשמ"ב-1981.
18. חוק סדרי השלטון והמשפט (ביטול החלת המשפט, השיפוט והמינהל), תשנ"ט-1999.
19. חוק יסוד: משאל עם.

* דברי החקיקה בעמודים הבאים הם באדיבות אתר "נבו".

פקודת שטח השיפוט והסמכויות

מס' 29 לש' תש"ח-1948

מועצת המדינה הזמנית מחוקקת בזה לאמור:

1. כל חוק החל על מדינת ישראל כולה ייראה כחל על כל השטח הכולל גם את שטח מדינת ישראל וגם כל חלק מארץ-ישראל אשר שר הבטחון הגדיר אותו במנשר כמוחזק על ידי צבא-הגנה לישראל.	שטח תחולת החוק
2. כל איש או חבר אנשים המוסמכים בתוקף חוק כאמור לכהן או לפעול במדינת ישראל כולה ייראו כמוסמכים לכהן או לפעול בכל השטח הכולל גם את שטח מדינת ישראל וגם כל חלק מארץ-ישראל אשר שר הבטחון הגדיר אותו במנשר כמוחזק על ידי צבא-הגנה לישראל.	שטח הסמכויות
א2. כל כלי שיט או כלי טיס, באשר הם שם, הרשומים בישראל, יראו אותם, לענין השיפוט של בתי המשפט, כאילו היו חלק משטח מדינת ישראל.	כלי שיט וכלי טיס (תיקון מס' 1 תשט"ז-1956)
3. תקפה של פקודה זו הוא למפרע מיום ו' באייר תש"ח (15 במאי 1948), ואישור למפרע ניתן בזה לכל הפעולות אשר נעשו ואשר, לולא הוראות פקודה זו, היו חסרות תוקף.	תחילת תוקף ואישור פעולות
4. פקודה זו תיקרא בשם "פקודת שטח השיפוט והסמכויות, תש"ח-1948".	

י"ב באלול תש"ח (26 בספטמבר 1948)

פליכס רוזנבליט
שר המשפטים

דוד בן-גוריון
ראש הממשלה ושר הבטחון

שלטון צבא-הגנה לישראל בארץ ישראל

מנשר מס' 1

הואיל ושטחים שונים בארץ ישראל הנם בהחזקתו של צבא ההגנה לישראל הסר למשמעתי;
והואיל וחובה על צבא הגנה לישראל לקיים בשטחים המוחזקים את שלום הצבור ואת הבטחון ולשקוד על תקנת החוק והמשפט;
לכן אני, דוד בן גוריון, שר הבטחון, מכריז בזה בשל הפיקוד העליון של צבא ההגנה לישראל לאמור;

1. פירוש המונח "שטחים מוחזקים" פירושו השטחים בארץ ישראל הכל כנתון בתחומי השטחים המסומנים בצבע אדום במפת ארץ ישראל החתומה על ידי והנושאת את תאריך היום, יום כ"ח באב תש"ח (2 בספטמבר 1948) או בכל מפה אחרת שתבוא במקומה אשר תהא חתומה על ידי ותהא מסומנת כנ"ל.
2. משפט מדינת ישראל חל על השטחים המוחזקים.
3. תושבי השטחים המוחזקים נתבעים בזה לקיים שלום הציבור ומערכת כלכלתו, ולסייע בידי צבא הגנה לישראל ככל שידרשו. כל מי אשר יפר כל הוראה מהוראותי, יועמד לדין בית משפט צבאי שיוקם על דעתי או בפני בית משפט אזרחי, הכל כפי שהמקרה יחייב.
4. המנשר הזה יפורסם ברבים בכל הדרכים שאראן כיעילות ביותר.
5. המנשר הזה ייחשב בר תוקף לכל דבר החל מחצות ליל שבת, ו' באייר תש"ח (15 במאי 1948), ברם לגבי אותם החלקים מהשטחים המוחזקים שחזקתם עברה לידי צבא הגנה לישראל לאחר כך, יהא המנשר בר תוקף רק החל מאותו הזמן.

דוד בן-גוריון
שר הבטחון

ניתן היום, כ"ח באב תש"ח (2 בספטמבר 1948).

שלטון צבא-הגנה לישראל בירושלים

מנשר מס' 1

הואיל ושטחה של ירושלים הכולל את מרביתה של העיר, חלק מסביבותיה ומבואותיה המערביים, הנו בהחזקתו של צבא ההגנה לישראל הסר למשמעתי; והואיל וחובה על צבא הגנה לישראל לקיים בשטח המוחזק את שלום הצבור ואת הבטחון ולשקוד על תקנת החוק והמשפט; לכן אני, דוד בן גוריון, שר הבטחון, מכריז בזה בשל הפיקוד העליון של צבא ההגנה לישראל לאמור;

1. פירוש המונח "השטח המוחזק" פירושו השטח הכולל של מרביתה של ירושלים העיר, חלק מסביבותיה ומבואותיה המערביים והדרכים המחברות את ירושלים עם השפלה, הכל כנתון בתחומי הקו האדום המסומן במפת ארץ ישראל החתומה על ידי והנושאת את תאריך היום, יום כ"ו בתמוז תש"ח (2 באוגוסט 1948) או בכל מפה אחרת שתבוא במקומה אשר תהא חתומה על ידי ותהא מסומנת כנ"ל.
2. משפט מדינת ישראל חל על השטח המוחזק.
3. תושבי השטח המוחזק נתבעים בזה לקיים שלום הציבור ומערכת כלכלתו, ולסייע בידי צבא הגנה לישראל ככל שידרשו.
4. כל מי אשר יפר כל הוראה מהוראותי, יועמד לדין בית משפט צבאי שיוקם על דעתי או בפני בית משפט אזרחי, הכל כפי שהמקרה יחייב.
5. פרסום המנשר המנשר הזה יפורסם ברבים בכל הדרכים שאראן כיעילות ביותר.
5. תוקף המנשר הזה ייחשב בר תוקף לכל דבר החל מחצות ליל שבת, ו' באייר תש"ח (15 במאי 1948), ברם לגבי אותם החלקים מהשטח המוחזק שחזקתם עברה לידי צבא הגנה לישראל לאחר כך, יהא המנשר בר תוקף רק החל מאותו הזמן.

דוד בן-גוריון
שר הבטחון

ניתן היום, כ"ו בתמוז תש"ח (2 באוגוסט 1948).

פקודת שטח נטוש

מס' 12 לש' תש"ח-1948

- מועצת המדינה הזמנית מחוקקת בזה לאמור:**
- 1. הגדרות**
- (א) "שטח נטוש" פירושו כל שטח או מקום שנכבש על ידי כוחות מזוינים, או נכנע להם, או שנעזב על ידי תושביו או חלק מתושביו, ואשר הוכרז עליו בצו כשטח נטוש.
- (ב) "רכוש" פירושו נכסים נדים ונכסים שאינם נדים, וכולל בעלי חי, תבואות, פירות וירקות וכל תוצרת חקלאית אחרת, בתי חרושת, תעשייה ומלאכה, מכונות, סחורות ומצרכים לכל סוגיהם, וכן זכות שאינם נדים וכל זכות אחרת שהיא.
- (ג) "רכוש נטוש" פירושו כל רכוש שנטשוהו בעליו בשטח נטוש.
- 2. סמכות של הממשלה**
- (א) רשאית הממשלה להכריז בצו על כל שטח או מקום שנכבש, נכנע או נעזב כמפורש בסעיף 1(א) כשטח נטוש, ומשהכריזה על כך, ייחשב אותו שטח כשטח נטוש לצרכי פקודה זו וכל תקנה שתתקן לפיה.
- (ב) לצרכי פקודה זו רשאית הממשלה להטיל בצו על כל שטח נטוש את החוק הקיים או כל חלק הימנו, תוך שמירה על זכויות הפולחן והדת של התושבים במידה שאין הדבר פוגע בבטחון ובסדר הציבורי, וכן למלא ידי ראש הממשלה או כל שר אחר להתקין תקנות ככל אשר ייראה לו בעניני הגנת המדינה, בטחון הציבור, אספקה ושרותים חיוניים, בתי ספר ובתי מרפא, בריאות, עבודה, משטרה או משטרת ישובים ערביים, בתי דין ומינוי שופטים בסמכות מוגבלת או מלאה, בתי סוהר, בתי כלא ומעצר, הפקעה והחרמה לגבי נכסים נדים ושאינם נדים, בתוך כל שטח נטוש.
- (ג) שר שהוסמך להתקין תקנות לביצוע פקודה זו רשאי, באישורו של ראש הממשלה, להתקין תקנות, לקבוע עונשין בתקנות אלו, ולקבוע הוראות לגבי כל רכוש נד בשטח נטוש.
- 3. ביצוע הפקודה** שר האוצר ממונה על ביצוע פקודה זו.
- 4. תוקף הפקודה** תקפה של פקודה זו הוא למפרע מיום ז' באייר תש"ח (16 במאי 1948).
- 5. השם** פקודה זו תיקרא בשם "פקודת שטח נטוש, תש"ח-1948".

דוד בן-גוריון

אליעזר קפלן
שר האוצר

שר הבטחון

פליכס רוזנבליט
שר המשפטים

י"ז סיון תש"ח (24 ביוני 1948)

צבא הגנה לישראל

מנשר מס' 1

מנשר בדבר נטילת השלטון ע"י צה"ל

1. צבא הגנה לישראל נכנס היום לאזור ונטל לידיה את השליטה וקיום הבטחון והסדר הציבורי באזור.
 2. הנני מכריז בזה על עוצר בית בכל האזור. לא יעזוב איש את הבית בכל שעות היממה.
 3. התושבים יוכלו להצטייד במצרכים החיוניים, בשכונות מגוריהם הקבועות, במועדים שיפורסמו בהודעות מיוחדות.
 4. תנועת כלי רכב אסורה.
 5. אסור להתקהל ברחובות או במקומות ציבוריים אחרים.
 6. כל אדם ישא עמו - בכל עת - תעודה הנושאת תמונתו ומאפשרת זיהויו.
 7. השירותים החיוניים באזור יפעלו כסדרם, לפי הוראות שתינתנה מטעמי.
 8. כל המפר הוראות אלה ייענש בכל חומר הדין וכל ניסיון להפר את הבטחון ידוכא מיד.
- חיילי צה"ל יבטיחו מילוי קפדני של הוראות אלה.

מפקד כוחות צה"ל באזור

כ"ח באייר תשכ"ז
7 ביוני 1967

צבא הגנה לישראל

מנשר מס' 2

מנשר בדבר סדרי השלטון ומשפט

"למען אפשר קיום הממשל התקין, הבטחון והסדר הציבורי, הנני מכריז בזה לאמור:

פרשנות

1. "האזור" - פרושו אזור הגדה המערבית.

תוקף המשפט הקיים

2. המשפט שהיה קיים באזור ביום כ"ח באייר תשכ"ז (7 ביוני 1967) יעמוד בתוקפו, עד כמה שאין בו משום סתירה למנשר זה או לכל מנשר או צו, שיינתנו על ידי, ובשינויים הנובעים מכינונו של שלטון צבא הגנה לישראל באזור.

נטילת סמכויות

3. (א) כל סמכות של שלטון, חקיקה, מינוי ומינהל לגבי האזור או תושביו תהא מעתה נתונה בידי בלבד ותופעל רק על ידי או על ידי מי שיתמנה לכך על ידי או יפעל מטעמי.
(ב) מבלי לפגוע בכלליות האמור לעיל, נקבע בזה כי כל חובה של התייעצות, קבלת הסכמה או כיוצא באלה, שנקבעה בדין כל שהוא כתנאי מוקדם לחקיקה או למינוי, או כתנאי למתן תוקף, לחקיקה או למינוי - בטלה בזה.

הוראות לגבי רכוש

4. רכוש דניידי ודלא ניידי, לרבות כספים, חשבונות בנקים, נשק, תחמושת, כלי רכב, כלי תחבורה אחרים, וכל ציוד מלחמתי ואזרחי אחר, שהיה שייך או רשום בשם המדינה או הממשלה הירדנית ההאשמית או יחידה מיחידותיה או שלוחה משלוחותיה או חלק מכל אלה, המצויים באזור, יועברו לחזקתי הבלעדית ויהיו נתונים להנהלת.

מסים

5. מסים, היטלים, אגרות ותשלומים מכל סוג שהוא, המשתלמים למוסדות שלטון מרכזי, אשר לא נפרעו עד יום כ"ז באייר תשכ"ז (6 ביוני 1967) - ישולמו לי.

פרסום דבר חקיקה

6. מנשר, צו או הודעה מטעמי יפורסמו בכל דרך שתיראה בעיני.

עבירות

7. כל המפר או המנסה להפר את הסדר הציבורי והבטחון או כל הוראה מהוראות מנשר זה או צו, הוראה או הודעה, שיוצאו על ידי או מטעמי ייענש בכל חומר הדין.

תחילת תוקף

8. תחילתו של מנשר זה מיום כ"ח באייר תשכ"ז (7 ביוני 1967).

השם

9. מנשר זה ייקרא "מנשר בדבר סדרי השלטון והמשפט (יהודה והשומרון) (מס' 2) תשכ"ז-1967".

חיים הרצוג, אלוף

מפקד כוחות צה"ל באזור הגדה המערבית

ירושלים, כ"ח באייר תשכ"ז

7 ביוני 1967

פקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948

(סעיפים 11 – 11ב' בלבד)

מס' 1 לש' תש"ח-1948

בתוקף הסמכות שנקבעה למועצת המדינה הזמנית בהכרזה על הקמת מדינת ישראל מיום ה' באייר תש"ח (14 במאי 1948) ובמנשר מאותו יום, מחוקקת בזה מועצת המדינה הזמנית לאמור:

פרק רביעי – המשפט

11. המשפט שהיה קיים בארץ-ישראל ביום ה' באייר תש"ח (14 במאי 1948) יעמוד בתקפו, עד כמה שאין בו משום סתירה לפקודה זו או לחוקים האחרים שיינתנו על ידי מועצת המדינה הזמנית, או על פיה ובשינויים הנובעים מתוך הקמת המדינה ורשויותיה.	המשפט הקיים
<p>11א. (א) חוק נסתר אין לו ומעולם לא היה לו כל תוקף.
(ב) "חוק נסתר" פירושו, בסעיף זה - חוק במשמעות פקודת הפירושים, 1945, שדימו לחוקקו בתקופה שבין ט"ז בכסלו תש"ח (29 בנובמבר 1947) ובין ו' באייר תש"ח (15 במאי 1948), ושלא פורסם בעתון הרשמי, למרות היותו נמנה עם סוג חוקים שפרסומם בעתון הרשמי היה, עובר לאותה תקופה, חובה או מנהג.</p>	חוקים נסתרים (תיקון מס' 4 תש"ט-1949)
11ב. המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה יחולו בכל שטח של ארץ-ישראל שהממשלה קבעה בצו.	החלת המשפט (תיקון מס' 10 תשכ"ז-1967)

צו סדרי השלטון והמשפט (מס' 1), תשנ"ז - 1967

בתוקף סמכותה לפי סעיף 11 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948, ובתוקף שאר סמכויותיה לפי כל דין אחר, מצווה הממשלה
לאמור:

1. השטח של ארץ-ישראל המתואר בתוספת נקבע בזה כשטח שבו חלים המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה.
2. לצו זה ייקרא "צו סדרי השלטון והמשפט (מס' 1), תשנ"ז-1967".

תוספת

מ-נ.צ. 1678613520 צפונה לאורך ואדי עיסא עד נ.צ. 1673613678 ומשם בקו ישר צפונית מזרחית עד למפגש עם הדרך ב-נ.צ. 1675413700 ומשם מזרחה לאורך הדרך עד ל-נ.צ. 1678813706 ומשם בקו ישר ל-נ.ג. 777.3 הנמצאת ב-נ.צ. 1685413710 ומשם בקו ישר עד למפגש עם ואדי אל-עקבה ב-נ.צ. 1690013694 ומשם דרומית מזרחית לאורך הערוץ הצפוני של ואדי אל-עקבה עד למפגש עם ואדי א-שרקי ב-נ.צ. 1699813604 משם צפונה לאורך ואדי א-שרקי עד ל-נ.צ. 1705013712 ומשם בקו ישר צפונה עד ל-נ.ג. 703.2 הנמצאת ב-נ.צ. 1705813848 ומשם בקו ישר ל-נ.ג. 793.5 הנמצאת ב-נ.צ. 1703613938 משם בקו ישר צפונה עד למפגש עם הדרך ב-נ.צ. 1704213974 משם בקו ישר למרכז הכיפה הנמצאת ב-נ.צ. 1702014062 משם בקו ישר עד למפגש עם הדרך ב-נ.צ. 1701214114 ומשם בקו ישר צפונית מערבית עד למפגש עם הדרך ב-נ.צ. 1697014136 משם צפונה לאורך הדרך עד להצטלבות הנמצאת ב-נ.צ. 1695414232 משם בקו ישר עד ל-נ.צ. 1697214294 משם מזרחה תוך עקיפת גבעה 826 מצפונה לאורך הדרך עד להצטלבות הנמצאת ב-נ.צ. 1703814336 ומשם בקו ישר מזרחה עד למפגש עם הכביש ב-נ.צ. 1710014332 ומשם דרומית מזרחית עד ל-נ.ג. 835 הנמצאת ב-נ.צ. 1712214288 ומשם בקו ישר עד ל-נ.צ. 1715214164 משם דרומה במקביל לכביש ומצד מזרח לו במרחק של 20 מ' עד ל-נ.צ. 1718813882 משם מזרחה עד נ.צ. 1721813878 משם בקו ישר לחירבת שעב א-צירה הנמצאת ב-נ.צ. 1730013916 משם מזרחה עד להצטלבות הגאיות ב-נ.צ. 1736413914 משם דרומית מזרחית לאורך הערוץ עד למפגש עם ואדי אבו-לטיה ב-נ.צ. 1744413852 משם בקו ישר

דרומה עד להצטלבות הדרכים ב-נ.צ. 1744213838 משם דרומית מערבית לאורך הדרך עד נ.צ. 1739413768 משם דרומה עד למפגש עם הדרך ב-נ.צ. 1738813752 משם דרומית מזרחית לאורך הדרך עד למפגש עם ואדי אם-דרגי ב-נ.צ. 1752413696 משם דרומית מערבית לאורך הואדי עד ל-נ.צ. 1743013554 משם בקו ישר למפגש הדרכים ב-נ.צ. 1744213526 משם בקו ישר דרומה עד למפגש עם ואדי סלים ב-נ.צ. 1743813456 ומשם דרומית מזרחית לאורך ואדי סלים עד ל-נ.צ. 1746613424 משם בקו ישר דרומה עד ל-נ.צ. 1747013336 משם דרומית מזרחית לאורך הגיא עד ל-נ.צ. 1750013300 משם בקו ישר דרומית מערבית עד למפגש עם הדרך ב-נ.צ. 1746413252 משם מערבה לאורך הדרך עד להצטלבות הדרכים ב-נ.צ. 1744613248 משם בקו ישר דרומה עד להצטלבות הדרכים ב-נ.צ. 1744413194 משם בקו ישר עד למפגש עם הדרך ב-נ.צ. 1741013086 משם מערבה עד להצטלבות ב-נ.צ. 1739413086 משם דרומה לאורך הכביש עד להצטלבות ב-נ.צ. 1740213050 משם בקו ישר דרומה עד ל-נ.ג. 700.5 הנמצאת ב-נ.צ. 1740613002 משם בקו ישר דרומית מזרחית עד למפגש עם הדרך ב-נ.צ. 1747012936 משם דרומה לאורך הדרך עד ל-נ.צ. 1750412844 משם בקו ישר דרומית מערבית עד למפגש הדרכים ב-נ.צ. 1748212830 משם בקו ישר ל-נ.צ. 1747812826 משם בקו ישר דרומית מערבית עד למפגש עם נחל קדרון ב-נ.צ. 1745612776 משם בקו ישר דרומית מערבית עד למפגש עם הואדי ב-נ.צ. 1739212736 משם דרומה לאורך ואדי א-לוז עד ל-נ.צ. 1739212666 משם בקו ישר עד למפגש עם ואדי אל-חץ ב-נ.צ. 1737612590 משם בקו ישר דרומית מערבית עד למפגש עם ואדי אל-פחת ב-נ.צ. 1732012528 משם בקו ישר דרומה עד ל-נ.ג. 616 הנמצאת ב-נ.צ. 1731212442 משם בקו ישר ל-נ.ג. 604 הנמצאת ב-נ.צ. 1727612412 משם צפונית מערבית עד למפגש עם הדרך ב-נ.צ. 1720012448 משם צפונית מערבית לאורך הגיא עד ל-נ.צ. 1717412500 משם בקו ישר ל-נ.צ. 1713612516 משם בקו ישר דרומית מערבית עד ל-נ.צ. 1708412478 משם בקו ישר צפונית מערבית עד ל-נ.ג. 782.9 הנמצאת ב-נ.צ. 1695012566 משם בקו ישר עד למפגש הדרכים ב-נ.צ. 1671212534 משם בקו ישר צפונית מערבית עד ל-נ.צ. 1657212664 משם בקו ישר ל-נ.צ. 1646812678 משם בקו ישר ל-נ.צ. 1643812712

כ' בסיון תשכ"ז (28 ביוני 1967)

יעל עוזאי

מזכירת הממשלה

חוק הסדרי משפט ומינהל [נוסח משולב], תש"ל-1970

- 1. הגדרה**
בחוק זה, "צו החלת המשפט" – צו לפי סעיף 111 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948.
- 2. המקומות הקדושים**
המקומות הקדושים הנמצאים בשטח תחולתו של צו החלת המשפט, לא יחול עליהם, מיום תחילת הצו, חוק נכסי נפקדים, תש"י-1950.
- 3. אי-נפקדות**
(א) אדם שביום תחילתו של צו החלת המשפט נמצא בשטח תחולתו והיה תושב בו, לא יראוהו מאותו יום כנפקד כמשמעותו בחוק נכסי נפקדים, תש"י-1950, לגבי נכס הנמצא באותו שטח.
(ב) לענין סעיף זה, אין נפקא מינה אם לאחר תחילתו של הצו נמצא אותו אדם לפי היתר חוקי במקום שהימצאותו בו היתה עושה אותו נפקד אילו לא הוראה זו.
- 4. טענת אייבות**
אדם שהוא תושב בשטח תחולתו של צו החלת המשפט, לא יזדקק בית משפט או בית דין בענין אזרחי לטענה שהוא איוב או נתין איוב, אלא אם נטענה הטענה על-ידי היועץ המשפטי לממשלה או בהסכמתו בכתב.
- 5. שחרור מקרקעין (תיקון מס' 1) תשל"ג-1973**
(א) מקרקעין הנמצאים בשטח תחולתו של צו החלת המשפט, וערב היום שבו עבר השטח להחזקת צבא -הגנה לישראל הם היו מוקנים לאדם אשר שלטונות המדינה שהשטח היה תפוס בידיה למעשה מינו אותו לממונה על רכוש האיוב או לבעל תפקיד או תואר דומה, או היו מוקנים לרשות מרשויותיה של אותה מדינה או לגוף שבשליטתה אשר אותו אדם העבירם להם או שהיו אותה שעה בהחזקתם או בניהולם של אדם, גוף או רשות כאמור – מוקנים מיום תחילתו של הצו לאפוטרופוס הכללי שיעשה בהם כאמור להלן בסעיף זה.
(ב) האפוטרופוס הכללי ישחרר, בתעודה שתומה בידו, את המקרקעין למי שהיה בעלם לפני שהוקנו לאדם כאמור בסעיף קטן (א) או לפני שאותו אדם התחיל להחזיק בהם או לנהלם, לפי הענין, או לחליפו של אותו בעל, לפי בקשתם; כל עוד לא שוחררו המקרקעין, יעשה בהם האפוטרופוס הכללי כפי שהוא רשאי לעשות בנכס עזוב שלגביו ניתן לו צו ניהול לפי סעיף 6(א) לחוק האפוטרופוס הכללי, תשל"ח-1978, והוראות סעיף 15(ג) ו-1(ד) לחוק האמור יחולו.
- (ג) נרכשו המקרקעין לצרכי ציבור לפי כל חוק לאחר תחילתו של צו החלת המשפט ובטרם שוחררו, ישולמו הפיצויים המגיעים לפי אותו חוק בעד הרכישה לידי האפוטרופוס הכללי שיעשה בהם, בשניויים המחוייבים, בהתאם לסעיף קטן (ב).
- (תיקון מס' 1) תשל"ג-1973**
(תיקון מס' 2) תשמ"ג-1983
(תיקון מס' 3) תשס"ט-2009

(תיקון מס' 1)
תשל"ג-1973

(ד) מקרקעין הנמצאים בשטח תחולתו של צו החלת המשפט, ובזמן מן הזמנים בין הקמת המדינה לבין היום שבו עבר השטח להחזקת צבא-הגנה לישראל היו מוקנים לאדם כאמור בסעיף קטן (א), או היו בהחזקתו או בניהולו, יהיו לנכסי המדינה מיום תחילתו של צו החלת המשפט, אם נתמלא בהם אחד מאלה:

(1) לפני היום שבו עבר השטח להחזקת צבא-הגנה לישראל נרכשו לצרכי ציבור לפי הדין שהיה חל על השטח אותה שעה או הוחל בהליכים לרכישתם כאמור;

(2) בתקופה שבין הקנייתם לאדם כאמור בסעיף קטן (א), תחילת ההחזקה בהם בידי או הניהול בידי לבין תחילת צו החלת המשפט, הוחל להקים או הוקם עליהם בנין או מיתקן המיועדים לשמש לצרכי ציבור – למעט בנין או מיתקן ארעיים בלבד – או בוצעו והושלמו בהם עבודות אחרות שהכשירם לשימוש לצרכי ציבור;

ושר האוצר אישר שביום תחילתו של חוק הסדרי משפט ומינהל (תיקון), תשל"ג-1973 (בסעיף זה – היום הקובע), עדיין נועדו לשמש לצרכי ציבור שפורטו באישורו של שר האוצר.

(תיקון מס' 1)
תשל"ג-1973

(ה) אישר שר האוצר שחלק מסויים בלבד מהמקרקעין כאמור בסעיף קטן (ד) נועד ביום הקובע לשמש לצרכי ציבור ולפי הדין שחל על אותם המקרקעין ניתן להפריד אותן חלק מיתרת השטח של המקרקעין לצרכי רישום בפנקסי המקרקעין תבוצע ההפרדה בהתאם לאותו דין, וסעיף קטן (ד) יחול על אותן חלק מהמקרקעין בלבד שלגביו ניתן האישור של שר האוצר.

(תיקון מס' 1)
תשל"ג-1973

(ו) היו מקרקעין לנכס המדינה לפי סעיף זה, ואחרי היום הקובע שונה יעודם והם או חלק מסויים שלהם (להלן בסעיף זה – החלק) אינם משמשים עוד את צרכי הציבור המפורטים באישור של שר האוצר (להלן בסעיף זה – שינוי היעוד), רשאי מי שהיה זכאי למקרקעין אילולא האמור בסעיף קטן (ד) (להלן בסעיף זה – הזכאי), לקנות את המקרקעין או את החלק, הכל לפי הענין, במחיר שלא יעלה על הפיצויים ששולמו בעדם לפי סעיף זה או על החלק היחסי שלהם ששולמו בעד החלק, בצירוף שוויה של כל השבחה במקרקעין או בחלק הנובעת מביצועה של המטרה הציבורית ששימשו אותה; הוראה זו לא תחול על חלק מסויים ממקרקעין שלא ניתן להפרידו מיתרת המקרקעין לצרכי רישום בפנקסי המקרקעין.

(תיקון מס' 1)
תשל"ג-1973

(ז) על בעל המקרקעין כאמור בסעיף קטן (ו) להודיע בכתב לזכאי על שינוי היעוד ולפרט בהודעה את ברירת הקניה של הזכאי לפי סעיף זה, ואם ברצונו של הזכאי לקנות את המקרקעין או את החלק, עליו להודיע לבעל המקרקעין בכתב על הקניה לפני תום 60 יום מהיום שבו הומצאה לו הודעת בעל המקרקעין לפי סעיף קטן זה או שבו נודע לו בדרך אחרת על שינוי היעוד, הכל לפי המוקדם.

(תיקון מס' 1)
תשל"ג-1973

(ח) הודיע הזכאי, לפי סעיף זה, שהוא קונה את המקרקעין, רשאי בעל המקרקעין לדרוש ממנו בכתב שיפקיד את מחיר המקרקעין או החלק בידי הרשם של לשכת רישום המקרקעין תוך ששה חדשים מיום המצאת

הדרישה; לא הופקד תוך אותו מועד, בטלה הקניה; הופקד תוך המועד האמור, ירשום הרשם את המקרקעין, או את החלק, אחרי ביצוע ההפרדה, על שם הזכאי בד בבד עם תשלום הפקדון לידי המוכר.

(תיקון מס' 1)
תשל"ג-1973

(ט) באין הסכם בין בעל המקרקעין לבין הזכאי על מחיר המקרקעין או החלק, יכריע בית המשפט; בחישוב התקופה של ששה חדשים להפקדת המחיר לא תבוא במנין התקופה שבה היתה עומדת ותלויה בבית המשפט תביעה לקביעת המחיר, עד שפסק דינו של בית המשפט נעשה חלוט.

(תיקון מס' 1)
תשל"ג-1973

(י) מקרקעין שהיו לנכסי המדינה לפי סעיף קטן (ד), יחושבו הפיצויים בעדם לפי שוויים ביום תחילתו של צו החלת המשפט, או ביום כ"ט באב תשכ"ח (23 באוגוסט 1968), הכל לפי המאוחר; ואם נתמלאו במקרקעין התנאים המפורטים בפסקה (2) לסעיף קטן (ד) – לא יבוא בחשבון הפיצויים שוויים של הבנין או המיתקן או ההשבחה עקב העבודות שמדובר בהם באותה פסקה.

6. חברה שערב תחילת חוק זה או ערב תחילתו של צו החלת המשפט, לפי המאוחר יותר, היה לה מקום עסקים בשטח תחולתו של הצו והיא נוסדה על-פי הדין שהיה מוטל על אותו שטח בעת ייסודה, רשאית, על אף האמור בפקודת החברות או בחוק נכסי נפקדים, תש"י-1950, להמשיך בפעולותיה עד תום ששה חדשים מיום תחילת הצו או מיום תחילת חוק זה או עד שהחליט בית המשפט בבקשה שהוגשה לפי סעיף 9 או 10, הכל לפי המאוחר יותר.

חברות
- המשך
פעולות

7. מנהל או חבר של חברה כאמור בסעיף 6 שרואים אותו לפי חוק זה כאדם שאינו נפקד לגבי נכסיו, יראוהו כאדם שאינו נפקד גם לגבי נכסי החברה, לגבי זכויותיו כמנהל או כחבר בחברה או לגבי פעולות החברה לפי הסעיפים 6, 8, 9 או 10.

חברות -
אי-נפקדות
של מנהל
או חבר

8. חברה כאמור בסעיף 6 שנתנה משכון או שעבוד על נכסיה, יחולו עליה הוראות סעיף 127 לפקודת החברות בדבר רישום המשכון או השעבוד.

חברות
- רישום
שעבודים

9. **(א)** חברה כאמור בסעיף קטן 6, שתוך ששה חדשים מיום תחילת חוק זה או מיום תחילתו של צו החלת המשפט, לפי המאוחר יותר, באה לידי סידור עם חברה שנרשמה בישראל ולמטרה זו על-ידי חברי החברה האמורה בסעיף 6, כולם או מקצתם, או עם חברה אחרת הרשומה בישראל, להעביר לידיה את נכסיה והתחייבויותיה, רשאית החברה שעמה נעשה הסידור לפנות, תוך שלושה חדשים מיום הסידור, לבית המשפט המחוזי בירושלים בבקשה בדרך המרצה ליתן צו המאשר את הסידור.

חברות -
העברת
נכסים
והתחייבויות
לפי סידור

(ב) הודעה על הגשת בקשה לפי סעיף קטן (א) ועל מועד שמיעתה תפורסם בנוסח שקבע בית המשפט.

(ג) על סידור לפי סעיף זה יחולו סעיפים קטנים (3), (4), (6), (7), (8), (10) ו- (12) לסעיף 119א לפקודת החברות, בשינויים המחוייבים.

10. חברה כאמור בסעיף 6, שמקום עסקיה היחיד הוא בשטח תחולתו של צו החלת המשפט וכל מנהליה וחבריה הם תושבי אותו שטח, רשאית, תוך ששה חדשים מיום תחילת חוק זה או מיום תחילתו של הצו, לפי המאוחר

הפיכת
חברה
לחברה
ישראלית

יותר, לפנות לבית המשפט המחוזי בירושלים בבקשה בדרך המרצה ליתן צו ההופך אותה לחברה ישראלית, ובית המשפט רשאי ליתן את הצו בתנאים שייראו לו, לרבות תנאים בדבר הגשת מסמכים לרשם החברות.

11. (א) (1) חברה אשר ערב תחילת חוק זה או ערב תחילתו של צו החלת המשפט, לפי המאוחר יותר, יהיה לה משרד רשום או מקום עסקים בשטח תחולתו של הצו, והיא נוסדה על פי הדין שהיה מוטל על השטח בעת ייסודה ולא פעלה לפי סעיפים 9 או 10 עד ליום ט' באייר תשכ"ט (27 באפריל 1969) – רשאי שר המשפטים להורות בצו על רישומה בישראל לפי פקודת החברות מן היום שקבע השר בצו; ורשאי הוא להוסיף וליתן בצו כל הוראה בענין רישומה של החברה, מוסדותיה בעת הרישום והמשך פעולתה לאחר הרישום.

ובכלל זה הוראה בענין דרך רישומה, צורת התאגדותה כחברה לפי פקודת החברות, מען משרדה הרשום, מועדים לענינים שהיא חייבת לפעול בהם לפי פקודת החברות והנהלתה אם אין לחברה, בעת הרישום, חברי דירקטוריון, או מנהלי עסקים כנדרש על פי פקודת החברות או על פי מסמכי התאגדותה.

(2) הורה שר המשפטים כאמור, ירשום רשם החברות את החברה בהתאם לצו, ורשם החברות והחברה יפעלו בהתאם לכל הוראה שניתנה בצו; לענין כל דין ועל אף האמור בתזכיר החברה ותקנותיה, יראו את הענינים שעליהם הורה השר – כהחלטות תקפות של החברה.

(ב) צו לפי סעיף קטן (א) יפורסם ברשומות.

(ג) רשם החברות רשאי לדרוש מחברה שחל עליה סעיף קטן (א) וממי ששימש בה חבר דירקטוריון או מנהל עסקים ערב מתן הצו לפי סעיף קטן (א), או ממי שנקבע כחבר דירקטוריון או מנהל עסקים מכוח אותו צו, כי יגישו לו העתק מקויים של התזכיר ושל תקנות ההתאגדות של החברה וימסרו לו פרטים ומסמכים נוספים בדבר החברה, אשר לפי הדין היא חייבת לרשום בספריה, לדווח עליהם או להגישם לרשם החברות.

(ד) נכסיה והתחייבויותיה של חברה לפני שנרשמה לפי סעיף קטן (א) יהיו לנכסיה והתחייבויותיה משנרשמה; והוא אם בית המשפט המחוזי בירושלים לא קבע אחרת, משנתבקש לכך על ידי אדם שיש לו ענין בדבר או על ידי היועץ המשפטי לממשלה, כדי להגן על מי שהיה לפני הרישום או אחריו בעל זכויות בחברה, נושה שלה או מועסק אצלה.

12. חברה שנרשמה לפי סעיף 11(א) וטרם הגישה לרשם החברות העתק מקויים של התזכיר ושל התקנות כנדרש בסעיף 11(ג), יחולו עליה הוראות אלה:

(1) ניהלה החברה, בעת הרישום, עסקים מסוג מסויים בשטח תחולתו של צו החלת המשפט, יראו סוג עסקים זה, ואותו בלבד, כמצוי בתחום מטרותיה;

(2) כל עוד לא הגישה תקנותיה לרשם החברות, יראו את התקנות שבתוספת השלישית לפקודת החברות כתקנותיה, והוא – אם שר המשפטים לא הורה אחרת בצו;

חברות
- רישום
והעברת
נכסים
והתחייבויות
על פי צו

חברה
שנרשמה
על פי צו
ולא מסרה
תזכיר
ותקנות

3) על אף האמור בפסקאות (1) ו-2) רשאי שר המשפטים להגדיר בצו מה הן מטרותיה של חברה כאמור, והגדרה זו תהא בתקפה כל עוד לא הגישה תזכיר ותקנות כנדרש בסעיף 11(ג).

13. שר המשפטים, או מי שהשר הסמיכו לכך, רשאי ליתן אישור בכתב בדבר מטרותיה של החברה ובדבר כל ענין אחר הנובע מצו שניתן לפי סעיף 11.

14. הוראות סעיפים 6 עד 13, בשינויים המחוייבים, יחולו גם על שותפויות.

15. **(א)** אגודה שיתופית, שערב תחילת חוק זה או ערב תחילתו של צו החלת המשפט, לפי המאוחר יותר, היה מקום פעולותיה בשטח תחולתו של הצו, והיא נוסדה על פי הדין שהיה מוטל על אותו שטח בעת ייסודה, רשאית, על אף האמור בפקודת האגודות השיתופיות או בחוק נכסי נפקדים, תשי"י-1950, להמשיך בפעולותיה עד תום ששה חדשים מיום תחילת הצו או מיום תחילת חוק זה או עד שהחליט בית המשפט בבקשה שהוגשה לפי סעיף 16(ב), הכל לפי המאוחר יותר.

(ב) הוראות סעיפים 7 ו-8, בשינויים המחוייבים, יחולו גם על אגודה שיתופית כאמור בסעיף קטן (א).

16. **(א)** שר העבודה רשאי לקבוע בצו כללי או מיוחד, הוראות בדבר רישומה של אגודה שיתופית שתבוא במקום אגודה כאמור בסעיף 15, לרבות קביעת תקנותיה, חבריה ורשויותיה; אגודה שנרשמה על-פי צו כאמור, יראוה לכל דבר כאילו נרשמה לפי פקודת האגודות השיתופיות, ובכל ענין שלא נקבעו לו הוראות בצו, יחולו הוראות הפקודה והתקנות לפיה.

(ב) רשם האגודות השיתופיות יסדיר העברת נכסיה והתחייבויותיה של האגודה כאמור בסעיף 15 לאגודה שנרשמה לפי סעיף קטן (א), ויפנה לבית המשפט המחוזי בירושלים בבקשה בדרך המרצה ליתן צו המאשר את הסידור; הוראות סעיף 9(ב) ו-9(ג), בשינויים המחוייבים, יחולו גם לענין סעיף זה.

(ג) פעולה כאמור בסעיף זה, כוחה יפה גם אם נעשתה לפני תחילת חוק זה.

17. שר העבודה רשאי לקבוע, בצו כללי או מיוחד, הוראות בדבר הפיכת אגודה כאמור בסעיף 15 לאגודה שיתופית ישראלית, אם כל חברי האגודה וחברי הנהלתה הם תושבי שטח תחולתו של צו החלת המשפט.

18. **(א)** תושב של שטח תחולתו של צו החלת המשפט, שסמוך לפני תחילת הצו עסק במקצוע, במלאכה או בעיסוק אחר לפי הדין שהיה מוטל על אותו שטח, והעיסוק טעון רשיון לפי חיקוק ישראלי, רשאי להמשיך בעיסוקו עד תום ששה חדשים מיום תחילתו של הצו או מיום תחילת חוק זה או עד שהוחלט בבקשתו לקבלת רשיון לפי החיקוק הישראלי, הכל לפי המאוחר יותר.

(ב) מותר יהיה לתת רשיון לתושב כאמור בסעיף קטן (א) אף אם לא נתקיים בו תנאי מתנאי הכשירות האישי שנקבעו בחיקוק.

(ג) היה מתן הרשיון מותנה לפי החיקוק בתנאים הנוגעים למקום העיסוק, רשאי השר הממונה על ביצוע החיקוק להתקין תקנות שיהיו בהן הקלות,

אישור השר

שותפויות

אגודות שיתופיות - המשך פעולות

אגודות שיתופיות, רישום והעברת נכסים והתחייבויות

הפיכת אגודה לאגודה ישראלית

רישיונות עיסוק - המשך עד רישוי ישראלי

אם לזמן מסויים ואם בדרך אחרת, לענין מקום העיסוק שלפני תחילתו של צו החלת המשפט; כל עוד לא הותקנו תקנות כאמור, רשאית הרשות המוסמכת ליתן את הרשיון לתת הקלות כאמור.

(ד) סעיף זה לא יחול על רשיון לפי חוק כלי היריה, תשי"ט-1949, או לפי חוק חמרי נפץ, תשי"ד-1954.

19. (א) תושב של שטח תחולתו של צו החלת המשפט אשר בסמוך לפני תחילת הצו עסק במקצוע, במלאכה או בעיסוק אחר לפי הדין שהיה מוטל על אותו שטח, והעיסוק טעון רשיון על פי חיקוק ישראלי, והוא טרם קיבל רשיון כאמור, רשאי השר הממונה על ביצוע החיקוק הישראלי להורות, בצו, כי יראו את התושב כבעל רשיון מן היום שקבע השר בצו.

(ב) מי שצו לפי סעיף קטן (א) חל עליו, רואים אותו לכל ענין כמי שקיבל רשיון מכוח החיקוק הישראלי החל על המקצוע, המלאכה או העיסוק האחר.

(ג) צו לפי סעיף קטן (א) יפורסם ברשומות.

(ד) השר הממונה על ביצוע החיקוק האמור או מי שהשר הסמיכו לכך, רשאי לדרוש מתושב שחל עליו סעיף קטן (א) כי ימסור על עצמו או על כשירותו פרטים שניתן לדרוש אותם לפי אותו חיקוק.

(ה) הוראות סעיף זה באות להוסיף על הוראות סעיף 18 ולא לגרוע מהן.

20. (א) תושב של שטח תחולתו של צו החלת המשפט שערב היום שבו עבר השטח להחזקת צבא-הגנה לישראל כיהן כשופט בבית משפט אזרחי או כעורך-דין באותו שטח או בכל חלק של ארץ ישראל שלא נקבע בצו כאמור, יהיה לחבר לשכת עורכי-הדין מיום תחילתו של הצו או מיום תחילת חוק זה, לפי המאוחר יותר.

(ב) שר המשפטים יפרסם ברשומות את שמותיהם של האנשים שסעיף קטן (א) חל עליהם.

(ג) שר המשפטים רשאי לקבוע בתקנות תנאים, לרבות הקלות, לקבלת חברות בלשכת עורכי-דין בשביל תושב ישראל שהיה תושב של שטח תחולתו של צו החלת המשפט ערב תחילתו והיה כשיר להיות עורך-דין אך לא עסק במקצוע עריכת דין, או התמחה בעריכת דין בשטח כאמור וטרם השלים את תקופת התמחותו.

(ד) שר המשפטים רשאי לקבוע בתקנות תנאים, לרבות הקלות, לקבלת חברות בלשכת עורכי-הדין בשביל תושב ישראל שכיהן, בכל עת שלפני תחילתו של חוק זה, כשופט של בית משפט אזרחי בכל חלק של ארץ-ישראל שלא נקבע בצו החלת המשפט או שהיה שם עורך-דין.

(ה) מי שנהיה לחבר לשכת עורכי-הדין לפי סעיף זה, יהיו לו כל הזכויות ויחולו עליו כל החובות של חבר הלשכה לפי חוק לשכת עורכי הדין, תשכ"א-1961.

(ו) מי שנהיה לחבר לשכת עורכי-הדין על-פי סעיף זה, רואים לצורך כל חיקוק גם את תקופת עיסוקו הקודמת בשפיטה או בעריכת דין כאמור

בסעיפים קטנים (א) או (ד), כתקופה שבה עסק בישראל בשפיטה או בעריכת דין, לפי הענין; סעיף קטן זה אינו גורע מן הסמכויות לפי סעיפים קטנים (ג) או (ד).

21. (א) מי שביום תחילתו של צו החלת המשפט היתה לו בשטח תחולתו זכות רשומה בפטנט, במדגם או בסימן מסחר, או שביקש לפני אותו יום לרשום לו זכות כאמור, רשאי לבקש, תוך ששה חדשים מיום תחילתו של הצו או מיום תחילת חוק זה, לפי המאוחר יותר, לרשום את זכותו על פי הדין הישראלי, ויראו כאילו הגיש את הבקשה לרישום הזכות על-פי הדין הישראלי ביום שבו הגיש לראשונה את בקשתו לרישום אותה זכות.

רישום
זכויות
בפטנטים
ומדגמים

(ב) רישום פטנט לפי סעיף קטן (א) לא יגרע מתקפו של פטנט שנרשם בישראל לפי בקשה שהוגשה לפני תחילת חוק הפטנטים, תשכ"ז-1967.

22. (א) הושלמה בניית יסודותיו של בנין בשטח תחולתו של צו החלת המשפט על-פי היתר בניה שניתן על-פי הדין שהיה מוטל על אותו שטח לפני תחילת הצו, ומסר בעל ההיתר תוך שנה מתחילתו של הצו או מתחילת חוק זה, לפי המאוחר יותר, הודעה לועדה המחוזית לתכנון ולבניה על רצונו להמשיך בפעולות הבניה, זכאי הוא לקבל היתר בניה לפי הדין הישראלי.

פעולות
בניה

(ב) הועדה המחוזית לתכנון ולבניה רשאית, תוך שלושה חדשים ממתן ההיתר לפי סעיף קטן (א), ולאחר שנתנה לבעל ההיתר הזדמנות סבירה לטעון טענותיו, לתקן את ההיתר, לשנותו, לקבוע בו תנאים, לרבות הקלות, או לבטלו, הכל מהטעמים שלפיהם רשאית היא לעשות כאמור לפי חוק התכנון והבניה, תשכ"ה-1965; ורשאית היא להתלות את ההיתר עד תום שלושה חדשים מהיום שניתן או עד להחלטתה לפי סעיף קטן זה, לפי המוקדם יותר.

(ג) היתר לפי סעיף קטן (א) פטור מתשלום אגרה; הוחל בבניית יסודותיו של בנין כאמור בסעיף קטן (א) אך לא הושלמה בניית יסודותיו לפני תחילתו של צו החלת המשפט, והוגשה בקשה להיתר בניה לפי הדין הישראלי, רשאית הועדה המחוזית לתכנון ולבניה לפטור את ההיתר מתשלום אגרה.

23. ראש הממשלה רשאי לפטור בתקנות, לזמן מסויים או בדרך אחרת, בני-אדם שהם תושבים של שטח תחולתו של צו החלת המשפט מהוראת כל חוק המתנה מינוי למשרה של עובד ציבור באזרחותו הישראלית של המועמד, ורשאי הוא לענין זה לקבוע הוראות שונות לגבי סוגים שונים של עובדי ציבור.

מינוי
עובדי
ציבור

24. רשיון או היתר שניתנו, או רישום שנעשה, מכוחו של חוק זה, אין עוררין על תקפו.

תוקף היתר
רישיון
ורישום

25. שר המשפטים רשאי לקבוע בתקנות, אם בדרך כלל ואם לסוג מסויים של ענינים, הוראות בדבר –

רציפות
משפטים
וכו'

(1) סמכותם העניינית והמקומית של בתי משפט לדון בכל ענין פלילי או אזרחי בקשר לכל מעשה, מחדל או אירוע שחל בשטח תחולתו של צו החלת המשפט בכל עת שלפני תחילתו, לרבות הדיון במשפטים שהיו תלויים

ועומדים בבתי המשפט שפעלו באותו שטח והערעור על פסקי-דין שניתנו על ידיהם, וסדרי הדין בעניינם אלה;

(2) אכיפתם על ידי בתי המשפט של פסקי דין סופיים ושל צווים והחלטות אחרות שניתנו בענין פלילי או אזרחי בכל עת שלפני תחילתו של צו החלת המשפט על-ידי בתי המשפט שפעלו בשטח תחולתו, וביצועם של פסקי-דין, צווים והחלטות כאמור על-ידי משרדי ההוצאה לפועל ורשויות אחרות;

(3) הכרה ואישור של מסמכים שהוצאו או אושרו בכל עת שלפני תחילתו של צו החלת המשפט על ידי רשות מן הרשויות שפעלו בשטח תחולתו.

26. מיום תחילתו של צו החלת המשפט יחול סעיף 2 לחוק נכסי המדינה, תשי"א-1951, בשינויים המחוייבים לפי הענין, על נכס של המדינה או של רשות מרשויותיה, אשר שטח תחולת הצו היה תפוס בידיה למעשה והנכס נמצא באותו שטח.

תחולת
חוק נכסי
המדינה

הוראה זו לא תחול על מקרקעין שבזמן מן הזמנים בין הקמת המדינה לבין היום שבו עבר השטח להחזקת צבא-הגנה לישראל היו מוקנים לאדם כאמור בסעיף 5(א), או היו בהחזקתו או בניהולו, וינהגו במקרקעין אלה כאמור בסעיף 5.

(תיקון מס' 1)
תשל"ג-1973

27. כשתפורסם ברשומות הכרזה לפי סעיף 9(ד) לפקודת סדרי השלטון והמשפט, תשי"ח-1948, כי חדל מצב החירום במדינה יחדל תקפם של סעיפים 11, 12, 13, 19, 20(ו), 24 ו-26, ובמקום המלים בסעיף 20(א) "כיהן כשופט בבית משפט אזרחי או כעורך-דין באותו שטח או בכל חלק של ארץ ישראל שלא נקבע בצו כאמור" יבוא "כיהן באותו שטח כשופט בבית משפט אזרחי או היה בו עורך-דין".

תקפות תקפן
של הוראות
מסוימות

28. (א) היתה תחילתו של צו החלת המשפט לפני תחילת חוק זה, יחול סעיף 3 גם על אדם שביום תחילתו של הצו היה תושב בשטח תחולתו אך נעדר ממנו, ובלבד שביום תחילת חוק זה נמצא בו כחוק.

הוראות
מעבר

(ב) פעולה משפטית שנעשתה על-ידי האפוטרופוס לנכסי נפקדים לפני תחילת חוק זה והיתה בטלה אילו חוק זה היה עומד בתקפו ביום עשייתה, יראוה כבטלה מיום עשייתה.

29. (א) שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות לביצועו; היו התקנות נוגעות לענין שבחוק אשר שר אחר ממונה על ביצועו, יותקנו התקנות על-ידי אותו שר בהסכמת שר המשפטים.

ביצוע ותקנות

(ב) בתקנות לפי חוק זה מותר לקבוע הוראות בדבר הארכת מועדים, לרבות מועדים לפי חוק זה וכל חוק אחר, ובדבר תיאום אגרות ופטור מהן.

יעקב ש' שפירא
שר המשפטים

תקנות הסדרי משפט ומינהל (רציפות הליכים אזרחיים, אניפת פסקים והכרה במסמכים), תשכ"ט-1968

בתוקף סמכויותי לפי סעיפים 20 ו-22 לחוק הסדרי משפט ומינהל,
תשכ"ח-1968, ושאר סמכויותי הנתונות לי על-פי כל דין, אני מתקין תקנות
אלה:

פרק א': פרשנות

1. הגדרות
- בתקנות אלה -
- "בעל דין" - לרבות חליף שבית-המשפט נתן לגביו הוראה לפי תקנה 38 לתקנות סדר הדין האזרחי, תשכ"ג-1963;
- "הדין הקודם" - הדין שהיה מוטל על שטח התחולה ערב היום הקובע;
- "היום הקובע" - כ"ח באייר תשכ"ז (7 ביוני 1967);
- "הליך אזרחי" - תובענה אזרחית או ערעור אזרחי, לרבות הליך ביניים;
- "הצו" - צו סדרי השלטון והמשפט (מס' 1), תשכ"ז-1967;
- "ערכאה ראשונה" ו"ערכאת ערעור", "בית המשפט של ערכאה ראשונה" ו"בית המשפט לערעורים" - כמשמעותם בדין הקודם, שערב היום הקובע היה מקום מושבם בשטח התחולה;
- "ערעור אזרחי" - ערעור, לרבות בקשה למתן רשות לערער, שנתקיימו בהם אלה:
- (1) הערעור היה על פסק דין, צו או החלטה אחרת בענין אזרחי;
- (2) הערעור היה תלוי ועומד, ערב היום הקובע, בערכאה ראשונה או בערכאת ערעור;
- "שטח התחולה" - השטח שעליו חל הצו;
- "תובענה אזרחית" - תובענה בענין אזרחי שנתקיימו בו שתי אלה:
- (1) היתה תלויה ועומדת, ערב היום הקובע, בבית משפט שמקום מושבו היה בשטח התחולה;
- (2) הוגשה בשל מעשה, מחדל או אירוע, שאילו אירעו אחרי יום תחילת הצו היתה הסמכות לדון בהם לבית משפט השלום או לבית המשפט המחוזי.

פרק ב': רציפותם של הליכים אזרחיים

- 2. סמכות לדון בתובענה אזרחית**
- (א)** בית משפט השלום בירושלים ובית-המשפט המחוזי בירושלים מוסמכים לדון בתובענה אזרחית, כל אחד לפי סמכותו העניינית ובכפוף לאמור בתקנת-משנה (ב).
- (ב)** לענין תביעות אשר בהן נקבעת סמכותו העניינית של בית המשפט על פי סכום התביעה או שווי הנושא -
- (1)** היה סכום התביעה או שווי של נושא התובענה עד שלוש מאות דינרים ירדניים, תהיה התובענה בסמכותו של בית משפט השלום;
- (2)** היה הסכום או השווי יותר משלוש מאות דינרים, תהיה התובענה בסמכותו של בית המשפט המחוזי.
- 3. סמכות לדון בערעור אזרחי**
- (א)** בית המשפט המחוזי בירושלים מוסמך לדון בערעור אזרחי שהוגש לערכאה ראשונה, ובית המשפט העליון מוסמך לדון בערעור אזרחי שהוגש לערכאת ערעור.
- (ב)** על ערעור כאמור לא תחול הוראה של כל חיקוק, המתנה את הערעור בקבלת רשות לכך.
- 4. שמירת תוקף של החלטות ביניים**
- החלטת ביניים בהליך אזרחי שניתנה לפני היום הקובע, תעמוד בתקפה, זולת אם החליט בית המשפט להתלותה, לשנותה או לבטלה.
- 5. החזקת תיקים**
- (א)** תיקי ההליכים האזרחיים יוחזקו בבית משפט השלום בירושלים, בבית המשפט המחוזי בירושלים, או בבית המשפט העליון, לפי סמכויותיהם כאמור בפרק זה.
- (ב)** תיקים של בתי-המשפט שערב היום הקובע היה מקום מושבם בשטח התחולה, ואשר תקנת-משנה (א) אינה חלה עליהם, יוחזקו כדרך שמוחזקים תיקים בבתי-המשפט האמורים בתקנת-משנה (א).
- 6. בקשת בעל-דין להמשיך בהליך אזרחי**
- בית המשפט ידון בהליך אזרחי על פי בקשת אחד מבעלי הדין, אם הוגשה לא יאוחר משנה אחת מיום תחילתן של תקנות אלה.
- 7. שימוש בחומר ראיות**
- בית משפט הדין בהליך אזרחי רשאי, לאחר שנתן הזדמנות לבעלי הדין להשמיע טענותיהם, לנהוג בראיות שנגבו ונרשמו לפני היום הקובע, כאילו גבה ורשם אותן בעצמו, או לחזור ולגבותן, כולן או מקצתן.
- 8. ערעורים אזרחיים שטרם הוגשו**
- (א)** ניתנו פסק-דין, צו או החלטה אחרת בענין אזרחי, מאת בית-משפט שלום שערב היום הקובע היה מקום מושבו בשטח התחולה או מאת ערכאה ראשונה, וערב היום הקובע עדיין לא תם המועד להגשת ערעור לפי הדין הקודם והוא לא הוגש, רשאי בעל-דין להגיש את הערעור תוך ארבעה חדשים מיום תחילתן של תקנות אלה.
- (ב)** היו פסק-הדין, הצו או החלטה נתונים לערעור אל ערכאה ראשונה, יוגש הערעור לבית המשפט המחוזי בירושלים; היו נתונים לערעור אל ערכאת ערעור, יוגש הערעור לבית המשפט העליון.

9. **בקשה להארכת מועד**
(א) ביקש בעל דין להאריך מועד לעניין תקנות 6 ו-8, בין לפני שתם המועד ובין לאחר שתם, יגיש את בקשתו לבית המשפט העליון, וידון בה נשיא בית המשפט העליון או שופט אחר של בית המשפט העליון שיקבענו לכך.
(ב) רשאי הנשיא או השופט להאריך את המועד האמור, אם ראה לעשות כך למען הצדק.

פרק ג': אכיפת פסקים

10. **הגדרה**
 בפרק זה, "פסק" - פסק-דין או החלטה סופית אחרת שניתנו בענין אזורי לפני היום הקובע מאת אחד מאלה:
(1) בית משפט שלום שערב היום הקובע היה מקום מושבו בשטח התחולה;
(2) ערכאה ראשונה;
(3) ערכאת ערעור;
(4) ערכאה גבוהה מערכאת הערעור, ובלבד שהדיון לפנייה היה על פסק-דין או החלטה סופית אחרת של ערכאת ערעור בערעור על פסק-דין או החלטה סופית אחרת של ערכאה ראשונה.
11. **אכיפת פסק**
 בית המשפט המחוזי בירושלים רשאי, לבקשת בעל דין, לעשות פסק לפסק אכיף אם מצא שנתקיימו בו כל אלה:
(1) בית המשפט שנתן את הפסק היה מוסמך לתתו לפי הדין הקודם;
(2) הפסק היה בר-ביצוע לפי הדין הקודם;
(3) הפסק אינו ניתן עוד לערעור לפי תקנות אלה;
(4) תכנו של הפסק אינו סותר את דיני מדינת ישראל או את תקנת הציבור בישראל;
(5) האכיפה אינה עלולה לפגוע בריבונות של ישראל או בבטחונה.
12. **הגנה בפני אכיפה**
 הפסק לא ייעשה אכיף אם הוכח לבית המשפט אחד מאלה:
(1) הפסק הושג במרמה;
(2) האפשרות שניתנה לנתבע לטעון טענותיו ולהביא ראיותיו לפני מתן הפסק לא היתה סבירה;
(3) הפסק נוגד פסק-דין אחר שניתן באותו ענין בין אותם בעלי דין ושעודנו בר-תוקף;
(4) בקשת האכיפה הוגשה לבית המשפט כעבור שבע שנים מיום מתן הפסק.
13. **הוצאה לפועל**
 פסק שנעשה אכיף, דינו לענין הוצאה לפועל כדין פסק-דין שניתן בישראל.
14. **בקשת אכיפה**
(א) בקשה לעשות פסק לפסק אכיף תוגש בדרך המרצה, ויפורטו בה -
(1) שם בית המשפט שלפניו מוגשת הבקשה;
(2) שם הבקשה;

- (3) שמו, תיאורו ומקום מגוריו של המבקש ומען למסירת כתבי בי-דין ;
 (4) שמו, תיאורו ומקום מגוריו של המשיב, במידה שניתן לבררם ;
 (5) העובדה שהמבקש או המשיב הוא פסול-דין, אם הדבר כך ;
 (6) ציון בית המשפט שנתן את הפסק ;
 (7) התאריך שבו ניתן הפסק ;
 (8) הסעד המבוקש ;
 (9) שוויו של נושא הבקשה, ככל האפשר לפי הענין.

(ב) המען למסירת כתבי בי-דין האמור בתקנת משנה (א)(3) יהיה כאמור לגבי תובע בתקנה 8 לתקנות סדר הדין האזרחי, תשכ"ג-1963.

15. **צירוף עותק הפסק ותצהיר**
 לבקשה יצורפו -
 (1) עותק של הפסק כשהוא מאושר לפי הדין הקודם ;
 (2) תצהיר לאישור העובדות להוכחת קיומו של כל אחד מהתנאים הנקובים בתקנה 11.
16. **התנגדות המשיב**
 (א) רצה המשיב להתנגד לבקשה, יגיש לבית המשפט תשובה לבקשה תוך שלושים יום מהיום שבו נמסר לו העתק הבקשה.
 (ב) כופר המשיב בקיומו של תנאי מהתנאים הנקובים בתקנה 11, או טוען המשיב כי עומדת לו אחת מן ההגנות הנקובות בתקנה 12, יצרף לתשובתו תצהיר על כך.
 (ג) נוסף להעתקי התשובה והתצהיר בשביל בית המשפט, יוגשו לבית המשפט העתקים כמספר המבקשים.
 (ד) בתשובה יצויין מען למסירת כתבי בי-דין, והוראות תקנה 14(ב) יחולו בשינויים המחוייבים.
 (ה) לא הגיש המשיב תשובה כאמור, לא יורשה להתנגד לבקשה.
17. **הגבלת הדיון לנימוקים שנטענו**
 בדונו בבקשה לא ייזקק בית המשפט לנימוק שלא הוזכר בבקשה או בתשובה, זולת אם ראה לעשות כן למען הצדק.
18. **חזרה מבקשת אכיפה**
 (א) כל עוד לא נעשה הפסק לפסק אכיף, רשאי המבקש לחזור בו מבקשת האכיפה בהגשת הודעה על כך בכתב לבית המשפט ובמסירת העתק ממנה למשיב, ומשעשה כן בטלה הבקשה.
 (ב) בית המשפט או הרשם רשאים, לפי בקשת המשיב, לחייב את החוזר בו מבקשת אכיפה לשלם הוצאותיו ויציאותיו של המשיב כפי שיקבעו.

פרק ד': הכרה במסמכים

19. **מסמך שהוצא או אושר על ידי עובד ציבורי או משרד ציבורי בישראל**
 מסמך שניתן או אושר, בכל עת שלפני היום הקובע, על-ידי עובד ציבורי או משרד ציבורי, והיה בר-תוקף בשטח התחולה, דינו כמסמך שניתן או אושר, לאותו ענין ובאותו תוקף, על ידי עובד ציבורי או משרד ציבורי בישראל.

- הגנה בפני מסמך** **20.** **(א)** מסמך כאמור לא יוכר ולא יאושר, אם הטוען נגד תקפו הוכיח בבית המשפט המחוזי בירושלים אחד מאלה:
(1) תכנו של המסמך סותר את דיני מדינת ישראל או את תקנת הציבור בישראל;
(2) תכנו של המסמך נוגד פסק שנעשה אכיף, או פסק-דין של בית משפט בישראל.
(ב) סעיף-קטן (א) אינו בא לגרוע מכל טענה שאפשר לטעון נגד המסמך, אילו היה מסמך שהוצא או אושר על-ידי עובד ציבורי או משרד ציבורי בישראל.

פרק ה': הוראות שונות

- פטור מאגרות** **21.** **(א)** בעל דין ששילם בעד הליך אזרחי אגרת בית משפט לפי הדין הקודם, פטור מתשלום אגרת בית משפט בעד אותו הליך.
(ב) בעלי-הדין בבקשה להארכת המועד לפי תקנה 9 או בבקשה לאכיפת פסק לפי פרק ג', פטורים מתשלום אגרת בית-משפט בעד אותן בקשות.
תחולת חיקוקים **22.** כל חיקוק הקובע הוראות שבסדר הדין האזרחי ושבענין אגרת בית משפט, יחול על ענין הנדון לפי תקנות אלה, בכפוף לאמור בהן ובשינויים המחוייבים.
השם **23.** לתקנות אלה ייקרא "תקנות הסדרי משפט ומינהל (רציפות הליכים אזרחיים, אכיפת פסקים והכרה במסמכים)", תשכ"ט-1968".

יעקב ש' שפירא
שר המשפטים

ח' בחשון תשכ"ט (30 באוקטובר 1968)

חוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל

1. ירושלים השלמה והמאוחדת היא בירת ישראל.
ירושלים - בירת ישראל
2. ירושלים היא מקום מושבם של נשיא המדינה, הכנסת, הממשלה ובית המשפט העליון.
מקום מושבם של הנשיא, הכנסת, הממשלה ובית המשפט העליון
3. המקומות הקדושים יהיו שמורים מפני חילול וכל פגיעה אחרת ומפני כל דבר העלול לפגוע בחופש הגישה של בני הדתות אל המקומות המקודשים להם או ברגשותיהם כלפי אותם המקומות.
שמירת המקומות הקדושים
4. (א) הממשלה תשקוד על פיתוחה ושגשוגה של ירושלים ועל רווחת תושביה על-ידי הקצאת משאבים מיוחדים, לרבות מענק שנתי מיוחד לעיריית ירושלים (מענק הבירה) באישור ועדת הכספים של הכנסת.
פיתוח ירושלים
 (ב) לירושלים יינתנו עדיפויות מיוחדות בפעילויות של רשויות המדינה לפיתוחה של ירושלים בנושאי משק וכלכלה ובנושאים אחרים.
 (ג) הממשלה תכונן גוף או גופים מיוחדים לביצוע סעיף זה.
5. תחום ירושלים כולל, לענין חוק-יסוד זה, בין השאר, את כל השטח המתואר בתוספת לאכרזה על הרחבת תחום עיריית ירושלים מיום כ' בסיון תשכ"ז (28 ביוני 1967), שניתנה לפי פקודת העיריות.
שטח תחום ירושלים
 (תיקון מס' 1)
 תשס"א-2000
6. לא תועבר לגורם זר, מדיני או שלטוני, או לגורם זר אחר בדומה לכך, בין דרך קבע ובין לתקופה קצובה, כל סמכות המתייחסת לתחום עיריית ירושלים, ובכלל זה השטח המתואר בתוספת לאכרזה על הרחבת תחום עיריית ירושלים מיום כ' בסיון התשכ"ז (28 ביוני 1967), שניתנה לפי פקודת העיריות, והכול כפי שהיה בתוקף ביום תחילתו של חוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל (תיקון מס' 2).
איסור על העברת סמכויות
 (תיקון מס' 1)
 תשס"א-2000
 (תיקון מס' 2)
 תשע"ח-2018
7. אין לשנות את הוראות סעיף 6 אלא בחוק-יסוד שנתקבל ברוב של שמונים חברי הכנסת; אין לשנות את הוראות סעיף זה אלא בחוק-יסוד שהתקבל ברוב של חברי הכנסת.
נוקשות
 (תיקון מס' 1)
 תשס"א-2000

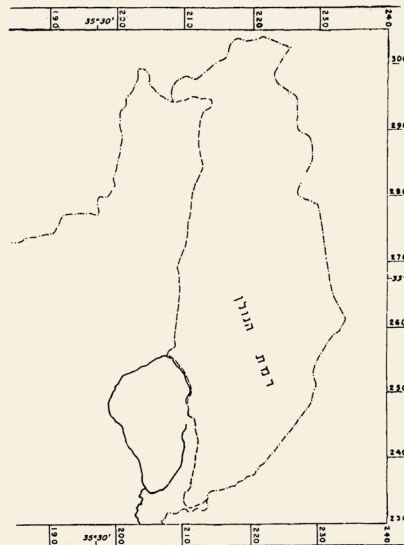
מנחם בגין
ראש הממשלה

יצחק נבון
נשיא המדינה

חוק רמת הגולן, תשמ"ב-1981

1. המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה יחולו בשטח רמת הגולן כמתואר בתוספת.
2. תחילתו של חוק זה ביום קבלתו בכנסת.
3. שר הפנים ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי, בהתייעצות עם שר המשפטים, להתקין תקנות בכל הנוגע לביצועו ולקבוע בתקנות הוראות מעבר והוראות בדבר המשך תקפם של תקנות, צווים, הוראות מינהל וזכויות וחובות אשר היו בתוקף ברמת הגולן ערב תחילתו של חוק זה.

תוספת

יוסף בורג
שר הפנים

מנחם בגין
ראש הממשלה

יצחק נבון
נשיא המדינה

תקנות רמת הגולן (הוראות מעבר), תשמ"ב-1981

בתוקף סמכותי לפי סעיף 3 לחוק רמת הגולן, תשמ"ב-1981
(להלן - החוק), ולאחר התייעצות עם שר המשפטים, אני
מתקין תקנות אלה;

- תוקף פעולות**
1. צווי סגירת שטחים, צווי תפיסת מקרקעין לצרכי
צבא, פקודות מעצר, פקודות מאסר, צווי הגבלה, צווי
פיקוח והוראות מינהל שנעשו על-פי תחיקת הבטחון
ברמת הגולן ושעמדו בתוקף ערב תחילתן של תקנות
אלה, ימשיכו לעמוד בתקפן.
- תחילה**
2. תחילתן של תקנות אלה ביום תחילתו של החוק.

יוסף בורג
שר הפנים

י"ט בכסלו תשמ"ב
(15 בדצמבר 1981)

תקנות רמת הגולן (הוראות מעבר) (מס' 2), תשמ"ב-1982

בתוקף סמכותי לפי סעיף 3 לחוק רמת הגולן, תשמ"ב-1981
(להלן החוק) ובהתייעצות עם שר המשפטים, אני מתקין
תקנות אלה:

1. המשך תקפם של זכויות וחובות

החלת המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה על שטח רמת הגולן אין בה כדי להשפיע על זכות או חיוב שהיו בתוקף באותו שטח ערב תחילת החוק או על עיצום בשל עבירה על דבר חקיקה שהוציא מפקד כוחות צה"ל באיזור רמת הגולן, והסמכות לדון בזכות, חיוב או עבירה כאמור תהא לבתי המשפט ולבתי הדין בישראל, לפי תחומי סמכותם.
2. רישיונות והיתרים - כאילו מכוח חיקוקים

רשיון, היתר ומסמך כיוצא באלה, צו הגבלה, צו פיקוח מיוחד וצו סגירת שטחים, שניתן לפי דבר חקיקה שהוציא מפקד כוחות צה"ל באיזור רמת הגולן ועמד בתוקף ערב תחילת החוק, יראו אותו מיום תחילת החוק כאילו ניתן לפי החיקוק הישראלי המתאים לענין.
3. מרשם תושבים ותעודות זהות

(א) רישום התושבים שהתנהל לפי צו בדבר תעודות זהות ומרשם אוכלוסין (רמת הגולן) (מס' 160), תשכ"ט-1968 (להלן - צו המרשם) יהיה מתחילת החוק חלק מן המרשם לפי חוק המרשם האוכלוסין, תשכ"ה-1965 (להלן - חוק המרשם).

(ב) תעודות זהות שניתנה לפי צו המרשם יראו אותה כתעודה שניתנה לפי חוק המרשם מיום תחילת החוק עד ח' בניסן התשמ"ב (1 באפריל 1982).
4. תחילה

תחילתן של תקנות אלה ביום תחילת החוק.

יוסף בורג
שר הפנים

ט"ו בטבת תשמ"ב
(10 בינואר 1982)

תקנות רמת הגולן (הוראות מעבר) (מס' 3), תשמ"ב-1982

בתוקף סמכותי לפי סעיף 3 לחוק רמת הגולן, תשמ"ב-1981
(להלן - החוק) ובהתייעצות עם שר המשפטים, אני מתקין
תקנות אלה:

1. רכוש ממשלתי
הרכוש שערב תחילת החוק היה נתון לניהולו של הממונה על הרכוש הממשלתי לפי צו בדבר רכוש ממשלתי (רמת הגולן) (מס' 21), תשכ"ז-1967, שהוציא מפקד כוחות צה"ל באזור רמת הגולן, יהא נתון מתחילת החוק, לניהולו של מינהל מקרקעי ישראל.

2. נכסים נטושים
(א) נכס הנמצא בשטח רמת הגולן וערב תחילת החוק לא חל עליו צו בדבר נכסים נטושים (רכוש הפרט) (רמת הגולן) (מס' 20), [נוסח משולב] (מס' 265), תשל"ב-1972, שהוציא מפקד כוחות צה"ל באזור רמת הגולן (להלן - צו נכסים נטושים), והוא של אדם שערב תחילת החוק נמצא בשטח זה והיה תושב בו, לא יחול עליו חוק נכסי נפקדים, תשי"ו-1950.

(ב) נכס שערב תחילת החוק היה מוקנה לממונה שמונה לפי צו נכסים נטושים, מוקנה מיום תחילת החוק לאפוטרופוס על נכסי נפקדים לפי חוק נכסי נפקדים, תשי"ו-1950.

3. המשכיות במסים
מסים ותשלומי חובה אחרים שהוטלו לפי דברי חקיקה שהוציא מפקד כוחות צה"ל באזור רמת הגולן יראו אותם כאילו הוטלו לפי החיקוקים הישראליים המתאימים לענין; הליכים בענין מסים ותשלומי חובה אחרים שהיו תלויים ועומדים לפני תחילת החוק לפי דברי חקיקה כאמור ימשיכו בהם רשויות המס בישראל כאילו החלו לפי החיקוקים הישראליים האמורים, לפי הענין.

4. המשכיות בעניני תכנון ובניה
(א) היה הליך תלוי ועומד ערב תחילת החוק במוסד תכנון שהוקם לפי צו תכנון ובניה (רמת הגולן) (מס' 3), תשמ"ב-1982, ימשיך לפי הוראותיו.

252), תשל"א-1971, שהוציא מפקד כוחות צה"ל באזור רמת הגולן (להלן - צו התכנון) תדון בו הועדה המחוזית לתכנון ובניה - מחוז הצפון, והיא רשאית לדון בו מן השלב שאליו הגיע מוסד התכנון.

(ב) תכנית תכנון ובניה שאושרה לפי צו התכנון יראו אותה כתכנית מיתאר מקומית שהופקדה לפי חוק התכנון והבניה, תשכ"ה-1965, וכאילו יום פרסום תקנות אלה ברשומות הוא יום הפרסום ברשומות של ההודעה על הפקדתה; אין בהוראה זו כדי לפגוע בתקפם של היתרי בניה שניתנו לפי צו התכנון ועמדו בתוקף ערב תחילת החוק.

(ג) על אף האמור בתקנת משנה (ב), תכנית תכנון ובניה "תכנית מיתאר רמת הגולן א1 1980" שאושרה לפי צו התכנון, יראו אותה כתכנית מיתאר מחוזית חלקית, שהופקדה לפי חוק התכנון והבניה, התשכ"ה-1965, וכאילו יום י"א באדר ב' התשמ"ד (15 במרס 1984) הוא יום הפרסום ברשומות של ההודעה על הפקדה; התנגדות לתכנית האמורה שהוגשה כדין בין יום תחילת החוק לבין יום י"א באדר ב' התשמ"ד (15 במרס 1984) יראו אותה כהתנגדות שהוגשה כדין ובמועד.

תק' תשמ"ד-1984

5. הזכאות למענק לידה כפי שהיתה קיימת בשטח רמת הגולן ערב תחילת החוק לפי צו בדבר ביטוח לאומי (רמת הגולן) (מס' 209), תשל"ל-1970, תמשיך להתקיים שם באותם תנאים במשך תשעה חדשים מיום תחילת החוק.

המשכיות מענק לידה

6. תחילתן של תקנות אלה ביום תחילת החוק.

תחילה

יוסף בורג
שר הפנים

כ"ד בטבת תשמ"ב
(19 בינואר 1982)

תקנות רמת הגולן (הליכי משפט) (הוראות מעבר), תשמ"ב-1981

בתוקף סמכותי לפי סעיף 3 לחוק רמת הגולן, תשמ"ב-1981 (להלן - החוק), ובהתייעצות עם שר המשפטים, אני מתקין תקנות אלה:

1. הגדרות
בתקנות אלה –
"הצו" - צו בדבר בתי משפט (רמת הגולן) (מס' 273), תשל"ג-1972, שהוציא מפקד כוחות צה"ל באיזור רמת הגולן.
"בית המשפט" ו"בית המשפט לערעורים" - כמשמעותם בצו.
2. המשך הליכים
בבית משפט
במסעדה
היה ענין אזרחי או פלילי תלוי ועומד לפני תחילת החוק בבית המשפט, ידון בו בית משפט השלום במסעדה, והוא רשאי לדון בו מן השלב שאליו הגיע בית המשפט.
3. המשך הליכי
ערעור
היה ערעור על פסק הדין של בית משפט תלוי ועומד לפני תחילת החוק בבית המשפט לערעורים ידון בו בית המשפט המחוזי בנצרת, והוא רשאי לדון בו מן השלב שאליו הגיע בית המשפט לערעורים.
4. ערעור חדש
(א) פסק דין שנתן בית המשפט לפני תחילת החוק, וטרם חלף המועד שנקבע בצו להגשת ערעור, ניתן לערעור בתוך המועד האמור בפני בית המשפט המחוזי בנצרת.
(ב) פסק דין שנתן בית משפט השלום במסעדה בענין כאמור בסעיף 2 ניתן לערעור בפני בית המשפט המחוזי בנצרת.
(ג) דין ערעורים כאמור בסעיף זה, לכל דבר וענין, כדין ערעורים על פסק דין של בית משפט שלום.
5. ביצוע פסק דין
(א) פסק דין אזרחי שנתנו בית המשפט או בית המשפט לערעורים לפני תחילת החוק ניתן להוצאה לפועל כפסק דין של בית משפט בישראל.
(ב) פסק דין פלילי שנתנו בית המשפט או בית המשפט לערעורים לפני תחילת החוק ניתן לביצוע כפסק דין של בית משפט בישראל.
- 5א. המשכיות בהליכי
הוצאה לפועל
תק' תשמ"ב-1982
היה הליך תלוי ועומד לפני תחילת החוק בלשכת ההוצאה לפועל שהוקמה לפי הצו, תמשיך בו לשכת ההוצאה לפועל שליד בית משפט השלום במסעדה.

- המשך הליכים בבית משפט צבאי תק' תשמ"ב-1982 (מס' 2) תשמ"ב-1982**
- ב.5 (א)** היה הליך תלוי ועומד לפני תחילת החוק בבית משפט צבאי שכוון לפי צו בדבר הוראות בטחון, התש"ל-1970, שהוציא מפקד כוחות צה"ל באיזור רמת הגולן (להלן - בית המשפט הצבאי), ידון בו בית משפט צבאי שכוון לפי תקנות ההגנה (שעת חירום), 1945 (להלן - בית משפט צבאי בישראל), והוא רשאי לדון בו מן השלב שאליו הגיע בית המשפט הצבאי שכוון כאמור.
- (ב)** פסק דין שנתן בית משפט צבאי בישראל בהליך כאמור בסעיף קטן (א), דינו לכל דבר וענין, כדין פסק דין שניתן בהליך שהוא החל בו.
- ג.5 הפעלת מאסר על-תנאי תק' (מס' 2) תשמ"ב-1982**
- הטיל בית המשפט, בית המשפט לערעורים או בית המשפט הצבאי, מאסר על תנאי, יראו אותו לענין הפעלתו, כאילו הטילו בית משפט בישראל או בית משפט צבאי בישראל, לפי הענין; אוזכרה בגזר הדין שהטיל את המאסר על תנאי הוראת דבר חקיקה שהוציא מפקד כוחות צה"ל באזור רמת הגולן, יראו את גזר הדין כמאזכר את ההוראה המקבילה בדין הישראלי.
- ד.5 המשכיות בכהונת קאדי מדי'הב תק' תשמ"ד-1984**
- מינויו של קאדי מדי'הב לפי צו בדבר בתי דין דתיים דרוזיים (רמת הגולן) (מס' 238), תשל"א-1970, ימשיך לעמוד בתקפו כל עוד הוא מכהן בבית הדין הדתי הדרוזי ברמת הגולן.
- 6. עיכוב הליכים**
- היועץ המשפטי לממשלה רשאי להורות על סגירת תיק חקירה ועל עיכוב הליכים במשפט שטרם הוכרע בו הדין, בקשר לעבירה שנעברה בשטח רמת הגולן ערב תחילתו של החוק או הוא סבור שאין בחקירה או במשפט ענין ציבורי, או שלא נמצאו ראיות מספיקות.
- 7. מאסר קודם**
- (א)** מי שערב תחילתו של החוק נשא בעונש מאסר שגזר עליו בית המשפט או בית המשפט לערעורים, דינו לענין תקופת מאסרו ולענין חנינה כדין מי שבית משפט בישראל גזר עליו מאסר.
- (ב)** מי שערב תחילתו של החוק נשא בעונש מאסר שגזר עליו בית משפט צבאי שכוון לפי צו בדבר הוראות בטחון, תש"ל-1970, שהוציא מפקח כוחות צה"ל באיזור רמת הגולן, דינו לענין תקופת מאסרו ולענין חנינה כדין מי שבית משפט צבאי בישראל גזר עליו מאסר.
- 8. תחילתן של תקנות אלה ביום תחילת החוק.**

יוסף בורג
שר הפנים

כ"ו בכסלו תשמ"ב
(22 בדצמבר 1981)

תקנות רמת הגולן (רשויות מקומיות) (הוראות מעבר), תשמ"ב-1981

בתוקף סמכותי לפי סעיף 3 לחוק רמת הגולן, תשמ"ב-1981
(להלן - החוק), ובהתייעצות עם שר המשפטים, אני
מתקין תקנות אלה:

1. בתקנות אלה –

הגדרות

"רשות מקומית חדשה" - המועצה האזורית גולן,
והמועצות המקומיות קצרין, מגידל שמש, אל עג'ר,
בוקעתה, מסעדה ועין קינייה, שהוקמו בעקבות החוק;
"רשות מקומית קודמת" - המועצה האזורית גולן,
המועצה העירונית מגידל שמש, והמועצות המקומיות
קצרין, אל עג'ר, בוקעתה, מסעדה ועין קינייה שהוקמו
בצווים שהוציא מפקד כוחות צה"ל באזור רמת
הגולן.
2. המשכיות
ברשויות
מקומיות

כל אחת מן הרשויות המקומיות החדשות תהיה לענין
זכויות, חובות, פעולות משפטיות, מסים ותשלומי
חובה, ולכל דבר וענין אחר, חליפתה של הרשות
המקומית הקודמת שהיתה קיימת בתחומה; ראש
המועצה המקומית החדשה, סגניו, חברי המועצה,
חברי הועדות, בתי הדין ועובדי המועצה יהיו מי
שמילאו תפקידים אלה ברשות המקומית הקודמת.
3. המשכיות
בחוקי עזר

תקנות עזר וחוקי עזר שהותקנו בידי רשות מקומית
קודמת ועמדו בתוקפם ערב תחילת החוק יראו
אותם מיום תחילת החוק כאילו הותקנו בידי הרשות
המקומית החדשה.
4. תחילה

תחילתן של תקנות אלה ביום תחילת החוק.

יוסף בורג
שר הפנים

כ"ז בכסלו תשמ"ב
(23 בדמצבר 1981)

חוק סדרי השלטון והמשפט (ביטול החלת המשפט, השיפוט והמינהל), תשנ"ט-1999

פרק א': כללי

(תיקון מס' 1)
תשע"א-2010

הגדרות 1. לענין חוק זה –

(תיקון מס' 1)
תשע"א-2010

"החלטת ממשלה" – (נמחקה);

(תיקון מס' 1)
תשע"א-2010

"חוק הבחירות" – חוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], התשכ"ט-1969;

(תיקון מס' 1)
תשע"א-2010

"חוק התעמולה" – חוק הבחירות (דרכי תעמולה), התשי"ט-1959;

"שטח" – שטח שחלים בו המשפט, השיפוט והמינהל של מדינת ישראל.

תנאים
לאשרור או
לאישור הסכם
(תיקון מס' 1)
תשע"א-2010

1.א. (א) הממשלה לא תאשרר הסכם הטעון אשרור ולא תחתום על הסכם שאינו טעון אשרור, שלפיו המשפט, השיפוט והמינהל של מדינת ישראל לא יחולו על שטח, לרבות הסכם הכולל התחייבות לעתיד והתחייבות המותנית בתנאים, אלא לאחר שההסכם אושר בידי הכנסת ובמשאל עם, לפי הוראות חוק זה.

(ב) החלטת הממשלה שלפיה המשפט, השיפוט והמינהל של מדינת ישראל לא יחולו עוד על שטח שלא בדרך של הסכם כאמור בסעיף קטן (א), טעונה אישור בידי הכנסת ובמשאל עם, לפי הוראות חוק זה, בשינויים המחויבים כאילו היתה הסכם כאמור.

חזרת
הממשלה
מהסכם
(תיקון מס' 1)
תשע"א-2010

1.ב. הגישה הממשלה הסכם כאמור בסעיף 1א ליושב ראש הכנסת, והודיעה לכנסת וליושב ראש ועדת הבחירות המרכזית כי היא חוזרת בה מכוונתה לאשרר את ההסכם או לחתום עליו, לא יובא ההסכם לאישור הכנסת או לא ייערך משאל עם במועד שנקבע לכך, לפי העניין.

פרק ב': אישור הכנסת

(תיקון מס' 1)
תשע"א-2010

2. (א) הממשלה תגיש הסכם כאמור בסעיף 1א ליושב ראש הכנסת, אשר יניחו בלא דיחוי על שולחן הכנסת לצורך אישורו בכנסת; בתקופת פגרת הכנסת יכנס יושב ראש הכנסת את הכנסת לצורך הנחת ההסכם כאמור.

אישור הכנסת
(תיקון מס' 1)
תשע"א-2010

(ב) יושב ראש הכנסת יביא את ההסכם לאישור הכנסת לאחר שחלפו לפחות שבועיים ולכל היותר ארבעה שבועות מיום הנחתו על שולחן הכנסת, או תקופה ארוכה יותר שעליה הודיעה הממשלה ליושב ראש הכנסת.

- (ג) אישור הכנסת לפי סעיף זה יהיה ברוב חבריה.
 (ד) יושב ראש הכנסת יודיע ליושב ראש ועדת הבחירות המרכזית, בלא דיחוי על אישור הכנסת לפי סעיף זה, ויפרסם על כך הודעה ברשומות.

פרק ג': משאל עם

- (תיקון מס' 1'
תשע"א-2010)
3. (א) הסכם שאושר על ידי הכנסת, כאמור בסעיף 2, טעון גם אישור במשאל עם, שיתקבל ברוב הקולות הכשרים של המשתתפים במשאל.
 (ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), הסכם שהכנסת אישרה ברוב של שמונים חברי הכנסת, אינו טעון גם אישור במשאל עם.
4. אישרה הכנסת הסכם כאמור בסעיף 2, ייערך משאל העם ביום ג' האחרון שלפני תום 90 הימים מיום החלטת הכנסת, אלא אם כן החליטה הכנסת ברוב חבריה, בתוך חמישה ימים מיום האישור כאמור, על עריכת משאל העם במועד מאוחר יותר, אך לא יאוחר מעשרה ימים מהמועד הקבוע לעריכתו לפי סעיף זה.
5. על אף האמור בסעיף 4, אישרה הכנסת הסכם כאמור בסעיף 2, ובתקופה שתחילתה 30 ימים מיום האישור וסיומה 120 ימים מאותו יום חל יום הבחירות לכנסת, ייערך משאל העם ביום הבחירות לכנסת.
6. זכאי להשתתף במשאל העם מי שהיה זכאי להשתתף בבחירות לכנסת לו היו מתקיימות במועד עריכת משאל העם.
7. (א) (1) השאלה שתוצג לבוחר במשאל העם תהיה "האם את/ה בעד או נגד ההסכם בין מדינת ישראל לבין [שמות הצדדים] שאישרה הכנסת ביום [תאריך אישור הכנסת]?"
 (2) הביאה הממשלה לאישור הכנסת החלטה כאמור בסעיף 1א(ב), תוצג לבוחר במשאל העם השאלה "האם את/ה בעד או נגד החלטת הממשלה שמספרה [מספר ההחלטה] שאישרה הכנסת ביום [תאריך אישור הכנסת]?"
- (ב) יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית ישלים את הפרטים החסרים בשאלה האמורה בסעיף קטן (א)1 או (2); השאלה בנוסחה המלא תוצג בכל תא הצבעה כפי שיקבע יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית.
- (ג) פתקי הצבעה במשאל העם יישאו את המילים "בעד" או "נגד".
- (ד) היה מספר המצביעים בעד גדול ממספר המצביעים נגד – אושר ההסכם במשאל העם או אושרה ההחלטה במשאל העם, לפי העניין.
8. (א) יום עריכת משאל העם לפי חוק זה הוא יום בחירה; בחר העובד ביום כיום חופשה, יובא היום במניין ימי החופשה שלו; בסעיף זה, "יום בחירה" – יום שהבחירה בידי העובד לצאת בו לחופשה או לעבוד.
- (ב) ועדת הבחירות המרכזית רשאית לקבוע את סוגי העבודות
- יום עריכת משאל העם - יום בחירה (תיקון מס' 1'
תשע"א-2010)

והשירותים שאין להפסיקם ביום עריכת משאל העם ואת סוגי העובדים שהוראות סעיף קטן (א) לא יחולו עליהם, וכן רשאית היא לקבוע את השעות וההסדרים שיחולו ביום זה.

9. (א) משאל העם ייערך בדרך שבה נערכות הבחירות לכנסת, וועדת הבחירות המרכזית תהא אחראית על עריכתו.

(ב) על משאל העם יחולו ההוראות לפי חוק הבחירות כאילו היה בחירות לכנסת, בשינויים המחויבים ובשינויים אלה בהוראות חוק הבחירות המפורטות להלן, ככל שלא נקבעו בחוק זה הוראות אחרות באותו עניין:

(1) בסעיף 1, בהגדרה "יום שלילת הפנקס", במקום האמור בה יקראו "היום ה-54 שלפני יום עריכת משאל העם לפי חוק סדרי השלטון והמשפט (ביטול החלת המשפט, השיפוט והמינהל), התשנ"ט-1999 (להלן – חוק סדרי השלטון והמשפט);";

(2) סעיפים 4 ו-5 – לא ייקראו;

(3) בסעיף 21 –

(א) האמור בסעיף קטן (א) יסומן "(1)", ובפסקה (1), אחרי "משלוש סיעות" יקראו "מתוכן לפחות סיעה אחת שחבריה תמכו באישור ההסכם (להלן – סיעה שתמכה באישור ההסכם) בכנסת לפי סעיף 2 לחוק סדרי השלטון והמשפט וסיעה אחת שחבריה התנגדו לאישור ההסכם כאמור (להלן – סיעה שהתנגדה לאישור ההסכם); לעניין סעיף זה לא יובאו במניין חברי הסיעה שנמנעו בהצבעה או לא נכחו בה, ויובאו במניין חברי הסיעה שהשתתפו בהצבעה אך חדלו לכהן בכנסת אחרי אישור ההצבעה ולפני עריכת משאל העם.";

(ב) בסעיף קטן (א), אחרי פסקה (1) יקראו:

"(2) נחלקו קולות חברי הסיעה בהצבעה בכנסת על אישור ההסכם כאמור בפסקה (1), יחולו, לעניין קביעת עמדת הסיעה, הוראות סעיף 63 לחוק הכנסת, התשנ"ד-1994.";

(ג) בסעיף קטן (א)1(2), אחרי "משלוש סיעות" יקראו "מתוכן לפחות סיעה אחת שתמכה באישור ההסכם וסיעה אחת שהתנגדה לאישור ההסכם כאמור בסעיף קטן (א)";

(4) בסעיף 24 –

(א) במקום האמור בסעיף קטן (ד) יקראו "בישיבות של ועדות הקלפי רשאי להיות נוכח, כמשקין בלבד, נציג אחד של כל סיעה שאינה מיוצגת באותה ועדת קלפי.";

(ב) בסעיף קטן (ט)1(1), במקום "שתי סיעות לפחות" יקראו "לפחות סיעה אחת שתמכה באישור ההסכם כאמור בסעיף 21(א) וסיעה אחת שהתנגדה לאישור ההסכם";

(5) בסעיף 25 –

(א) בסעיף קטן (ג)(1), במקום הסיפה החל במילים "היום ה-49" יקראו "שנקבע ההרכב הסיעתי של ועדות הקלפי לפי סעיף 21(א), לא יביא השינוי לידי שינוי בהרכב הסיעתי של ועדות הקלפי";

(ב) סעיף קטן (ד) – לא ייקרא;

(ג) בסופו יקראו:

"(ו) יושב ראש הכנסת יעביר לשר הפנים וליושב ראש הוועדה המרכזית, לא יאוחר מהיום ה-50 שלפני יום עריכת משאל העם לפי חוק סדרי השלטון והמשפט, את רשימת סיעות הכנסת ועמדתן בהצבעה על אישור ההסכם בכנסת.";

(6) בסעיף 39 –

(א) בסעיף קטן (א) –

(1) במקום האמור בהגדרה "היום הקובע" יקראו "היום שלאחר היום שבו נוצרה העילה לעריכת משאל העם לפי חוק סדרי השלטון והמשפט";

(2) בהגדרה "מפלגה", הסיפה החל במילים "או מפלגה" - לא תיקרא;

(ב) בסעיף קטן (ג), במקום "התמודדות בבחירות" יקראו "משאל העם";

(7) בסעיף 40(ד), במקום פסקאות (1) ו-(2) יקראו "מהיום ה-80 שלפני יום עריכת משאל העם.";

(8) בסעיף 44 –

(א) בפסקה (2), במקום "15" יקראו "10";

(ב) בסיפה, במקום "מהיום ה-25 שלפני היום האחרון להגשת רשימות המועמדים" יקראו "מהיום ה-70 שלפני יום עריכת משאל העם";

(9) בסעיף 46(ב), במקום "מהיום ה-17 שלפני היום האחרון להגשת רשימות המועמדים" יקראו "מהיום ה-65 שלפני יום עריכת משאל העם";

(10) סעיפים 56 עד 65 – לא ייקראו;

(11) אחרי סעיף 65 יקראו:

"העמדת ההסכם לעיון הציבור

65א. (א) ההסכם שיובא לאישור במשאל העם לפי חוק סדרי השלטון והמשפט יועמד לעיון הציבור בדרך ובמקום שיוורה יושב ראש הוועדה המרכזית, והוא רשאי, בין השאר, להורות על הצגת העתקים מההסכם בספריות ציבוריות כהגדרתן בחוק הספריות הציבוריות, התשל"ה-1975 (להלן – חוק הספריות הציבוריות), ובמשרדי רשויות מקומיות, לרבות בשפות שבהן נערך נוסף על

השפה העברית; ההסכם יפורסם באתר האינטרנט של הוועדה המרכזית שמוך לאחר אישורו בידי הכנסת.

(ב) השר הממונה על ביצוע חוק הספריות הציבוריות ימסור ליושב ראש הוועדה המרכזית רשימה של הספריות הציבוריות, מוקדם ככל האפשר ולא יאוחר מ-14 ימים לאחר שנוצרה העילה לעריכת משאל העם.

(ג) שר הפנים ימסור ליושב ראש הוועדה המרכזית את כתובות משרדיהן הראשיים של הרשויות המקומיות, מוקדם ככל האפשר ולא יאוחר מ-14 ימים לאחר שנוצרה העילה לעריכת משאל העם.

(ד) לצורך ביצוע הוראות סעיף זה וסעיפים 92, 102, 104, 116ה(ד) ו-116ט(ב), תפיץ הוועדה המרכזית העתקים מההסכם כפי שיורה יושב ראש הוועדה." ;

(12) סעיף 67 – לא ייקרא ;

(13) בסעיף 68 –

(א) בסעיף קטן (ג1)(2), במקום "700" יקראו "600";

(ב) בסעיף קטן (ה), המילים "בהתייעצות עם סגניו" – לא ייקראו, ובמקום "לא יוצבו יותר משני" יקראו "יוצבו כמה";

(14) בסעיף 70(ב) –

(א) ברישה, במקום "900" יקראו "650";

(ב) בפסקה (4), במקום "מבין סיעות הכנסת היוצאת" יקראו "מתוכן לפחות סיעה אחת שמתכה באישור ההסכם בכנסת לפי סעיף 2 לחוק סדרי השלטון והמשפט וסיעה אחת שהתנגדה לאישור ההסכם כאמור";

(15) במקום סעיף 71 א יקראו :

"מוסדות חינוך

71א. מוסדות חינוך שמוצבות בהם קלפיות ייסגרו ללימודים ולכל פעילות חינוכית אחרת ביום עריכת משאל העם החל בשעה 12:00."

(16) בסעיף 72(א), במקום הקטע החל במילים "מ-7 בבוקר" עד המילים "השעות האמורות" יקראו "מ-14:00 עד 24:00 ; הקלפי תיסגר לפני השעה האמורה";

(17) בסעיף 76 –

(א) במקום סעיפים קטנים (א) ו-(ב) יקראו :

"(א) פתקי הצבעה יהיו משני סוגים, ויהיו מודפסים על פי דוגמה שאישרה הוועדה המרכזית, בעברית או בעברית ובערבית; על סוג פתקים אחד יודפסו המילים "בעד" ועל סוג פתקים אחר – "נגד", ותו לא.

(ב) הוועדה המרכזית תקבע את צבעם של הפתקים." ;

(ב) בסעיף קטן (ג), במקום האמור בו יקראו : "במקום פתק מודפס בהתאם להוראות הקודמות, יכול לשמש להצבעה גם פתק ריק שעליו כתובות בכתב-יד, בעברית, בערבית או בשתי השפות יחד

(תיקון מס' 3)
תשע"ז-2017

(תיקון מס' 2)
תשע"ה-2014

כאמור בסעיף קטן (א), המילים "בעד" או "נגד" ותו לא, ובלבד שנכתבו בעט בצבע כחול; כל בוחר שאי לקבל מוועדת הקלפי פתק ריק."

(ג) סעיף קטן (ד) – לא ייקרא;

(18) בסעיף 77 –

(א) בסעיף קטן (א), במקום הסיפה החל במילים "של כל" יקראו "בהתאם להוראות סעיף 76."

(ב) בסעיף קטן (ב), במקום "של כל רשימה כאמור" יקראו "מכל סוג";

(19) בסעיף 78(א)(2), במקום "אות או כינוי ואות של רשימה" יקראו "המילים "בעד" או "נגד";

(20) בסעיף 79(ה) –

(א) בפסקה (2), במקום "לרשימת מועמדים" יקראו "שניתנו בעד או נגד";

(ב) בפסקה (3), במקום הסיפה החל במילים "לרשימת מועמדים שנרשמו" יקראו "שניתנו בעד ונרשמו בטעות נגד ומחיקת קולות אלה מסך הקולות שניתנו נגד, ולהפך."

(21) סעיפים 81 עד 83 – לא ייקראו;

(22) בסעיף 84 –

(א) בסעיף קטן (א), ברישה, במקום "תוצאות הבחירות" יקראו "תוצאות משאל העם" ובמקום פסקאות (1) עד (4) יקראו:

(1) את אישורו או אי-אישורו של ההסכם במשאל העם;

(2) את מספר הקולות הכשרים שניתנו בעד ונגד;

(3) את מספר הקולות שנמצאו פסולים."

(ב) בסעיף קטן (ב), במקום הסיפה החל במילה "לחלוקת" יקראו "לתוצאות משאל העם."

(ג) סעיף קטן (ג) – לא ייקרא;

(23) בסעיף 86 –

(א) בסעיף קטן (א) –

(1) ברישה, המילה "הנבחרת" והמילים "כל רשימת מועמדים שאושרה ושהשתתפה בבחירות לכנסת וכל מועמד שהיה

כלול בה" – לא ייקראו;

(2) בפסקה (1), המילים "בין רשימות המועמדים" – לא ייקראו;

(3) פסקה (2) – לא תיקרא;

(4) בפסקה (3), במקום "רשימת מועמדים מסויימת" יקראו "או נגד";

(5) בסיפה, במקום "להשפיע על תוצאות הבחירות" יקראו "לשנות את ההכרעה במשאל העם";

(ב) בסעיף קטן (ב), אחרי "להאריך את המועד" יקראו "ב-14 ימים

- נוספים" ובסופו יקראו "ויחליט בו בתוך שלושים ימים מיום הגשתו אלא אם כן החליט, בנסיבות מיוחדות ומטעמים שיירשמו להאריך את התקופה בשלושים ימים נוספים."
- (ג) בסעיף קטן (ג), במקום הסיפה החל במילים "שר הפנים" יקראו "ושר הפנים";
- (ד) בסעיף קטן (ד), פסקה (2) – לא תיקרא, ובפסקה (3), במקום "בין רשימות המועמדים" יקראו "בין המצביעים בעד ובין המצביעים נגד";
- (ה) בסעיף קטן (ה), במקום הסיפה החל במילים "הערעור יוגש" יקראו "בקשת רשות הערעור תוגש בתוך עשרה ימים מיום מתן פסק הדין וההחלטה בבקשה תינתן בתוך חמישה ימים מיום שהוגשה; הערעור יוגש בתוך שבעה ימים מיום מתן ההחלטה בבקשה; בית המשפט העליון יחליט בערעור בתוך 14 ימים";
- (ו) בסעיף קטן (ו), במקום "הבחירות בכללן" יקראו "משאל העם בכללן", אחרי "ובכל ענין" יקראו "בתוך 14 ימים מיום מתן פסק הדין" ובסופו יקראו "בית המשפט העליון יחליט בערעור בתוך 21 ימים";
- (ז) במקום סעיף קטן (ח) יקראו:
- "(1ז) תקופת פגרה של בתי המשפט תובע במניין הימים שנקבעו בסעיף זה.
- (ח) הוגש ערעור על תוצאות משאל העם לפי סעיף זה, לא תאשרר הממשלה הסכם ולא תחתום על הסכם כאמור בסעיף 1א לחוק סדרי השלטון והמשפט, כל עוד לא ניתן פסק דין סופי בעניין, אלא אם כן החליט בית המשפט הדין בערעור אחרת; בית המשפט האמור בסעיף קטן (ב) רשאי לקבוע, בנסיבות מיוחדות ומטעמים שיירשמו, ואם שוכנע שהדבר מוצדק, כי הוראות סעיף זה יחולו עוד בטרם הוגש ערעור, ובלבד שתוקפה של קביעה כאמור יפקע אם לא הוגש ערעור במועד שנקבע לפי סעיף זה."
- (24) סעיפים 87 ו-88 לא ייקראו;
- (25) בסעיף 92(ב), במקום הרישה עד המילים "ויאלה יפורסמו" יקראו "ההסכם שיובא לאישור במשאל העם יוצג";
- (26) בסעיף 104 –
- (א) במקום כותרת השוליים יקראו "העמדת ההסכם לעיון";
- (ב) במקום האמור בסעיף יקראו "יושב ראש הוועדה המרכזית ישלח לאחראים את ההסכם שיובא לאישור במשאל העם";
- (27) בסעיף 110(א), במקום "אות הרשימה שבעדה הוא מצביע או את האות עם הכינוי" יקראו "המילים "בעד" או "נגד";
- (28) בסעיף 116(א), במקום הסיפה החל במילים "בידי יושב ראש" יקראו "בהתאם להוראות סעיף 21(א).";
- (29) בסעיף 116ד, סעיף קטן (ו) – לא ייקרא;
- (30) בסעיף 116ה(ד), במקום "יותקן לוח שעליו יודבקו שם הרשימה, כתובתה ומספר הטלפון שלה, שימצאו לוועדה המרכזית" יקראו "יוצג ברבים

- ההסכם שיובא לאישור במשאל העם" ובמקום "בלוחות האמורים" יקראו
 "בהסכם האמור";
- (31)** בסעיף 116ד(א), במקום הסיפה החל במילים "בידי יושב ראש" יקראו
 "בהתאם להוראות סעיף 21(א).";
- (32)** בסעיף 116טז –
 (א) בסעיף קטן (א), המילים "חוץ מן האמור בסעיף קטן (ב)" – לא
 ייקראו;
 (ב) בסעיף קטן (ב), במקום הרישה עד המילים "ואלה יפורסמו" יקראו
 "ההסכם שיובא לאישור במשאל העם יוצג";
- (33)** בסעיף 133 –
 (א) בסעיף קטן (א), המילים "היוצאת ושל רשימות המועמדים" –
 יימחקו;
 (ב) בסעיף קטן (ב), במקום הסיפה החל במילים "יקציבו לסיעות" יקראו
 "יאפשרו להציג מודעות על אסיפות כאמור בסעיף קטן (א).";
- (34)** סעיף 136 – לא ייקרא;
- (35)** בסעיף 138(א), המילים "וכל משקיף בה כאמור בסעיף 24(ד)" – לא
 ייקראו;
- (36)** בסעיף 145(א), ברישה, אחרי "הנוגע לחוק זה", יקראו "לרבות לפי
 השינויים שהוחלו בו בחוק סדרי השלטון והמשפט";
- (37)** בסעיף 145א, אחרי "לפי חוק זה" יקראו "לרבות לפי השינויים שהוחלו בו
 בחוק סדרי השלטון והמשפט".
- (ג)** בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיפים קטנים (א) ו-(ב), לענין הוראות העונשין
 הקבועות בפרק י"א לחוק הבחירות, דין משאל העם כדין הבחירות לכנסת,
 בשינויים המחויבים ובשינויים אלה בהוראות חוק הבחירות המפורטות להלן:
- (1)** בסעיף 118א, במקום "התמודדות בבחירות או שלא לצורכי קשר עם ציבור
 הבוחרים" יקראו "משאל העם";
- (2)** בסעיף 122, בכל מקום, במקום "בעד רשימת מועמדים מסוימת" יקראו
 "בעד או נגד ההסכם המובא לאישור במשאל העם";
- (3)** בסעיף 126, בכל מקום, המילים "מטעם רשימת מועמדים שפורסמה לפי
 סעיף 65" – לא ייקראו.
- (ד)** חל יום משאל העם ביום בחירות לכנסת כאמור בסעיף 5 יחולו הוראות אלה:
- (1)** פנקס הבוחרים, אזורי הקלפי, מקומות הקלפי והקלפיות שלפי חוק
 הבחירות ישמשו גם לענין משאל העם; ועדת הבחירות המרכזית, הוועדות
 האזוריות וועדות הקלפי שלפי חוק הבחירות יפעלו גם לענין משאל העם
 ולא יחול האמור בסעיף קטן (ב) לענין הרכב ועדות הקלפי; והכל לפי
 המועדים שנקבעו בחוק הבחירות לענינים אלה;
- (2)** הוראות חוק הבחירות יחולו לענין הבחירות לכנסת, ובשינויים האמורים
 בסעיף קטן (א), בסעיף קטן (ב) בפסקאות (11), (13), (17) עד (20), (22), (23)
 למעט פסקת משנה (א) שבה, (25), (26), (30), (32), (36), (37) ובסעיף קטן
 (ג) – לענין משאל העם, והכל גם בשינויים אלה בהוראות חוק הבחירות
 המפורטים בסעיף קטן (ה).

- (ה) (1) בסעיפים 68א(ה), 68ב(ה), 116יח(ב) ו-116יט(ב), בכל מקום, במקום "מעטפת ההצבעה" יקראו "מעטפות ההצבעה";
- (2) בסעיף 74א –
- (א) במקום סעיף קטן (א) יקראו:
- "(א) מעטפת ההצבעה בבחירות לכנסת תהיה שונה בצבעה ממעטפת ההצבעה במשאל העם; צבעי המעטפות וצורתן ייקבעו בידי יושב ראש הוועדה המרכזית וסגניו.";
- (ב) בסעיף קטן (ג), במקום "מעטפת הצבעה אחת" יקראו "שתי מעטפות הצבעה, אחת לבחירות לכנסת ואחת למשאל העם";
- (3) בסעיף 75א(א), במקום "פתק הצבעה לתוך מעטפת ההצבעה שניתנה" יקראו "פתק הצבעה לבחירות לכנסת לתוך מעטפת ההצבעה לבחירות לכנסת ופתק הצבעה למשאל העם לתוך מעטפת ההצבעה למשאל העם, מהמעטפות שניתנו" ובמקום "המעטפה" יקראו "המעטפות";
- (4) בסעיף 76, אחרי סעיף קטן (ב) יקראו:
- "(ב1) פתק ההצבעה לבחירות לכנסת יהיה בצבע שונה מפתקי ההצבעה למשאל העם.";
- (5) בסעיף 78א(א), אחרי פסקה (4) יקראו:
- "(א4) מעטפת הצבעה לבחירות לכנסת שנתן בוחר לתוכה פתק הצבעה למשאל העם ומעטפת הצבעה למשאל העם שנתן בוחר לתוכה פתק הצבעה לבחירות לכנסת;
- (ב4) מעטפת הצבעה שנמצאו בה פתק הצבעה לבחירות לכנסת ופתק הצבעה למשאל העם.";
- (6) בסעיף 79ב(ב), בסופו יקראו "ועדת הקלפי תערוך פרוטוקולים נפרדים לבחירות לכנסת ולמשאל העם.";
- (7) בסעיף 86, אחרי סעיף קטן (ח) יקראו:
- "(ט) ערעור על תוצאות הבחירות לכנסת אין בו, כשלעצמו, ערעור על תוצאות משאל העם, ולהפך; בחירות חוזרות לכנסת כתוצאה מערעור בחירות אינן מחייבות, כשלעצמן, משאל עם, ולהפך.";
- (8) בסעיפים 91ב(ב), 116ד(ג) ו-116טו(ד), בכל מקום, במקום "המעטפה הנזכרת" יקראו "המעטפות הנזכרות" ובמקום "מעטפה שניה" יקראו "מעטפה שלישית";
- (9) בסעיף 110א(א), במקום הרישה עד המילים מעטפה חיצונית" יקראו "נודהה הבוחר, ייתנו לו האחראים שתי מעטפות הצבעה, אחת לבחירות לכנסת ואחת למשאל העם; בתא ההצבעה יכתוב הבוחר על פתק ההצבעה לבחירות לכנסת את אות הרשימה שבעדה הוא מצביע או את האות עם הכינוי, ועל פתק ההצבעה למשאל העם את המילים "בעד" או "נגד"; הבוחר ייתן כל אחד מפתקי ההצבעה לתוך מעטפת ההצבעה המתאימה ואת שתי מעטפות ההצבעה ייתן לתוך מעטפה חיצונית";
- (10) בסעיף 124א(א) –
- (א) בפסקה (2), אחרי "יותר מפעם אחת" יקראו "בבחירות לכנסת או במשאל העם";
- (ב) בפסקה (3), אחרי "יותר ממעטפה אחת" יקראו "בבחירות לכנסת או יותר ממעטפה אחת במשאל העם".

10. (א) הוראות חוק התעמולה, כפי שהן חלות לקראת בחירות לכנסת ובתקופות הקבועות בחוק האמור, יחולו לקראת משאל עם, בשינויים המחויבים ובשינויים אלה בהוראות חוק התעמולה המפורטות להלן:
- (1) סעיפים 5, 7, 10א, 15, 15א, 16ד, 18 ו-19 – לא ייקראו;
- (2) בסעיף 2, במקום "בתקופת 90 הימים שלפני יום הבחירות, וביום הבחירות" יקראו "מהיום שלאחר היום שבו נוצרה העילה לעריכת משאל העם לפי חוק סדרי השלטון והמשפט (ביטול החלת המשפט, השיפוט והמינהל), התשנ"ט-1999 (להלן – חוק סדרי השלטון והמשפט), וביום משאל העם";
- (3) בסעיף 2א, האמור בו יסומן "א)" ואחריו יקראו:
- "(ב) אין בהוראות סעיף קטן (א) כדי למנוע שימוש בכספים של רשות מקומית בקשר עם תעמולה לקראת משאל עם לפי חוק סדרי השלטון והמשפט, ובלבד שאם יאושר ההסכם במשאל העם לפי החוק האמור, המשפט, השיפוט והמינהל של מדינת ישראל לא יחולו בתחומי אותה רשות מקומית או סמוך אליה.";
- (4) בסעיף 2ב(ב), במקום "עם רשימת מועמדים" יקראו "עם העמדה בעד ההסכם או נגד ההסכם (להלן – העמדות שבמשאל העם)" ובמקום "או מרשימת מועמדים" יקראו "או ממי שמתתף בתעמולה לקראת משאל העם";
- (5) בסעיף 8, הסיפה החל במילים "האיסור על" – לא תיקרא;
- (6) בסעיף 10 –
- (א) בסעיף קטן (א1)(1), במקום "רשימת מועמדים" יקראו "משרדים של גוף אחר שמקיים תעמולה לקראת משאל העם";
- (ב) סעיף קטן (ב) – לא ייקרא;
- (7) בסעיף 10ב –
- (א) בסעיף קטן (א) –
- (1) ההגדרה "מתמודד בבחירות" – לא תיקרא;
- (2) בהגדרה "תקופת הבחירות", במקום פסקאות (1) עד (4) יקראו "התקופה שתחילתה ביום שלאחר שהכנסת אישרה הסכם כאמור בחוק סדרי השלטון והמשפט, וסיומה ביום עריכת משאל העם לפי החוק האמור.";
- (ב) בסעיף קטן (ב) –
- (1) פסקה (1) – לא תיקרא;
- (2) בפסקה (2), במקום "בין מתמודדים בבחירות" יקראו "בין המבקשים לפרסם מסר פרסומי של תעמולה לקראת משאל העם";
- (3) בפסקה (3), במקום "למתמודד אחד בבחירות" יקראו "לכלל המבקשים לפרסם מסר פרסומי בעד כל אחת מהעמדות שבמשאל העם", במקום "השיעור כמפורט להלן" יקראו "30 אחוזים" ובמקום פסקאות משנה (א) עד (ג) יקראו "היה למשווק הפרסום ספק מהי העמדה

במסר פרסומי מסוים, יפנה ליושב ראש ועדת הבחירות המרכזית שיכריע בדבר, ורשאי היושב ראש לדרוש מהמבקש לפרסם את המסר הפרסומי כל מידע בעניין;";

(4) בפסקה (4), במקום "מתמודד בבחירות" יקראו "גוף או אדם המבקש לפרסם מסר פרסומי של תעמולה לקראת משאל העם";

(ג) בסעיף קטן (ג), פסקאות (3) ו-(4) – לא ייקראו;

(ד) סעיף קטן (ה) – לא ייקרא;

(8) בסעיף 13, במקום "תעמולת בחירות מטעם מפלגה או רשימת מועמדים אחת או למענה" יקראו "תעמולה לקראת משאל העם מטעם גוף או אדם" ובמקום "של תעמולת בחירות מטעם מפלגה או רשימת מועמדים אחרת או למענה" יקראו "לתעמולה לקראת משאל העם מטעם גוף או אדם אחר";

(9) סעיפים 16, 16א, 16ב ו-16ג, יחולו, לעניין הודעות ושידורים מטעם יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית, בתקופה שלפני מועד עריכת משאל העם לפי חוק סדרי השלטון והמשפט, בשינויים המחויבים;

(10) בסעיף 16ה(א) –

(א) בהגדרה "סקר בחירות", במקום הסיפה החל במילים "בוחרים בבחירות" יקראו "בוחרים במשאל העם או נושאים הקשורים במישרין למשאל העם";

(ב) בהגדרה "מתמודד בבחירות", "תקופת בחירות", המילים "מתמודד בבחירות" – לא ייקראו, ובמקום "כהגדרתם" יקראו "כהגדרתה".

(ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א), לעניין הוראות עונשין וצווים, הקבועות בסעיפים 17, 17א, 17ב ו-17ג לחוק התעמולה, דין משאל העם כדין הבחירות לכנסת בשינויים המחויבים ובשינויים אלה בהוראות המפורטות להלן בחוק התעמולה:

(1) בסעיף 17ב(א), אחרי "נוגע בדבר" – יקראו "לרבות", במקום "בעדה" יקראו "מטעמה" ובמקום הסיפה החל במילים "או בא כוח" יקראו "אם היתה התעמולה מטעם סיעה";

(2) בסעיף 17ג(א), במקום "רשימת מועמדים, או מועמד בבחירות מיוחדות לראש רשות מקומית" יקראו "גוף או אדם שקיימו תעמולה לקראת משאל העם", ובסופו יקראו "לשם הפעלת סמכותו האמורה רשאי יושב ראש ועדת הבחירות לדרוש ממי שהדפיס חומר שיש בו תעמולה לקראת משאל העם פרטים בדבר מזמין ההדפסה והחומר שנמסר למזמין".

(ג) חל יום משאל העם ביום הבחירות לכנסת כאמור בסעיף 5 –

(1) הוראות חוק התעמולה, למעט סעיף 5 שבו, יחולו על כל תעמולה הנעשית בידי מפלגה המתמודדת בבחירות, סיעה או רשימת מועמדים, מטעמן או למענן, בין אם עסקה התעמולה בבחירות לכנסת ובין אם עסקה במשאל העם;

(2) הוראות חוק התעמולה, בשינויים האמורים בסעיפים קטנים (א) ו-(ב), יחולו על תעמולה לקראת משאל העם, הנעשית בידי אדם או גוף שאינו מנוי בפסקה (1), ובלבד שאין בה משום תעמולה למען מפלגה או רשימת מועמדים מסוימת או למען מועמד מסוים;

(3) סמכויות יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית לפי הוראות סעיף 17 לחוק התעמולה, בשינויים האמורים בסעיף קטן (ב), יחולו גם בקשר לתעמולת בחירות.

11. התעורר ספק בקשר להחלת הוראות חוק הבחירות או הוראות חוק התעמולה לעניין משאל העם, יכריע בדבר יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית, ביוזמתו או על פי בקשה של חבר ועדת הבחירות המרכזית.

סמכויות יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית (תיקון מס' 1) תשע"א-2010

12. לעניין סעיף 1(4) לחוק שירות המדינה (סיוג פעילות מפלגתית ומגבית כספים), התשי"ט-1959, יראו את משאל העם לפי חוק זה כאילו היה בחירות לכנסת.

החלת הוראות חוק שירות המדינה (סיוג פעילות מפלגתית ומגבית כספים) (תיקון מס' 1) תשע"א-2010

13. לעניין פסקאות (1) ו-03 להגדרה "עבירת בחירות" שבסעיף 52(ב)(2) לחוק העונשין, התשל"ז-1977, יראו עבירת בחירות גם עבירה לפי חוק הבחירות או עבירה לפי חוק התעמולה, כפי שהוחלו לענין משאל העם לפי חוק זה.

עבירת בחירות לעניין מאסר על-תנאי (תיקון מס' 1) תשע"א-2010

14. לעניין חוק מיסוי תשלומים בתקופת בחירות, התשנ"ו-1996, יראו את משאל העם לפי חוק זה כאילו היה בחירות לכנסת.

החלת הוראות חוק מיסוי תשלומים בתקופת בחירות (תיקון מס' 1) תשע"א-2010

15. (בוטל).

(תיקון מס' 3) תשע"ז-2017

פרק ד': ביצוע

(תיקון מס' 1) תשע"א-2010

16. שר הפנים ממונה על ביצועו של חוק זה.

ביצוע (תיקון מס' 1) תשע"א-2010

דן תיכון
יושב ראש הכנסת

בנימין נתניהו
ראש הממשלה

עזר ויצמן
נשיא המדינה

חוק-יסוד: משאל עם

1. (א) החליטה הממשלה לאשרר הסכם או לחתום על הסכם, שלפיו המשפט, השיפוט והמינהל של מדינת ישראל לא יחולו עוד על שטח שהם חלים בו, לרבות הסכם הכולל התחייבות לעתיד והתחייבות המותנית בתנאים, יהא ההסכם, לאחר שאושר בכנסת ברוב חבריה, טעון אישור במשאל עם, אלא אם כן אושר ברוב של שמונים חברי הכנסת. (ב) החליטה הממשלה, שלא בדרך של הסכם, שהמשפט, השיפוט והמינהל של מדינת ישראל לא יחולו עוד על שטח שהם חלים בו, תהא ההחלטה, לאחר שאושרה בכנסת ברוב חבריה, טעונה אישור במשאל עם, אלא אם כן אושרה ברוב של שמונים חברי הכנסת.	משאל עם
2. זכאי להשתתף במשאל העם מי שהיה זכאי להשתתף בבחירות לכנסת לו היו מתקיימות במועד עריכת משאל העם.	הזכות להשתתף במשאל העם
3. על עריכת משאל העם יחולו הוראות הדין בעניין הבחירות לכנסת, בשינויים המחויבים ובשינויים שנקבעו בחוק.	החלת הוראות
4. אין בכוחן של תקנות שעת חירום לשנות חוק-יסוד זה, להפקיע זמנית את תוקפו או לקבוע בו תנאים.	יציבות
5. אין לשנות חוק-יסוד זה אלא בחוק-יסוד שהתקבל ברוב של חברי הכנסת.	נוקשות

יולי יואל אדלשטיין	בנימין נתניהו	שמעון פרס
יושב ראש הכנסת	ראש הממשלה	נשיא המדינה

ד"ר חגי ויניצקי

מרצה בכיר לדיני קניין, דיני חוזים, דיני יהודה ושומרון ודיני רישום זכויות בנכסים במרכז האקדמי שערי מדע ומשפט, מרצה מן החוץ באוניברסיטה העברית וראש מכון בגין למשפט וציונות. לשעבר חבר בצוות מקצועי במינוי ראש הממשלה לגיבוש מתווה להסדרת בנייה ביהודה ושומרון. ד"ר ויניצקי ערך שני קבצי מאמרים שעוסקים בדין החל ביהודה ושומרון (עם ד"ר הראל ארנון), וכן פרסם מאמרים בתחומים אלו בישראל ובארה"ב.

פורום שילה הוא מכון מחקר ומדיניות מייסודו של 'פורום קהלת', הפועל לחיזוק, פיתוח והרחבת ההתיישבות היהודית בכל חלקי הארץ.

פורום
שילה